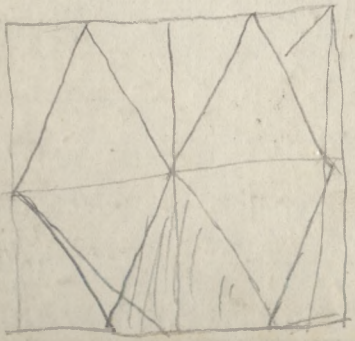
Szépirodalmi
Album

198496

9364

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZÉPIRODALMI ALBUM.

A

SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY

ELSŐ KÖNYVILLETMÉNYE

KARÁCSONI AJÁNDOKUL.

SZERKESZTETTE

SZELESTEY LÁSZLÓ.

PEST, 1858.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.

Dorottyautcza. 12.

Áll. Zálogház és Á...

R 2
R 1965
R 2

198496
ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1950. év 11265 sz.

TARTALOM.

lap.

Csepely Sándor.

A kis lányka 101

Dalmady Győző.

Daloló leányok 10

Gyulay Pál.

Egy magyar bál Berlinben 132

Jókay Mór.

Az áruló gyürű 12

Kövér Lajos.

A kék hortensia 102

Lévay József.

Reménytelen 8

Isten tudja 62

Lisznyai Kálmán.

Magyar gazdasszony 96

Mentovich Ferenc.

A fogoly 30

Nyilas Samu

A szerzetes 168

Pájer Antal.

Meleg szobában 128

P. Szathmári Károly.
Bornemisza Anna 63
Szász Károly.
IV. Béla 24
Szelestey László.
A bujdosó 58
Virágos erdőben 89
Székely Jósef.
Fekete László 161
Thali Kálmán.
Fülemile siró dala 130
Tárkányi Béla.
Várromok 7
Tóth Endre.
Tökölyiné fülmiléje 1
A lomb a szellőhöz. 57
Vadnai Károly.
Az én Marim 37
Vajda János.
Éjjeleim 29
Zalár.
A sérthetlen zászló 32
Budapesthez 173

Tökölyiné fülmiléje.

I.

„Itt lobog a piros zászló —
Szellemed vezére...
Itt a szivem, itt a kezem,
Szent, örök cserére!
Tél után a bús bokorra
Piros rózsák várnak —
Vesd le kincsem, Rákóciné,
Özvegyi ruhádat!“ —

„Szép vitézem, itt a lelkem,
— Multam hamvas üszke —
Lobogódra, kebeledre,
Egyarányban büszke,
De a szívem... tán... szívem is
Tied lenne még... ma...
Csak madaram, fülemilém,
Ne volna már néma!

‚Amióta sírba szállott
Ifju hősöm, férjem, —
Bús e madár, hallgat a dal
Bánatommal mélyen.
S megfogadtam: amig ajka
Ujra föl nem zendül —
Kizárom a világi jót
Gyászoló szívembül.‘ —

„Megszólal a madarad is,
Fölzendül az ének,
Csak szívedet, kebeledet
Mondhassam enyémnek!
Hallgatása fülmilédnek
Szívedre mond vádat...
Vesd le kincsem, Rákóciné,
Özvegyi ruhádat!“ —

‚Szép vitézem! le is vetném,
El is dobnám... érted...‘
— S elpirult a halvány asszony,
Arcán szava égett;
Piros rózsák nőttek rajta,
Szemlesütve álla...
Szálldogáló fülmiléje
Kebelére szálla.

És a rózsák égésére,
Mik orcáján nőttek,
— Mik a gyászban ekoráig
Mind elhagyák őtet —

Megzendül a csalogánydal
Édes, fájó jajjal...
Rákóciné gyásza: éjel,
A homloka: hajnal...

„Szívem Imre!"... „Szép Ilonám!..."
Felel a hős vissza.
S csók a csókot, szem a szemet
Égeti, meg issza.
S férje keblén T ö k ö l y i n é
Homlokára nap jött...
Ablakán a fülemile
Csattog, eped, nyög... nyög. —

II.

Tetejében a m u n k á c s i várnak,
Tökölyiné lobogói szállnak;
Zug a hadzaj, fergeteggel árad —
Kuruc asszony, add fel azt a várat!

Ágyu bömböl, döng a várfal, reng is,
Ember esik oda fön is lennt is...
Csatavesztve bujdokol a férjed —
Szép Ilona, ne pazarold véred! — —

Harmadik hó, s mégse fogy a játék,
Fön a bástyán asszonyember áll még...
Fürtös fején kis kerecsen, nyusztra;
Gyenge testén piros dolmány, szoknya.

Csörög csattog parancsoló hangja,
Várbeli nép nyüzsög mint a hangya,
S felvonatja ágyuit a fokra,
Kis kezével sütögeti sorra....

S ím alant a sima rónatájon
Uj had csillan fel a láthatáron;
Ha vivó had, akkor vége... vége...
Kuruc asszony, add meg magad élve!

„Add meg magad!“ javasolja kérve
A b s o l o n a férje h ű cseléde...
‚Nem adom én, nem adom én addig,
Míg madaram csattogása hallik...‘

S reszket a vár... ordít a zaj... csakhogy
Fülmiléje annál jobban csattog...
Fülmiléje... szíve láng szerelme...
„„Tökölyiné! zászlóidat vedd le!!““

Szép Ilona hátra néz a szóra
S előtte az — ellenség zászlója.
‚Áruló vagy Absolon az égre!‘
„„Szép fogoly vagy kuruc asszony, végre.““

Szép a fogoly, bus a fogoly, gyászos;
Napsugártul a tömlöce záros.
Azt dalolja fülemile-társa,
Vajh mikor lesz kiszabadulása!

III.

Zászlód nyele ketté törött,
Tántorogva fut a török...
Hova, hova szabadult rab,
Midőn szíved a legdultabb!

Még éj födi szép szemedet,
Mit a börtön reá vetett
S szabadságod szép fényétül
Most csak jobban elsötétül.

Vezetőül férjed arca
Nem világit, letünt harca!
Se országa se hazája,
Benn üldözött, kivül árva.

Hova, hova?! — Kelet felé.
Arra repül fülemilém;
Minden bokor befogadja,
Minden kis ág elringatja.

S ahol párját föltalálja,
Ujra fölzeng ének árja
S amig dalol, amig zokog,
Reményében a szív boldog. —

— Kelet földje, Törökország!
Hol jelöled férje sorsát?
Ott a tenger zugásin tul,
Hol a hegy kél Ibrahimbul.

Hegy alatt a pásztorvölgyek
Ámbraillat közt zöldelnek;
Bennök tündér tarka népek,
Szines sátrak, bajadérek.

Egyedül egy sátor barna,
Benne élet nyugszik halva;
Ajtajában gyászos asszony,
Halálcsendben hogy virasszon.

De ha jön a mesés éjel,
Szép, keleti holdfényével, —
A sátorból csalogánydal
Cseng a bércen völgyön által.

És belőle ősz dalia
Lép ki a nő karjaiba...
Lengő árnyak, ingó képek,
Mik a dallal tova lépnek.

És a nép a sátorokból,
Áthatva mély szent titoktól,
Nyomaikba minden felül
Azt suttogja: „I l l e h b ü l b ü l...“

Fölöttük a csalogány dal,
A két alak halkal járdal;
S mint az árnyak, tünő képek
Egyszer v é g k é p elenyésznek.

S velök minden elenyészett:
Hon, küzdelem, gyötrő vészek.
Csak a sátrak rejtekébül
Hallszik ma is „Illeh bülbül!“ *)

TÓTH ENDRE.

A várromok.

1845.

Ősi nagyság romja mellett
Ment az ősz és gyermeke.
E romok hajh! . . . mit beszélnek!
Felsohajt az agg, s szemének
Pilláin köny remege.

„Mit beszélnek a romok? szólj“
Atyját kérdi gyermeke,
Kérdi a fiú szorongva . . . .
Atyja igy szólt elfogódva:
‚Az egész csak egy rege.‘

„De miért vagy hát olyan bús?“
Kérdi a szelid fiú.
És az agg könyét takarva,
Ezt felelte szívszakadva:
‚A rege oly szomorú . . . .‘

TÁRKÁNYI BÉLA.

---

*) Igy nevezte a nép török földön a madarat, mely a bujdosó párt mindenütt dalolva kisérte. Annyit tesz mint: szent, vagy könyörgő fülmile.

T. E.

Reménytelen.

Eltünni végkép egy intő égi szóra
S aludni ott, hol a többiek alusznak,
Elhagyni a földet és nem tudni róla,
Mily sok vér és könyü hulla rá azóta,
Hogy hideg porain keblében nyugosznak.

Itt járok föl s alá, mint egy vándorárnyék,
Melyet sírjából a szenvedés fölzaklat...
S mintha kigyult ország üszkei közt járnék,
Előttem, utánam megemésztő láng ég,
S pihenést se az ég, se a föld nem adhat.

Lehajtom fejemet síkmező halmára;
S borzasztó beszédet susog az a halom:
„Ismerősid vagyunk.. nincs szemünknek álma,
Boszús lelkek vagyunk, kelj föl szegény árva!..“
S fölriaszt álmomból a mérges fájdalom.

Befogad még egy ház, mikor elfáradtam,
Nyugalmas kis födél, édes apám háza...
Megölel jó anyám és elmereng rajtam,
És tünődik és sír magában miattam,
S lelkemet égeti könyjének hullása.

Merre vándoroljak? hol lesz pihenésem?
Hol vagyon a révpart?. senki meg nem mondja...
Látom az őrlámpát s soha el nem érem,
Mély sötétség borít s elhagyott vezérem,
Rám szakadt az élet sulyos terhe gondja.

Egy kép leng előttem akármerre lépek;
Látom lebbenését gyászos fátyolának...
Haldokló szivének hallom dobogását,
Érzem szenvedését, néma sohajtását
S ébredő reményim vérkönyükké válnak.

LÉVAI JÓZSEF.

Daloló leányok.

Dalolva jöttek... vígan, könnyeden,
Édes daluk általjárt a szíven;
Szép arcukat a szellő csókolá...
Azt gondolám két angyal szállt alá!
Hova mennek? Szívem gyorsan vere;
Ragyogott a pataknak tűköre...
A bokorból, mely lombban álla még,
Mindent jól láthaték.

Bűbájos volt, s szelid a tünemény,
Az egész, mint szép álom tűnt elém;
Vonzó ábránd derengett egyiken,
A másikon káprázott már a szem.
Egyik szebb volt a másiknál — holott
Mind a kettő egyenlőn hóditott;
Hóvállukról aranyzöld tollu szárny
Hiányozott csupán.

Fekete haj hulláma folyta át
A nagyobbik szűz, tiszta homlokát;
Szemeiből, ha olykor fölveté,
A csillagos éj tündöklött elé.
Mint oltárkép mosolygott a kisebb,
Fölemelőn, gyógyítón a szivet;
Szemeinek átlátszó kék egén,
A menny lángolt felém.

Szívem úgy vert. A vér arcomba folyt,
Az egyik nap, másik meg szende hold!
Ajakukon föl-fölzengett a dal,
Mint a szellő, mely sóhajt, meg kihal.
Egymás nyakát ölelve szeliden,
Meg nem hajlott alattok a fű sem...
Csak lengtek a virágos rét szinén,
Nyom nélkül, mint a fény.

És szólt daluk, mint áradó patak,
Soká hallám... mig végre megszakadt.
Csak lelkemben viszhangzott néha még,
Mint este, a harang után a lég.
A szellőben, mely arcuk csókolá,
Vigan lengett kék fátyluk föl s alá;
A vén erdő, hol utjok elveszett,
Gyönyörtől reszketett.

DALMADY GYŐZŐ.

Az áruló gyürü.

Török rege.

— Jókai Mórtól. —

Pompás Szoliman szultán idejében élt Stambulban egy gazdag kereskedő, a kinek Muhzin volt a neve; drága kövekkel, és ékszerekkel kereskedett.

Ennek vala egy igen kedves felesége, Eminha; a kit jobban szeretett minden drágakövénél, kinek piros ajkait többre becsülte a rubin fényénél, szemeinek ragyogását a gyémánt tüzénél, ajkainak beszédét az ezüst csengésénél. Nem is adta volna azt a szemet, azt az ajkat a világ minden kincseért cserébe.

Pedig lám a ragyogó szem, az édes ajk veszendő kincs, egy lehellete a szélnek Morea szigete felől, mely a pestist hordja magával, megfosztá Muhzint e kincsétől; homályt vont a csillag fényü szemekre, némaságot a beszédes ajkra. Mit a világ minden javáért nem adott volna Muhzin cserébe; odaadta a halálnak ingyen, és eltemette a háládatlan földbe, mely vissza sem adja, meg sem köszöni, a mit elvesz.—

A jámbor Muhzin sokat sirt e vesztesége miatt, sem étele, sem itala nem volt, még aludni sem birt, hanem éjszakánként kiült a háza tetejére, és ott sírt egész hajnalig. —

Hiába vigasztalták szomszédai, barátai, nem sokat használtak vele neki; ő csak nem tudott ahoz a gondolathoz hozzá szokni, hogy az a szép szem többet ne mosolyogjon ő rá, hogy az a szép száj többet ne szólítsa őt meg. —

Egy éjszakán, midőn Muhzin ismét nyughatatlanul hánykódott álmatlan fekhelyén, egyszerre a bezárt ajtón keresztül egy bűbájos tünemény állt eléje. Egy ősz szakálu öreg, kinek szakála, és turbánja ugy világított, mintha lángolna.

Ez a tünemény igy szólt hozzá nyájas vigasztaló hangon.

— Muhzin; én megszántam a te keserveidet, szomorkodásodat; látom hogy érdemes vagy arra, hogy ember fölötti hatalmak segitsenek rajtad, mert ember fölötti módon szerettél. A te nőd nem halt meg, mert nem volt halandó lény, hanem tündérek leánya. Eminha most is él; mert tündéri hatalmánál fogva anyiszor tud meghalni, a hányszor kivánja, s azután egy másik országban ébred fel ismét, hogy ott kezdjen uj életet, és ismét meghaljon, és tovább vándoroljon. Azért övezd fel derekadat, és vándorolj el rögtön Mekkába, ott ülj le a Zenzemet kút közelében levő temető kert ajtajába, és várakozzál ottan. Mindaddig várakozzál, a mig egyszer jőni fog egy temetői menet, mely hoz egy kékre festett koporsót, sárga selyem szemfedővel betakarva; a szemfedőn kék betűk, és ezüst cikornyák lesznek varrva; te rohanj akkor oda, állitsd meg a temetői menetet, takard fel a halott arcát, és ott fogod találni Eminhádat. A halottkisérők majd nem fogják hinni, hogy az a te nőd volt, hanem akkor vedd elő övedből ezt a kis szelencét, ebben van egy ir, azzal kend meg ujjaid hegyeivel a halott nő szempilláit és ajkait, s akkor ő fel fogja nyitni szemeit, és ajkai ezt fogják suttogni „Muhzin“ és senki sem fog többé kételkedni, hogy az a te nőd volt; s visszahozhatod őt Stambulba, a honnan nem fog többé elkivánkozni tőled.

A

Hogy pedig azon ideig, amig oda zarándokolsz, itt levő kincseidet el ne pazarolják, vagy ha veled vinnéd, gonosz emberek ki ne raboljanak, bizzad azokat a te hűséges barátodra, a becsületes Ali Hodzsiára, ki törvénytudó, és a korán magyarázója, annál visszajövet ismét megtalálod. —

E szavak után eltünt a fényes szakálu agg Muhzin szeme elől.

A kereskedő ámultan kelt föl, szemeit dörzsölve két kezével, ha nem álmodik-e, mécset gyujtott, s bámulata nőtt, midőn asztalára téve találta azt a kis szelencét, melyet a tulvilági öreg hozott számára; gyönyörüen dolgozott elefántcsont mű volt az, gazdagon kirakva türkisekkel, és aranynyal áttörve. Emberi munka nem is lehet ilyen.

Másnap elmondá az esetet Ali Hodzsiának, kire őt a rejtélyes agg figyelmezteté. A törvénytudós fejét csóválta reá, mintha nem hihetné a dolgot, s iparkodott ellenvetéseket tenni Muhzinnak, hogy tán álmodta azt, vagy elevenen képzelé, s végre azzal erősíté meg kétkedését, hogy Eminha holtteste bizonyosan most is ott fekszik a sírban, a hova őt Muhzin eltemette; csak bontassa fel a sírt. —

Muhzin sietett azt tenni, és ime — a felbontott sírban nem volt többé Eminha holtteste.

Most már semmi hatalom sem lett volna képes Muhzint visszatartani, hogy a tünemény tanácsát kövesse. A mi kész pénze volt, magához vette, ékszerei tárházát pedig rábizta mindenestül Ali Hodzsiára, a ki legközelebbi barátja, és a mellett derék köztiszteletü férfiu volt, hogy viselje addig gondjukat, mig ő Mekkából visszatér, mit a jámbor férfiu a barátság kedviért fel is vállalt.

Muhzin négy hét mulva sok viszontagság után megérkezett Mekkába; az uton rablók támadták meg, minden pénzét elrabolták, de szerencsére a kis szelence, a bűvös írral megmaradt, az el volt rejtve turbánja alá, azért nem találtak reá. Koldulva érkezett meg a szent városba, s ugy tengődött tovább, a kegyes vándorok alamizsnáiból. —

Mindennap ott lehetett őt látni a Zenzemet kut melletti temető

ajtajában, ott vigyázta a halottas meneteket, miket naponta elvittek előtte, mert az a mekkaiak legnépesebb temetkező helye. —

Esztendő is elmult már, és ő mind hiába várt; olyan koporsó, a minőt neki az éjeli tünemény leirt, nem jött elő az alatt; vagy kék koporsó volt de nem sárga selyem szemfedővel, vagy a szemfedő is olyan de nem kék virágok rajta, vagy még a virágok is kékek, de a cikornyák nem voltak ezüstből, sőt az is megtörtént, hogy minden jel ugyanaz volt, de a halott nem volt nő, hanem hat éves fiu-gyermek. —

Muhzin kezdett csendesen közeledni ahoz a lélek állapothoz, amit azután őrültségnek neveznek; midőn egy napon azt hallja a többi koldusoktól, hogy ma fényes temetés lesz; a Kadileszker neje halt meg, a szép Eminha. —

Eminha!

Ez a név felélesztè Muhzin lelkét ujra; az nap el nem távozott a temető küszöbétől, s majd megfojtá szivének dobogása, midőn a siralmas zenét hallotta közelítni, mely a temetői menet előtt járult. —

Muhzinnak nem volt most gondja a gyász menet pompájára; nem a keringelő dervisekre, nem a jajveszékelő asszonyokra, még a sziligdárokra sem, kik bőr erszényből apró ezüst pénzt szórtak a tolakodó nép közzé; ő csak a ravatalra nézett. —

Már messziről látta, hogy a koporsó kék, a szemfödél világos sárga; midőn közelebb hozták, kiveheté a kék virágokat rajta, és midőn eléje értek vele, jól láthatta azon az ezüst hímezetet. —

Muhzin őrült erővel taszitá félre az előtte állókat, utat törve a kiséreten keresztül a ravatalig és kiáltva.

— Megálljatok! Megálljatok! Ez Eminha. Ez az én nőm! —

A kisérők, a nagy urak, a holt férje a kadileszker, bámulva néztek az őrjöngő alakra, ki vakmerően megzavarta a temetés rendjét; de Muhzin nem hajtott rájok, hanem lerántotta a halott arcáról a szemfödelet. —

A fiatal nő ki ott feküdt, valóban hasonlitott az ő Eminhájá-

jához; a halál nagy művész: egy hideg lehellettel olyan hasonlóvá tudja tenni az emberi arcokat egymáshoz. —

— Ő nincs meghalva! — kiálta Muhzin a szörnyüködő népnek; — én fel tudom őt támasztani; s akkor meglátjátok hogy engemet fog nevezni férjének, ki itt várok rá már egy év óta. Menjetek utamból, mert én itt ölök, gyilkolok, és átkot szórok magam körül. El ne temessétek azt a ki él. —

A nép meg volt rettenve Muhzin őrült tekintetétől, de még inkább dühös szavaitól; a gyászoló Kadileszker nagyon szerette megholt nejét; arra a szóra, hogy Muhzin felbírja azt támasztani, ő is megörült, s még ő maga csinált neki helyet a halott körül, hogy a csodát elkövethesse. —

Muhzin buzgó áhitattal vette elő övéből a kis szelencét, s felnyitá azt; valami sárga szinü ír volt benne, zöldes aranyszin pontokkal keverve, melynek tündéri hathatósságáról már akkor meggyőződött Muhzin, midőn jobb kezének mutató ujját bele mártá; mert ugy megégeté azt, mintha forró olajba mártotta volna. De ez a rendkivüli tulajdonsága az írnak csak annál nagyobb tanubizonyság volt tündéri származása felől, a minthogy Muhzin nem is késett az ujjára ragadt kenettel a halott szemhéjait, és ajkait végig dörzsölgetni. —

Mindenki figyelmesen, visszatartott lélekzettel leste a csodaír hatását, de senki sem oly hivő áhitattal, mint maga Muhzin. —

Ime azonban, a helyett, hogy a halott szemei és ajkai megnyilnának, azon a helyen, hol Muhzin megkente azokat az írral, elkezdének megfeketülni, a bőr felpattogzott, és hólyagokat vetett rajtuk; a tetem arca egészen eléktelenült. —

Muhzin testét elállta a rémület. Ez nem azon hatás volt, a mit ő várt; a nép zúgott körülte; a Kadileszker dühösen rohant neki, és torkon ragadva leteperte a földre. —

— Átkozott varázsló! ki gyalázatosan eléktelenítéd halottam arcát, hogy élve légy olyan, minővé őt halottan tevéd! —

— Vessétek a tűzbe! — ordítá a nép köröskörül Muhzinra dü-

hödve: — tüzes verembe a bálvány imádóval, a bűbájossal! Ki halottakat csufit meg! — s a jámbor Muhzint nyomban megégették volna ha szereneséjére a damaskusi helytartó basa ott nincsen; ki látva hogy inkább őrülttel mint bálványimádóval van dolguk, csauszaival elfogatá Muhzint, s megeléglé, hogy egy oszlophoz kiköttetve kétszázat veretett a vállára tevehajtó korbácscsal, s akkor maga elé viteté őt, hogy vallja ki, miféle őrült gondolat követteté el vele azt a merényt, hogy a Kadileszker halott nejét ugy eléktelenitse. —

Muhzin elbeszélte a helytartónak az egész bűvös tüneményt, mely őt ide küldte. —

— Oh te szegény Muhzin, — monda neki a helytartó, midőn megérté a dolgot; de nagy világbolondja vagy te, hogy ilyen otrombául ráhagyod magadat szedni. Bizonyosan csúfot üzött valaki belőled; hiszen az az Eminha, ki a Kadileszker neje volt, itt született, itt élt gyermeksége óta; hogy lehetett volna az a te nőd ez előtt esztendővel? Azon keverék pedig, melyet neked ama csaló mint tündéri írt adott át, nem egyéb mint maró méreg; mivel pestis idején a betegek testén hólyagot szokás huzatni. Ismeri azt minden dervis. Térj eszedre, végezd be a bucsújárást, s azután eredj haza Stambulba, s láss mesterséged után. Kivánom, hogy nagyobb baj ne várjon reád otthon. —

Muhzin megcsókolta az emberséges basa kezét, ki nehány dinár utravalót is adott neki, s azzal visszaindult Stambul felé, elrongyosult ruhával, megkorbácsolt testtel, összetört szívvel, és félig megháborodott elmével. —

Hetek mulva ért haza betegen, nyomorultan Stambulba; egy-egy karaván elhagyta, a másik felvette: hozott haza egy lándzsa döfést a tomporában beduin kalóztól, négy fog helyét a combjában kósza párductól, mitől félholtan vették el; és rettentő ürességet a szívében, honnan kihalt minden hit és remény. —

Amint Stambulba érkezett; föltette magában, hogy annyi veszedelem közül megmenekülve, nem kisérti többé az Istent, hanem

megnyugszik abban, a mit rá mért, s ismét hozzá fog elhagyott üzletéhez. —

E végett mindjárt fölkereste a derék Ali Hodzsiát, egyetlen egy jó barátját, kinek kincseit átadta megőrzésül. —

Az igen szívesen fogadta a megtérőt. — No csakhogy megjöttél Muhzin, bizony azt hittem hogy oda fogsz veszni, minden este imádkoztam egyet érted, hogy visszatérj. —

Muhzin azután elmondá előtte hogy milyen gonoszul járt, és mennyire csúffá tette őt az a tündér és hogy ezentúl nem fog hinni a tündéreknek sem, ha bár holdvilágból lenne is a szakáluk. —

— Ez bölcs beszéd Muhzin: — szólt Ali Hodzsia, — mondtam ugy-e, hogy ne menj el. Ha itthon maradsz, ki sem rabolnak, csúfot sem látsz. Most már bolondot csináltál magadból és koldust. De ne busulj; egy héten egyszer teritett asztal vár reád házamnál, a többi kegyes műzülmanok majd gondoskodnak többi napjaidról is. —

— Köszönöm jóságodat Ali; — felelt Muhzin, — nem akarok én koldulni. Előveszem félretett kincseimet, s kereskedem velök mint ezelőtt: megélek tiszteségesen. —

— Tehát megvannak még kincseid? — Kérdé Ali szörnyükép elbámulva.

— Meg bizony; még pedig te nálad vagynak. — Felelt Muhzin

Ali Hodzsia megcsóválta fejét. —

— Muhzin barátom, neked a sok szerencsétlenség elvette az eszedet, hogy magad sem tudod mit beszélsz! Az imént azt mondtad hogy az uton kiraboltak, és most meg azt állitod, hogy kincseid nálam vagynak, a miket én soha sem láttam. Tudod mit? Eredj most innen, aludd ki magadat, majd ha eszed egy kissé kitisztul, akkor megint szívesen látlak.

Ezzel a derék Hodzsia szép nyájasan kitolta Muhzint az ajtón, és bezárta magát előle. —

A boldogtalan kereskedő most esett még igazán kétségbe. Már maga is kételkedni kezdett felőle, hogy valjon eszénél van-e, vagy

csakugyan megtébolyodott, s félretett kincséről álma is csak agyrém, mint a többi. —

E kétségbeesésében futott a nagyvezérhez, lábaihoz veté magát, s elmondá előtte az egész történetet. —

— Van-e tanud, a ki látta hogy átadtad kincseidet a Hodzsiának? — Kérdé a nagyvezér. —

— Egyedül Allah, senki más. Hiszen oly jó barátok voltunk mintha egy test, egy lélek volnánk. —

— Akkor maradj veszteg mig szólni fogok a szultánnal.—

Mikor a nagyvezér elbeszélte a szultánnak a dolgot, Solimán azt parancsolta neki, hogy hirdettesse ki minden utca szegleten a kikiáltók által, hogy bizonyos Muhzin nevü kereskedő, ki most jött haza a mekkai bucsújárásból, az éjjel a Bosporusba ölte magát. Holttestét a halászok kifogták; ha tehát vannak a megholtnak jó barátai vagy rokonai, a kik illő tisztességgel akarják eltemettetni, jöjjenek érte: ellenkező esetben a tetem a közönséges szegények temetőjében fog eltemettetni. —

Természetesen, a ki nem jött Muhzint eltemettetni, az Ali Hodzsia volt, sőtt inkább felé sem nézett; csak napok mulva látogatta meg alattomban a szegények temetőjét, ott föl is találta a lapos sirt, melyre két durva kő volt hengeritve; az egyiken durva mázolással Muhzin neve. —

Muhzint pedig elcsukatta a szultán a hét toronyba, hogy még ha akarná, se láttassa magát senkivel. Ott különben jó bánásban részesült, s nem volt fogyatkozása semmiben. —

Solimán maga tudakozá meg a kereskedőtől az általa letett kincsek alakját, ismertető jeleit darabról darabra, s jól megjegyzé azokat magának.

Akkor megparancsolá a nagyvezérnek, hogy kössön barátságot a Hodzsiával valami szin alatt.

A nagyvezér ovatosan fogott a dologhoz; nehányszor alkalmat

talált a törvénytudós bölcsességét észrevehetni, igérte neki, hogy ajánlani fogja a szultán előtt. —

A szultán beszédbe elegyedett a törvénytudóssal, s rendkivül gyönyörködött annak előadásában.

Később sokszor felkérte őt vélemény adásra, egyegy furfangosabb perbeli kérdésnél, melyre nézve a divánban megoszlottak a vélemények, s mindig nagy sulyt fektetett Ali szavaira. —

Sőt annyira kiterjeszté reá figyelmét, hogy kinevezte őt Hudzsirjának (főalamizsna mester) s a szerail első hivatalnokai sorába emelte. —

Ennyi kegy egészen elvakítá Hodzsiát; félév mult el már azóta hogy Muhzin halála ki volt hirdetve, talán nem is gondolt reá többet.

Egy napon a szultán egy olvasót látott meg a Hodzsia övében; mely épen olyan volt, minőt a kereskedő eldugott kincsei közt említett. Mogyorónyi korallgömbök, köröskörül ajtatos szavakkal teli faragva, s mindegyik nagyobb gömb kirakva dinnye módra gyémántokkal. —

A szultán elbámult az olvasón.

— Minő pompás olvasód van, — monda neki — ilyen valóban egész kincstáramban nem találkozik. A klarisok rendkivül szépek, és a munka megbecsülhetetlen. —

A Hodzsia elvolt ragadtatva örömében, s nem késett azonnal átnyujtani a szultánnak az ékszert, mely szerencsés vala megnyerni a nagyur tetszését. —

A szultán magasló keggyel fogadta az ajándékot, s adatott helyette a Hodzsiának három erszény pénzt, a mi több volt az ékszer áránál, és meghivta őt másnapra a dzsirid térre, hol pompás mulatságot fog tartani. —

A Hodzsia jobban örült a kitüntetésnek, mint az ajándéknak; a dzsirid téren megjelenhetni a szultán kiséretében! —

Az egy szabadtér a szerailban, hol a török urak kopjavetéssel, nyillövéssel, s egyéb férfias játékkal mulatják magokat; a szultán

maga is részt vett a játékban sokszor, s legjobb célba lövőnek tartották a dzsirid téren. —

Ez alkalommal is részt vett a szultán a lövöldözésben, de mindig rosszul lőtt, soha sem talált a célba. E miatt haragos kezdett lenni, s mint szokták a lövészek, okozta a szelet, az ideget, a tegzet, a sütő napot a rosszul sükerült lövésért; végre kifakadt az ujján levő gyürüre az az oka, hogy a lövés mind félre megy. —

Mert a nyilövéshez szokás volt a hüvelyk ujjra egy kigyó formán tekergődző gyürüt felhúzni; azzal fogták meg a tegez hurját, hogy a hüvelyk könyebben huzhassa, s épen kellő időben pattanhassa el az íjjat. —

A szultán zugolódott gyűrüje ellen, hogy roszul van csinálva, nagyon meg fogja az ideget, s nem tudja elég gyorsan elbocsájtani; ezzel rántja félre a tegzet. —

— Adjatok más gyürűt! —

Kisérői siettek saját gyurűiket nyujtani a nagyurnak. A szultán sorra próbálgatta azokat.

— Egy se jó! Egy se jó! Hajh nem tud olyan jó gyürűt csinálni nyillövéshez senki mint Szulassán ötvös csinált; de már nem él. Nincs senkinek Szulassán csinálta gyürüje? —

Mohón kapva a kérdésen rohant a szultánhoz Ali Hodzsia, s jelenté, hogy az ő gyürüje a megholt nagy mester készitménye; fogadja azt tőle ajándékba a padisah. —

Soliman ezt akarta. Ez volt a legkiválóbb ékszer, mint előtte a kereskedő leirt; elfogadá a Hodzsiától, s felhuzta hüvelykére, és azután olyan jól lőtt a célba mindig, hogy mindenki tapsolt neki, s legjobban maga Ali Hodzsia; pedig mindegyik nyilat annyiba tehette, mintha az ő szivének lett volna szánva. —

A dzsirid játszás után, maga elé vitette a szultán Muhzint. Kezében volt az olvasó, és hüvelyujján a gyürü, ugy imádkozott az alkoránból. —

A kereskedőt egyszerre meglepte az ámulat, midőn elvesztett

ékszerét meglátá Solimánnál. Oda veté magát a szultán lábaihoz, és két kezével megfogá palástját. —

— Oh uram! E gyürü és olvasó, mit kezedben tartasz, enyém.—

A szultán kérdezé tőle; mi van az olvasó egyes szemeire irva? miféle kövek vannak a gyürübe rakva. A kereskedő megfelelt pontosan minden kérdésre. —

A szultán visszavitette őt a héttoronyba. —

Másnap hivatá Hodzsiát.

Beszélt vele mindenféle érdekes jogesetről, mik a divántanácsban előjöttek, s véleményt kérdett azok felől a törvénytudóstól. —

A többi közt egyszer elmondá neki azt az esetet, más személyeket nevezve meg, miként tagadta el egy jó barát elutazott társa bizományát; s kérdé tőle; hogy mit érdemel e szörnyeteg büntetésül, ki jó barátját igy megrontá. —

Ki miben vétkes, abban legszigorubb birája másoknak. A Hodzsiának tán eszébe sem jutott, hogy hasonló bűnt ő követett el valaha. Aztán a bűn el is volt temetve régen mélyen Muhzin sír kövei alatt, nem tudhat arról senki semmit. —

A jogtudós azt felelte a szultánnak, hogy ily rendkivüli vétség rendkivüli visszatorlást igényel, a bűnös nem érdemel egyebet, minthogy elevenen megtörjék egy mozsárban. —

— Te mondád! — kiálta ekkor a szultán, s tapsolására négy izoglán ugrott elő, kik megkötözék a Hodzsiát, elvevék háza kulcsait, s felkutatva lakát, ott találták mind azt a kincset, mit a kereskedő őrizésére bizott. —

A meglepett Hodzsia, ki a legmagasabb nap fényében vélt fürödni, s nem gondolt reá, hogy a napfényben minden keresztül látszó lesz; rémülten vallott meg mindent: még azt is elmondá, hogy ő maga volt az a tündér, ki éjszaka phosphor kenettel mázolt szakált kötve, a gyászoló Muhzin szobájába ment, s azzal oly kárhozatos játékot üzött, mely miatt a nyomorult szinte eszét, és életét vesztette. —

A szultán rögtön összehivatá a diván-tanácsot; elmondá a vezérek előtt az ügyet, s elmondá a Hodzsia véleményét is a büntetés felől. —

A vezérek azt mondák, hogy a Hodzsia véleménye helyes. A büntetés neme új, és ő kóstolja azt meg maga. —

A szultán parancsára egy roppant mozsarat vájattak márványból; hozzá roppant törő kallót, melynek négy nyele volt, s azt a szerail udvarán felállíták.

A Hodzsiát elővezeték bibor köntösében, aranyos turbánja fején, pillangós öve derekán ugy veték bele a mozsárba. —

Azután négy bosztandzsi megfogá a törő sulykot, s felemelé négy nyelénél fogva; a bosztandzsi aga intésére egyszerre leejték azt a mozsárba. Egy irtóztató orditás hangzott fel abból névtelen, szótagolatlan üvöltéssé nyulva; a bosztandzsik másodszor is felemelék a kallót; másodszor is lezuhanták: most már csak egy fuldokló hörgés hangzott a zuhanat után; harmadszor már csak rémes nyögés; és azután semmi egyéb, mint a csontok ropogása. —

És azután addig zuztak a sulyokkal a mozsárba, mig ki nem fáradtak bele, és a mi akkor ott maradt, az csak egy alaktalan tömeg volt, vér és csont, és selyem, és arany pillangók egy össze dagasztott halomban. —

Igy büntette Solimán szultán a csalót. —

Ez előtt hetven évvel még ott látta Tavernier francia utazó a diván-terem ajtajában azt a mozsarat, rettentő példáját az ozman igazság tételnek. —

IV. Béla.

(Ballada.)

I.

Hamar egy paripát, gyorsabbat a szélnél,
Mely meszsze röpitsen, mint könyű madár,
Föl Béla király! Ülj lóra, ne késsél!
Előtted, utánnad, a szörnyü tatár.

Körül a tatárság mint iszonyú tenger,
Benyelni akarva a kis szigetet.
Maroknyi magyar, — s ötszázezer ember...
Győzelmi remény még kit hiteget?

És mind közelebb és mind közelebb jő,
Szűkebre a tér, szűkebre szorúl.
Mindjárt kitör a vész, lezúdul a felhő,
Sötétül az ég, a nap arca borul.

Nincs veszteg idő, nincs veszteni egy perc;
S ha még nyomon érnek, nincs kegyelem.
Szakadj meg erős sziv! remélni te sem mersz;
Meghalni lehet, — de küzdeni nem!

II.

Ott viv még a királynak öcscse,
Mint tengerrel a kis ladik:
Mely vad habokkal tűzött össze,
És ide s tova hányatik.
Majd elboritja azt a hullám,
Majd fölemeli ujra vállán....

Fölfölvillámlik nehéz kardja,
S sujt gyilkosan maga körül.
Baljába még a zászlót tartja
Mely rongyban is büszkén röpül.
Vad ellenségtől összetépve
Az Istenanya drágaképe.

Összébb szorulni látja a kört,
Mit kardjával körülvona.
És már a zászló nyele eltört,
És lankad rajt védasszonya.
Tiz sebbül foly az ifju vére
A mohi rét kövér füvére.

S még egyre küzd a király öcscse.
És mint a fű hull a tatár.
Széttépve hercegi köntöse,
Lefordul a sisakja már.
Térdére hull s még egyre viv...
Oh gyönge kéz! Oh hősi sziv!

Homlokán a vér forró habja,
És lélekzete nehezűl.
Kezéből kiesik a szablya,
Kék ajkán mégis mosoly ül:
„Veszitsük el az életet,
S mentsük meg a becsületet!“

III.

Fut a király sebes lován;
De amint visszanéz:
Tatárcsapat száguld nyomán;
Vele két híve van csupán,
Érette halni kész.

S a hosszú völgy s a kisded ér
Mind csak velök szalad.
Mögöttük mind kisebb a tér,
És már már a nyomukba ér
Az üldöző csapat.

Előre csak! Tova, tova!
Megűzi gyors lovát.
S midőn már szélbe vész nyoma:
Megbotlik a király lova,
S nem bírja már tovább.

„Uram király! Lovamra ülj.
Isten legyen veled!
Ez még mint szellő ugy repül.
Én jó uram! Fuss, menekülj,
Mentsd drága éltedet:“

„Nem éltemet, csak a hazát!
Hazámért futok én,
Isten veled nemes barát!“
Szól a király s sarkantyut ád,
Száguld röpül a mén.

De ujra szűk, megint szorul
Mögöttük a mező.
Ordítoz a tatár vadul,
És mind közelb közelb nyomul
A szörnyü üldöző.

A paripa lankad megint
És ez se birja már.
És v i s s z a a k i r á l y tekint,
És prédaszomjas vércsekint
Nyomában a tatár.

„Uram király! Cseréljük el
Lovunkat, jobb e más.
Helyetted én hadd vesszek el,
De neked menekülni kell.“
— Szól most a hű Rugács.

S megint uj ménen a király
Mint fergeteg halad,
Gyorsabban mint sebes madár —
Hogy mögötte a vad tatár
Nagymessze elmarad.

S uj völgy nyilik, és uj hegyek
Zárják a láthatárt.
És messze a király megett
A lassu röptü fellegek
Rejtik már a tatárt.

Elnémul a zaj és leszáll
A fölvert por megint.
Lélekzetet vesz a király,
S a sik mezőn, a hol megáll,
Könyezve szét tekint.

És a végetlen tér fölött
Mindent pusztulva lát.
De letörli a könyeket:
„Ha elveszett a becsület,
Mentsük meg a hazát.“

Szász Károly

Éjjeleim.

Csöndes egész világ, béke van a földön,
Édesen szendergve pihennek a népek;
Mint a forró nyári dél a néma erdőn,
Olyan a föld; — s olyan édes most az élet.

Néha csendül egy-egy alvó nyáj kolompja,
Mert a szemtelen légy mostan lakomázik.
Mikor az oroszlánt az álom elnyomja,
Csúszó mászó féreg a fülébe mászik.

Egy egy alvó bogár donog itt ott halkan,
S gyönge nyögést hallat a fához ütődve;
Az is elenyészik egy félénk viszhangban,
S tetszhallotti álom nyomul az erdőre.

Minden csöndes, minden álmodik és boldog.
Csak én vagyok ébren, engem éget a nap.
Nekem fáj a sugár, mely hiába ragyog,
Homlokomon vampir: vérivó gondolat...

Majd ismét ugy rémlik, mintha minden ember
Mind meg volna halva, el volna temetve.
Csak én magam élnék, csak én volnék éber,
Egyedül-egyedül! s én is megmeredve.

Ijeszt a csöndesség, s szólni mégis félek;
Hallgatózom, hogyan zsong a sok koporsó;
Bennem az undortól rezzen át a lélek,
Hallom a rút féreg hogyan őröl, morzsol.

Körülöttem, mint az oceáni habok,
Egymást érve, némán feküsznek a holtak;
Mind olyan mosolyban meredt, nyugodt arczok,
Azt hiszem alusznak, s édeset álmodnak.

Anyja karjaiban szenderg a csecsemő,
Mintha csak szopása szakadt volna félbe;
Kedvesének kezét fogja a szerető,
S tündér csengetyűnek hangja cseng fülébe.

Hallja még és fogja hallani örökké:
Szeretlek, szeretlek! — és az ajk oly duzzadt,
Mintha a végső csók lenne itt elsővé!
S mint a parázs égne csöndes hamu alatt.

Az igaz harc hőse kardjával kezében
Szép halálával még most is dicsekednék;
A fukar még érzi ezreit zsebében,
A hitbuzgó mondja: ott fönn vár a mennyég!

Haza, emberiség, kedvek, dicsőség, hit,
Egyik megjutalmaz, ha a másik megcsal.
Egyiktől szeretve voltak ezek mind itt,
S a ki szeretve volt, az soha meg nem hal.

Mind olyan elégült, mind oly panasztalan,
Nem nyílik sohajra egyetlen egy ajak. —
Csöndes a levegő, az éj csillagtalan,
— Nem tudom valóban, élnek-e vagy halnak.

Mindegy! Azt tudom csak, hogy szerettek, éltek;
S fajban, mint a fű, fa, bogár — halhatlanok.
— Ah Sátáni testben megátkozott lélek!
Hűtlen, önző fajzat! — elmulandó vagyok!

Vajda János.

A sérthetlen zászló.

Népem tündér kertje, bájos Erdélyország!
Hova lett bérceid templomából a fény?
A sugár oltára
Most felhők párnája,
Felhők látogatják, nem ragyogó napfény.

Éjjel, midőn a hold ezüstöt hinte szét,
S a mélázó lombok fényben rezegének:
Barnult arcu ifjak
Csillaggal álmodtak . . .
Hol vagy te szép csillag? hol vagytok vitézek?

Milyen élet volt az! milyen halál volt az!
Te valál, szép csillag, seregek bálványa;
Érted áldozának
Keserü halálnak
Annyi édes éltet dicsőség dijába.

Elszánt hadak élén állott a fővezér . . .
De nem is jól mondom, mert ő sohsem állt ott;
Hanem az országnak,
Mint madarak szállnak,
Egyik végéről a másikra csak szállott.

S midőn minden ugy volt, a mint kigondolta,
Az az: hogy ellenség nem volt a hazában:
Vesz nevetésébe
Kanócot kezébe,
S utána mennydörög a szomszédországba.

„Most visszafordulok — gondolja magában —
Uj munkát keresni . . . ha valahol lelnék!
Nagy Magyarországban
Még kurucvilág van . . .
Oda siessünk jó lovam!... de pihenj még!

„Hanem meghagyom ám, fiaim! tinektek:
A határszéleken vigyázzatok szörnyen.
Ha számosan jönnek,
S mindent zúznak törnek,
Csak küldjetek értem, itt termek én könyen.“

„És te különösen, fiatal zászlóalj,
Keményen tartsd magad; itt meleged lészen.
Lelkemet zászlódra
Csókolom.... E szóra:
Jön az ellenség! légy minden percben készen.“

Ekkor megcsókolta a zászlónak szentjét,
És lovába vágván elnyargalt port verve;
Harsogott utánna
Éljen trombitája...
És az uj zászlóalj esküdött istenre.

Esküdött istenre s egy szülött fiára:
Hogy inkább vérével adózik a földnek,
Mintsem az ellenség,
Ha csak százezer még,
Foglaljon el csak egy talpalatnyi földet.

S jöve az ellenség csakugyan nagy számmal,
Százezernél is több, ki tudhatná mennyi.
Ott terem azonban
A vezér is gyorsan,
De csekély hadával mire se tud menni.

Vissza, vissza, vissza! És visszafordultak.
De egy csapat hol van, a legifiabbik?
S vezérnek aggódva,
Mintha apa volna,
Azonnal ilyetén parancsszava hallik:

„Sebes lóhalálában siessen egy huszár
S tüstént hija vissza azt a zászlóaljat!
Menjen kend mint a szél,
Ha huszár, csak nem fél..."
Nem felelt a huszár, hanem csak elnyargalt.

Megjött a zászlóalj és a zászlótartó
Vezér elé állván — ekképen beszéle :
„Vezér uram, kérem,
Én reám ugy nézzen,
Hogy e zászlóaljnak én vagyok vezére.“

„Mert hát, a mint látja, egyetlen tisztünk sincs,
De mi több, elhullott fele-legénységünk;
Dolgozott a fegyver,
Hős volt minden ember,
Ne tessék gondolni hogy kegyelmet kértünk.“

„Hanem, — mondja meg e huszár, hogy igaz-e —
Ellenség testéből mi is hegyet raktunk.
Végre-valahára
Vezérök belátta,
Hogy biz' azon sereg nem vesz erőt rajtunk.“

„Hogy is gyalázhatták volna meg e zászlót
A melyre vezérünk csókolt diadalmat.
Ha e zászló lengett
Láttuk dicső lelked...
Ez adott mi nekünk győzni is hatalmat.“

E szóra a vezér szemében köny fakadt,
Mennyei harmatcsepp, mely édes, meleg, szent.
De nem esett könye,
Nem esett a földre;
Elébe tarták a zászlót — arra cseppent.

És fölszenteltetett a zászló másodszor :
Először csókjától, könnyűjétől mostan,
S a merre csak lenge,
Halált nem remegve,
E félzászlóalj volt legelső a sorban.

Elhullottak végre nagy nehéz csatákban,
Csak a zászlótartó maradt meg belőle;
S átadva a zászlót
A vezérnek — igy szólt :
Minek már ha mind elhullottak mellőle!

Zalár.

Az én Marim.

(Beszély.)

VADNAI KÁROLYTÓL.

I.

Az esti zaj beszól az ablakon: „jó fiú, mit ér az ifjúság neked, ha mindig e rideg szobában ülsz; ha örökké e komoly könyvek sötét betűit olvasod, a helyett hogy szép leánykák szemeiből olvasnál — boldogságot és szerelmet?“

De az ifjú nem érti e zajt; felőle roboghatnak a kocsik, tündökölhet a gázfény, tolonghat a nép az utcákon, — cirpelhet a tücsök a kandalló mögött, — ketyeghet az óra a falon; — ő nem lát nem hall semmit; agyára ónsúlylyal nehezűlnek a tudomány eszméi.

És ki tudja meddig virasztana ott, a halvány lámpafénynél forgatva könyveit; ha be nem lépne egy szelíd öreg úr, kinek mosolygó sima arca, óvakodó tekintete, hátra símított ősz fürtei, s gondos öltözéke a legelső pillanatban bizalomra és tiszteletre gerjesztenek.

— Kedves Béla! — kezdé a belépő, — ön csakugyan a tudományok martirja akar lenni?

— A legkellemesb martirság, minek igen sok gyönyört köszönhetek, — viszonzá az ifjú, s derűlt mosolylyal sietett a belépő elé.

— Igy kedves Béla, — csak mosolyogjon ön.... Arcára sokkal jobban illik e mosoly, mint a komolykodás redői.... Ne tegyen ellenvetést; én már csak a régi, zsémbes öreg maradok, ki mindig panaszlok, hibákat találok, s önt túlságos tudomány-szomjaért gyakran megleckéztetem.

— Miket én mindig oly örömest hallgatok.

— S miket mégis azonnal szélnek bocsát.... Azonban nem csodálom; az én helyzetem önnel szemközt majdnem nevetséges..... Midőn ön legbuzgóbb tanítványim egyike lőn, gyakran mondám: „ime egy mély bányába ereszkedik ön, melynek oly sok kincse ismeretlen még; fürkészsze azokat a szenvedő emberiség javára; legyen fáradhatlan bajnoka az orvosi tudománynak, mely az észt és szivet egyformán igénybe veszi, s melynek világa mellett fog majd megjelenni a szenvedők kórágyánál, mint a vigasztalás és remény.“ Ön megfogadta, nagyon is megfogadta a buzgó tanár szavait, ki most mint jó barát áll ön előtt, hogy figyelmeztesse az élet elhanyagolt örömeire.

— Az élet és ifjúság, örökre adósak maradnak nekem ez örömekkel, — viszonzá halkan az ifjú.

— Kishitűség! — vágott szavába az öreg úr. — Egyik ember számára az öröm útfélen terem, mint a mezei virág; másiknak fáradozva kell fölásni azt, mint a bércek aranyát. Ne csüggedjen ön, hisz egyik költőnk oly igazán mondá: „míg az ember boldog nem volt, addig meg nem halhat.“ — Keresse ön is az élet örömeit, s ne temesse el magát könyveibe. — Higyjen nekem: a tudomány egészen elfoglalhatja agyát, de szivét mindig üresen fogja hagyni; büszkévé teheti, de boldoggá soha.

— S mit tegyek tehát?

— Vegyüljön a társaságokba. — Önt szivesen fogják látni min-

denütt, mint a főváros egyik legszebb jövőjű orvosát, kiről most is ritka hét, hogy magasztalólag ne irnának a lapok.

És a szelíd öreg úr nagy megelégüléssel nézett egykori tanitványára, ki azalatt a kandallóhoz tolá a támlányokat.

— Mit olvasott ön? kérdé az öreg, míg Béla a parázst szeszélyes lángokra lobbantá.

— A delej-gyógymódról olvasgaték.

— Megint új tan.... valóban, az ön agya ma holnap az orvosi tudomány Bábel-tornya lesz.

— Kegyed mindig tréfál, — viszonzá az ifjú, — s ellensége a különböző rendszereknek. Nekem más elvem, más hitem van. Szerintem az orvosi tudomány annyiban lehet tökéletes, menyiben minden jó rendszert egyesítend. — A betegségek és emberi természet különbözései szerint különbözni kell a rendszereknek is. S egy genialis orvosnak tudni és alkalmazni kell valamennyit. Ebből áll az én új tanom!

— Szép, szép, ön visszaadja a kölcsönt; — évődött az öreg úr; — egykor én tanítám önt, most ön tanit engemet!

— A világért sem, — mentegetődzék az ifjú, — csakhogy ép szóba jött.

— Tehát beszéljünk másról!

— Például?

— Például én mindig kiváncsi voltam megtudni az okot, mi önt az élet örömeiben gátolja. Valószinűleg csalódott ön?

— Nem csalódtam uram, hanem vannak emberek, kikre nézve az élet „elvesztett paradicsom.“

— A tiltó cherubok valószinűleg saját agyrémei?

— Nem uram, én sohsem valék képzelgő, s ábrándokért nem játszám el a valót, hogy sok jón sok rosszat cseréljek. Hanem hiszek a végzetben, mely azt az átkot mérte rám, hogy ne szeressen senki.

— E balhit az ön agyréme!

— Mit az élet sohasem cáfolt meg. — Mióta elhagyám kis falunkat, és mindazok sírját, a kik csak szerettek; önön kivűl nem találtam sehol egy szerető szívet. Ifjú társaim soha nem éreztek irántam barátságot, és a nők soha rokonszenvet. Egész világ, mely körültem forgott, a szeretet melegét érezé, csak én állottam egyedűl, csak bennem nem bízott senki.

— S ön elveszté hitét?

— Elvették tőlem!... Majd a költészet és művészethez fordúltam, mert mondák: ezek megvigasztalják, kibékitik a meghasonlott kedélyeket. De engem nem vigasztalt meg egyik sem. — Költők és müvészek örökké a szerelem fájdalmait és örömeit festék, s nekem érezni kellett: hogy e szép fájdalmakat és örömeket senki sem akarja velem megismertetni. — Iszonyú ürességet érzék szívemben és agyamban, s megakarám azt tölteni bármivel. Más eszközt nem ismerék, csak a t u d o m á n y t; ez volt az a termékeny oáz, mely után siettem az élet sivatagán. — Már gyermek-koromban volt egy komoly ünnepélyes óra, midőn térden állva, és sírva fogadám meg, hogy — o r v o s l e s z e k.

— S ezt ön eddig elhallgatá!?

— Most elfogom mondani, mert e nélkül lélekállapotom mindig rejtély maradna ön előtt.

A kandalló lángja szeszélyesen lobogott; s az ifjú komoly arca egészen átváltozott, s oly szelíd, mosolygó és költői lett, hogy a jó öreg úr sóhajtva gondolá:

— Mennyire megérdemelné, hogy boldog legyen!

II.

Ha ön húsz év előtt kis falunkon átútazik, bizonyosan legelőször szemébe tűnt volna az a zöld redőnyös kőház, a falu végén, melyben az én jó szüleim laktak; azután a ház körül az árnyas fák-

kal beültetett kert; a kert mögött a zöld mező, melyen rendesen két gyermek szaladgált, kézt kézbe öltve, s vidám dalokat csicseregve.

E gondtalan gyermekeket gyakran nézte a folyósórúl egy áldott képű öreg úr, ki sokszor fölsohajta:

— Milyen boldogok ezek a gyermekek! Istenem, ha az ember örökké gyermek maradhatna!

Az egyik én valék, a másik lelkészünk leánya, a kis Mari, — az én Marim!

Nem voltunk mi csodagyermekek, csak szeretetreméltó gyermekek. Nem volt a mi arcunkon a szépség vagy lángeszüség előjele, hanem örökös mosoly, melyet az anyák mindig féltenek az idő kiméletlen kezétől! (Oh nem hiába féltik!)

A mi szívünket nem a költészet melegíté, hanem a szeretet — Nem ábrándozánk mi a természet vagy a hallott mesék fölött; hanem szerettük a csillagot, mert fényes volt, szerettük a virágot piros leveléért, édes illatáért; szerettük a galambokat, mert hízelegve tudtak búgni.

Nem néztük mi merengve a holdas éjt, inkább néztünk egymás szemébe.

Ismerőseink gyakran mondák:

— Ez a két gyermek egymásnak van teremtve, s tán el sem élhetnének egymás nélkül, mint két inseparable madárka!

— Majd megváltozik az is! — veté közbe az az áldott képű öreg úr, kit én a t y á m n a k neveztem, — megváltozik, mint minden a világon.

.... Mit szóljak önnek életünkről; — egyszerű és szép volt az, mint egy játszi népdal, minőt gyakran hallánk a fonóház ablakán keresztül.

Ha jött a reggel, a kis Mari rendesen bekacagott ablakomon, mint egy nevető gerlice, s én alig vártam, hogy karjain röpülhessek, ki a kertbe, ki a mezőre.

Ha ott megláttunk egy-egy szebb virágot, versenyezve futottunk feléje mind a ketten, s boldog volt a melyikünk leszakíthatta, s a másiknak átnyujthatá.

Megfeleztük játékainkat, gyümölcseinket, és szívünket. — Szívünket, mely teli volt édes testvéri ragaszkodással.

Több év múlt el igy gyermekjátékok közt, s én csak ekkor, (együtt a fűben ülve és egymásra mosolygva) vettem észre, hogy Mari milyen — szép.

— Minő gyönyörű fekete hajad, s minő gyönyörű két fekete szemed van neked Mari, — mondám félve, és kezeit megfogva.

— Bohó, — viszonzá a kis Mari elpirúlva, — hisz a te szőke fürteid sokkal szebbek. Ha látnád, hogy ragyognak most is a napsugáron.

Mind a ketten zavarban valánk, s nem is beszéltünk többet egymás szépségéről, hanem annál többet gondolkodánk felőle.

Marinak gyakran le kellett sütni szemeit, oly hosszasan tünődtem rajta; s ilyenkor pírulva kérdezé:

— Béla, mit nézesz oly merőn?

— Elgondolkodtam! — felelém kitérőleg.

Hátunk mögött pedig, általunk észre sem véve, állottak atyám és Mari atyja, és arról gondolkodának: „ha e gyermekek mindig igy szeretnék egymást, milyen szép, milyen jó pár válnék belőlük.“

Hanem mi hamar el kellett szakadnunk, mert tizennégy éves levék; s atyám és az öreg iskolamester, — kik eddig oly sokra tanitának, — ugy gondolák: itt az ideje, hogy városi iskolába menjek.

Én féltem e perctől, és Mari mindig sirt, ha reá gondolt. — De meg kellett lenni, s miután egy félnapot átbuskodánk, bucsút inték a csöndes kis falunak.

(Istenem! az ember boldogsága oly kis helyen elfér; s azon kivűl a nagy világ nem bír adni felényi örömet.)

A város magas házaival, szép utcáival, s ezer meg ezer lakosával. — nem bírt engem megvigasztalni, s alig vártam a heti vá-

sárok napját, midőn hirt hallhaték szüleimről és az én Marimról, ki távollétem alatt többször volt — beteg.

Az ég tudja csak, mennyit busultam rajta!

Egy nap szobámban ülve, egy kis rajzzal foglalkodám. (Emlékül akartam elkészíteni az én kis barátnőmnek, Marinak, ki nekem nem rég szép gyöngyös erszényt küldött. Maga hímezte!)

Nehány fa volt e képen, bokrok, virágok, kis patak, s a patak partján két játszó gyermek — fiú és leány. Sokan mondák, hogy e lányka legkevésbé sem hasonlít Marihoz. Mindegy, én legalább reá gondoltam, midőn rajzolám.

Ép Mari hajfürteihez színeztem egy halvány piros rózsát, midőn ablakunk előtt robogó szekér állott meg, s szobánkba atyám lépett.

— Készülj fiam, — mondá komolyan, — haza foglak vinni.

— De atyám a szűnidő még csak két hét múlva lesz.

— Mindegy, haza kell jönnöd; a kis Mari beteg, és látni kiván tégedet.

E pillanatban nagy ijedelmet és nagy örömet érezék: beteg és látni kiván.

— Nagyon beteg? kérdém könyezve.

— Csak készülj fiam! — mondá kitérőleg atyám, nehogy még jobban elszomorítson.

De a nélkül is szomorú valék egész úton, s jobbra-balra az eltünő fák, faluk, csárdák és mezők, mintha mind valami gyászt öltöttek volna. Este dobogó szívvel léptem Mari ágyához, és megszólítám:

— Édes kis barátném, itt vagyok!

Felém tekintett, de nem ismert reám, s mikor megcsókolám kezét, még csak nem is mosolygott

— Nem ismersz? kérdém hangos zokogással; de hiába, — nem felelt.

— Nincs eszméleténél! — felelé helyette anyja, ki a virasztás

és fájdalom miatt oly halvány és tébolyúlt volt, hogy nem mertem szemébe nézni.

Atyám haza vezetett, és vigasztalni kezdett.

Elmondá: hogy a szegény leány ideglázba esett, s a vidék orvosai hiába fáradoztak körűle; hanem ne féljek: holnapra várják a megye főorvosát, és ez meg fogja menteni.

Én elhittem, örömest elhittem, hogy meg fogja menteni, mert lehetlennek gondolám: hogy a kis Mari elhagyjon engemet! Hiszen mit csinálnék én ő nélküle?

Alig vártam a más napot, melyen a főorvos megérkezik, s midőn hallám a lovak dobogását, átfutottam Mariékhoz, hogy megtudjak mindent.

A főorvos megnézte a szép leánykát, ki ott feküdt kimerűlten, — még meg nem halva, de már alig élve. —

— Az ég nevére uram, — esengett a lelkész összekulcsolt kezekkel, — van-e még remény?

— Nyugodjék meg ön a sors akaratában!

— Tehát vége mindennek?

— Elkéstem!

Az orvos e rideg szava nyilvesszőként járta át szivemet, s öntudatlanúl rohantam a kedves angyalhoz, a ki végbúcsú nélkűl akart elhagyni.

Hiába a kis Mari nem nyitá föl többé szemeit, azokat a szép szemeket, mikkel egykor oly édesen tudott mosolyogni.

Én térdre borúlva imádkozám, s azt hivém, hogy a jó lélek fönn az angyalok társaságában meghallja imádságomat.

Este a főorvos meglátogatá atyámat, és sokat beszélt a kis Mariról. Azt mondá, hogy ha egy nappal elébb hivják, most a kis Mari meg volna mentve; és órákig fejtegeté az orvosi tudomány hatalmát.

En könyezve, de még is figyelemmel hallgatám szavait, s midőn magamba maradtam, fogadást tevék, hogy orvos leszek.

És e fogadást nem feledtem el; s midőn szüleim is elhaltak, és

a világ oly idegen lőn előttem; semmi más nem maradt, melyre még csüggő vágygyal és reménynyel tekinthettem volna, csak a — tudomány.

III.

Költők, hadvezérek és orvosok leggyorsabban emelkednek; — egy sikerült mű, egy megnyert csata, egy szerencsés gyógyítás hírbe és divatba hozza őket.

Béla — bár még fiatal volt — pár év alatt szinte egyike lőn a főváros legnevezetesebb orvosainak, kivált mióta oly sok szép delejgyógyítást tőn.

E rendszer újdonságáról és eredményeiről akkoriban sokat beszéltek a lapok; s mindenki igyekezett megismerkedni Bélával, ki most mindig ez új tan elveit és titkait fürkészte.

Az öreg tanár, — ki még mindig fiatal szívvel bírt, — örült ugyan tanitványa diadalainak, de egyszersmind félté, hogy tudományszomjának áldozata leend.

Béla ez aggodalomra sok okot adott, mert az örök éjszakázás, sok gond, erőfeszités igen kimeríték, s gyakran oly halvány volt, mint az árnyék. —

— Kedvesem! ön igen sok beteget kigyógyithat, hanem maga magát utójára is megöli! — mondá ilyenkor, s Bélát a szinházba vagy a sétányra nógatá.

Az öreg úr mindig nagyobb lelkiismeretet csinált e dologból, s végre minden alkonyatkor megjelent Bélánál, hogy őt a szabad levegőre hivja.

Legtöbbször az újtéri sétányt választák, mely a tarkán hullámzó nép miatt, igen alkalmas hely azok számára, kik szórakozni kivánnak.

Béla itt is többnyire tudományáról beszélt, miben azonban a jó öreg úr gyakran megakadályozá.

— Ne szomorítson! mondá ilyenkor.

— Én önt szomorítanám?

— Igen Béla, mert az orvosi tudomány nagyon szép, hanem egyúttal nagyon is szomorú. S én félek, hogy az ön szivét sivárrá teszi. Ön virágos kertek közepén is temetőkről fogna gondolkodni, és ez nem illik fiatal korához. Nézze ön e fiatal hölgyeket e fekete és kék szemekkel, mosolygó és mélázó arcokkal... vagy ezek is csak a kórágyon érdekelnék önt?

Béla mosolygott és elismeré, hogy öreg barátjának igaza van. Nem is beszélt aztán oly gyakran a betegségekről és gyógymódokról, hanem szóba hozta a költészetet, politikát, hangversenyeket, új hireket; sőt egy napon így szólt:

— Látta már ön e szép halvány leánykát, ki ép felénk közeleg.

— Minden alkonyatkor itt sétál.

— Arca igen érdekes!

— Valóban kedves teremtés.

Az öreg úr mosolygott és örült, a jó lélek nem adta volna a világért, csak hogy Béla valahára már észrevett valakit. Hát ha megszeretné; hisz utójára is igen mindennapi dolog, hogy egy érdekes fiatal ember és egy szép leányka meglátván — megszeretik egymást.

— Érdekli önt? kérdé az öreg biztató sejtelemmel.

— Keveset.

— Arca igen szép, nemde?

— Én úgy látom, hogy nagyon — b e t e g.

Az öreg úr elkomolyult. Minden reményét megsemmisité ez egyetlen szó. Tehát ez sem szivét, hanem tudományszomját érdekli.

De az ifjú máskor is, ha e lánykával találkozott, mindég tett valami megjegyzést.

— Én féltem e kedves gyermeket!

— Mitől?

— Azt hiszem félszeg gyógyitások áldozata lesz.

— S honnan sejti ezt?

— Ma ismét sokkal halványabb és szemeiben kevesebb a tűz. Bizonyosan rosszúl orvosolják!

— Meglehet, — viszonzá kedvetlenűl az öreg úr, a ki haragudott, hogy Béla miért beszél most is e lányka betegségiről, s miért nem beszél bájairól.

— Arcából látszik, — folytatá az ifjú, — hogy ideg-baja van, mely napról napra nő; szegény gyermek, milyen kár lenne érte!

— S ön megtudná gyógyítani?

— Azt hiszem, a delej-gyógymód legkönnyebben segíthetne rajta. Régóta nézem e szép gyermek szemét, arcát, s azt hiszem: sok delejes fogékonysággal bír.

— Tehát kisértse meg.

— Nem ismerem.

— Ajánlatát szivesen fogadnák.

— Nem tolakodom.

E hideg ellenvetésekre nem volt mit felelni; s az öreg úr végre is abban nyugodt meg, hogy az ifjú mégis senki iránt sem mutatott ennyi érdekeltséget. Ebből fejlődhetik még valami?

Ha a kedves leányka nem jelent meg a sétányon, Béla némi benső séggel emlékezett reá:

— A mi kis leányunk elmaradt! Talán rosszabbúl van!

Ellenben ha másnap eljött, örvendve mondá:

— Nézze ön, nézze, mintha ma valamivel rózsásabb színben volna. — Istenem, milyen könnyű volna megmenteni!

Az öreg úr megint mosolygott és gondolá: ebből csakugyan fejlődhetik valami.

E sejtelem napok múlva csaknem meggyőződéssé vált, mert Bélán némi változás volt észrevehető; sokkal derültebb lőn arca, beszéde, viselete; s egy idő óta mindig maga kereste föl öreg barátját, hogy őt sétálni hívja. Mindig az újtéri sétányra, és soha máshova.

E mellett nem titkolhatott el bizonyos izgatottságot sem, midőn a szép leányka felé közeledett.

— Béla, — szólt egyszer az öreg úr, — ön nehány nap óta valamit változott?

— Gondolja ön? —

— Látom Béla; — önnel valami történt?

— Egy kis képzelgés foglal el.

— Lehetlen!

— S el is mondanám, ha nem nevetne ki érte.

— Csak bátran.

— Nem tudom hogyan — mondá az ifjú, — de én egy idő óta e leánykát igen hasonlónak találom az én kis Marimhoz, a ki szegény nincs többé az élők között.

— Hasonlónak találja? ismétlé az öreg úr jól eső örömmel.

— Valóban ép oly szép fekete szemei, s ép oly szelid mosolya van, s homlokán is ugyanaz a gyermek-jóság ül. —

— S valószinűleg szíve is oly meleg, — vágott szavába az öreg úr.

— Honnan képzeli ön?

— S nem vette volna észre? Valahányszor mellettünk elhaladt, mindig önre tekintett, vagy anyjához suttogott. Bizonyosan önről beszélt, hisz önről oly sokan beszélnek mostan.

— Ugy látom, kegyed még képzelgőbb, mint én.

— Hagyjon föl kishitűségével Béla — mondá szemrehányólag az öreg úr, — s ismerkedjék meg e kedves gyermekkel.

Az ifjú nem felelt, s az öreg úr el volt telve e gondolattal:

— Ez lesz őrangyala, ez fogja megmenteni sötét kedélyétől. —

És valóban Béla igen szeretetreméltó kezdett lenni. Arcán a komolyság merev nyugalmát, a remény és bizalom derültsége váltá föl, mi mindig sokkal jobban illik az ifjú korhoz. Többé nem csupán könyvei mellett virasztott, hanem a kandalló mellé ülve sokszor elgondolkodott a világ örömeiről, csöndes boldog családi életről, melyet a szerelem napja melegít.

Az öreg úr el volt ragadtatva.

— Ön boldog ember lessz, — biztatá ilyenkor, — szeretni és

szerettetni fog. Tudomány és szerelem fogják boldogítani. Mikor foglalkozásaiból fáradtan haza tér, szép kis neje fog eléje sietni, hogy elfeledtesse gondjait. És én önök körében ismét visszaálmodom régi ifjuságomat, midőn még engem is egy hű nő szerelme boldogított.—

— És ön hiszi, hogy ez meg fog történni? kérdé Béla, megszorítva a jó öreg kezét.

— Miért ne hinném, — viszonzá, — hiszen ha valaki megérdemli a boldogságot, úgy ön bizonyosan megérdemli. —

De a sors — úgy látszott, — meg akará semmisítni e szép reményeket, mert az érdekes fiatal leányka nem jelent meg többé a sétányon. —

Várták minden alkonyatkor, de hiába; a napok múltak, és ő nem jött.

Béla megint elcsüggedt, mire kedélye mindig hajlandó vala.

— Mondtam önnek, — szólt keserű fájdalommal, — hogy vannak emberek, kikre nézve az élet elvesztett paradicsom. — A boldogság reménye nekem csak átillanó bolygó fény volt, — testetlen semmiség; szememet kápráztatta és szivemet csalta meg. A szegény leányka bizonyosan beteg, és meg fog halni, és én csak nevét sem tudhatom meg soha.

— Meg fogja tudni! viszonzá az öreg úr, ki Bélával ép ellenkezőleg mindig igen sokat hitt, és igen sokat remélt.

És azután minden ismerősét tudakozá, fűt fát megkérdezett, „ha nem ismerik-e azt a szép halvány leánykát, ki ez előtt minden alkonyatkor megjelent az ujtéri sétányon.“

Az ismerősök megmosolyogták a szelid öreget.

Ki tudná azt megmondani, mikor e sétányon, naponkint száz meg száz halvány leányka sétál?

IV.

És az ifjú azt gondolá, hogy álmodik. — Mintha a képzelet játéka volna az egész; az elfüggönyzött kis szoba, a művészi izlésű bútorok, a költői képek, az alacsony kerevet, és a kereveten nyugvó lányka, ki most szép fehér kezét nyujtja feléje, és az öröm mosolyával üdvözli.

Pedig való minden, édes és mégis fájó való. — Az a kis leányka halovány arcával, sötét szemeivel nem álomkép, hanem valóban él; él, de szenvedve és betegen.

Bélának sok erőbe került nyugtalanságát és véletlen örömét eltitkolni; nem is titkolhatá el egészen, kiült az arcára égető pirúlással.

Ez alatt a lányka megszólalt halk, de mégis kedvcs hangon:

— Csakhogy eljött ön orvos úr!

— Kötelességem! viszonzá hidegen az ifjú.

— Én sokat hallottam önről orvos úr, — folytatá a beteg lányka, — s láttam is gyakran a sétányon. Egész külseje, s a hírek mik önrül szárnyalnak, — bizalmat öntének belém. Lássa ön, mily őszinte vagyok; legyen ön is az, és szóljon nyiltan: úgy-e nem sokáig fogok már élni.

— Rosszúl teszi ön, — viszonzá megilletődve az ifjú, — ha ily szomorú eszmékkel tépelődik, miután betegsége nem veszélyes.

— Óh én jól tudom hogy az. Nem is félek a haláltól, megszoktam már gondolatát. Már három leánytestvéremet láttam meghalni, ugyan ezen betegségben, ugyan ilyen korban. Egyiknek sem fájt az elválás, mind a hárman mosolyogva bucsúztak el. Mikor ép tizennyolcadik évüket tölték be, akkor hervadtak el, és anyám eltemette valamennyit..... Két hónap múlva én is tizennyolc éves leszek.

Az ifjú a helyett, hogy vígasztalta volna, könnyekre fakadt.

— Óh ne szóljon így, — mondá önfeledten, — az isten jó, és megmenti önt.

— Tegyen meg ön mindent — a n y á m é r t.

— Tehát önmaga nem bízik?

— Ne vegye e dolgot szigorún. — Ha valakiben bízom, úgy ön az. De hát van-e önnek is hatalma a végzet akarata ellen?

— Igen, de ön nem ismeri a végzet akaratát. — Nem tudja: mit mért önnek. Ön még boldog, igen boldog lehet.

A lányka elhallgatott, mialatt anyja lépett a szobába, oly szomorú kétségbeesett arccal, minővel csak azon anyák bírhatnak, kik gyermekeiket egymásután eltemetik.

— Ugy-e orvos úr — kérdé vígaszt keresve, — M a r i meg fog gyógyúlni.

— Remélem, felelé az ifjú, még melegebb tekintetet vetve a lánykára, kit szinte Marinak hívnak. (Óh hányan nem képzelik, mily édes álmokba ringatja az embert egy név, melyhez édes emlékeket kötünk.)

— Ez az — gondolá az ifjú orvos, — e z a megtalált eszmény-kép, kit a kis Mariban elvesztettem, hogy csak évek múlva találjam újra föl. Ugyan az a sötét szemek, mosolygó arc, édes beszéd, még a név is ugyanaz.

Béla e nap óta mindig a kedves Mari kórágya mellett ült, s csak néha futott föl az öreg tanárhoz, hogy boldogságáról beszéljen.

Az öreg nem tudott hova lenni örömében.

— Mindig mondám, úgy-e, mindig mondám,hogy ön boldog lessz.

— Az vagyok, valóban az vagyok; és én nem adhatok elég hálát a sorsnak, hogy orvos lettem; bírom e nagy tudomány kincseit, hogy vele megmentsem az ő életét.. De isten önnel, sietnem kell hozzá.

Soha orvos égőbb szenvedélylyel nem ápolta betegét, lesre minden szavát, minden mozdúlatát, minden lélekzetét. Naponkint ujabb kisérleteket tett a kedves beteggel, a ki már válamivel jobban kezdé érzeni magát.

Mari gyakran mosolyogva fogá meg kezét, és igy szólt:

— Mennyire örülök, hogy ön valóban olyan nemes, a minőnek képzelém.

És Béla nem volt többé a rideg orvos, ki komoly arccal kutat és rendeli a gyógyszereket; ő egy önfeledt barát lett, ki mindenről beszél, csakhogy szórakoztasson.

Mari napról napra üdült, és boldog mosolylyal csüggött az ifjú szavain; csak néha-néha merült ismét sötét eszméibe, mikor elgondolá: „ezt a nemes férfit mindössze is betegségem érdekli; ha fölgyógyulnék, ismét idegen lennék előtte.“

Ilyenkor hideg borzadály futotta át, s remegve mondá:

— Már csak néhány hét, és akkor tizennyolc éves leszek.

— Feledje e rögeszmét Mari!

— Ne kívánja Béla, nekem jobb lesz meghalni.

— Az égre Mari, csak nekem ne mondja ezt.

— Csak önnek ne?

— Csak nekem ne, a ki önt oly végtelenül — s z e r e t e m.

Az ifjú megrezzent e vallomástól, melyet oly akaratlan tett. Halványan emelkedett föl székéről, és azt várta, hogy a leányka el fog fordulni tőle. De nem fordult el, sőt inkább mosolyogva mondá:

— Én hittem ezt!

— S ki adá önnek e hitet?

— Saját szerelmem.

Béla mámoros szédelgéssel borult a kerevet elé, s alig érzé az átfonódó karok gyöngéd érintését, alig érzé a csókok gyönyörét; mintha csak egy más világban jártak volna, melynek boldogsága oly nagy és oly véletlenül jött, hogy örömeit nem is bírják kellőleg érzeni.

És Mari nem tépelődött többé a halálról, a kikerülhetlen végzetről, hanem beszélt mosolyogva és vidáman; ha az ajtó nyílt, nem orvosát várta, hanem a szerető ifjút, kivel oly édes átenyelegni a futó órákat; és a szegény anya az ablak függönyei közül nézve bol-

dog gyermekére, sokszor önkéntelenül térdre ereszkedett, és sírt és imádkozott:

„Óh tartsa meg isten, e szerelemnek és e boldogságnak!“

Mari a remény bizalmával kérdé az ifjútól:

— Ugy-e Béla, mire kihajtanak a fák, én is jobban leszek?

— Jobban leszesz kedvesem, a tavasz neked is meghozza áldását, az enyhe lég és fűszeres szellő meg fognak gyógyitani.

— És minő szép lesz akkor. Majd ketten járunk kinn a fák alatt, beszélgetve, enyelegve, nappal a napvilág — este a holdvilág mellett.

— És boldogok leszünk.

— S minő boldogok! Ugy-e nemsokára meg fogok gyógyúlni?

Mari mosolyogva símúlt az ifjúhoz, ki előtt oly végtelen boldogitónak tetszett e remény, hogy alig mert benne bízni.

De az öreg úr nem hagyott föl biztatásaival, s valahányszor csak Bélával találkozott, mindig igy szólt:

— Mondtam, úgy-e mindig mondtam, hogy ön boldog lesz. Emlékszik még arra, mit egy költőnk mond: „mig az ember boldog nem volt, addig meg nem halhat.“

— Emlékezem.

— Lássa. Most már gyönyörűség önre nézni. Arca, szemei egészen megváltoztak. Én hittem ezt.... mindig hittem.... hiszen önnek is volt szíve, csakhogy dobogását erővel elakarta fojtani. Ugy-e, sokkal jobb így?

A jó öreg tanár órákig el tudott gyönyörködni fiatal barátja boldog arcán, hátha még akkor látta volna, mikor ott ült Mari mellett, és hallgatá az ő szavait, melyekkel jövőjüket oly édesen festé:

— Messze fogunk lakni, messze a nagy világtól. — E hivalkodás fénye, e zúgó lárma nem fognak hozzánk hatni.... a természet és a szerelem lesz minden örömünk... Órákig elnézzük majd a szép vidéket.... a folyót, melyen könnyűd gőzösök suhannak.... a

mezőt, mely minden hajnalon új virágot terem... az erdőt, mely a madarkák énekétől zeng... a hegyeket, miket a távolság hamvas kékre fest... Ugy-e mire kihajtanak a fák, én is jobban leszek, és árnyaikban ketten fogunk járni?

Béla csókokkal felelt; ki tudja, mire kihajtanak a fák, mi történik akkor?

E kérdés kínozta Bélát, midőn Mari betegsége nem akart szűnni; s néha a jó gyermek erejét, nehány szó is kimeríté...

— Ne beszélj kedvesem, — mondá ekkor, — csak mosolygj, és hajtsd ide keblemre fejedet; majd én beszélek neked, csak figyelj és mosolygj....

A leányka idegzete napról napra gyöngült, csak reménye és hite erősödött... mindig szerelemről, mindig boldogságról beszélt.

Elővette képeit, könyveit, kis madarkáját, piperéit, s órákig eljátszott velük, mint egy gyermek... a legkisebb fűszálhoz is ragaszkodott.

Mindenki hitte, hogy meg fog gyógyúlni, csak Béla nem.

A szegény fiú egész éjeken át kétségbeesve forgatá könyveit, megpróbált mindent, kimerité egész tudományát, tanácsokat kért, de végre is borzalommal kellett átlátnia, hogy itt a tudomány nem segit, itt csak a természet segíthet.

És Mari minél betegebb lőn, annál többet ábrándozott az életről, s mikor Béla az átvirasztott éjektől és a fájdalomtól összetörve, sápadtan ágya mellé ült, szelíden kérdezé tőle:

— Miért vagy olyan szomorú?.. látod én vidám vagyok!

— Csak csendesen Mari... a beszéd árt....

— Óh ne légy oly kishitű... hiszen én már egész könnyebben érzem magamat... nemsokára meggyógyulok.... Miért fordulsz el, miért könyezel?

— Én nem könyezem Mari.

— Ne csalj meg, te könyeztél. Hanem törülld le könyeidet, és mosolygj. Ugy-e, igy fogsz mosolyogni majd akkor is, ha ketten já-

runk kinn a fák alatt.... És ez nem sokára lesz... már is csicseregnek a madarak....

Béla térdre rogyott, — — hisz e szegény leányt már csak a szerelem élteté.

— Légy csendesen — suttogá Béla, — nyugalomra van szükséged.

— Mily jó vagy, mennyire féltesz; pedig nem sokára semmi bajom se lesz... Ugy-e Béla, messze fogunk lakni, messze a nagyvilágtól?

Béla átkarolá a szép teremtést, mely már oly sulytalan volt, mint egy liliom. — Hosszasan csókolá, és saját életét szerette volna beléje lehelni.

— Óh már nem érzek semmi fájdalmat! — mondá Mari, és vonagló karokkal ölelve át az ifjút, angyali mosoly közt zárúltak le szemei.

Béla kitörő zokogással tevé le karjaiból, midőn az anya belépett.

— Jobban van? kérdé félénk aggódással.

— Alszik! viszonzá Béla oly fájdalommal, hogy csaknem szíve szakadt meg bele.

Az ifjú lesujtva távozott, az anya pedig lassu óvatos léptekkel járt kelt a szobában, nehogy alvó gyermekét fölébressze.

Óh nem ébred az föl többé....!

V.

Egyetlen virágszál az elhervadt tavaszból, egyetlen néma kép a szerelem összeomlott menyországából, mik csupán arra emlékeztetnek már: „minő szép volt a világ egykoron, és most milyen kopár.“

Az ifjúnak nehány napi boldogságából egyetlen kedves emléke maradt, — egy arcképe.

Mikor a jó angyalt eltemették, a boldogtalan anya örömest oda adta volna mindenét az ifjúnak, ki legalább szépekké tevé lányának végperceit; de az nem fogadott el semmit, csak Mari arcképét kérte, mely ott függött a falon.

És most ez arcképen szokott merengeni, oly szétdúlt arccal, hogy ismerősei a megtébolyodástól féltik.

Öreg barátja most is meglátogatja néha, de többé nem mosolyog, nem tréfál, hanem aggódva szól hozzá:

— Nyugodjék meg kedves Béla... találjon vigaszt... keressen szórakozást.

— Miben? kérdé az ifjú csüggedten.

— A tudományban.

Az öreg félve mondá ki e szót, s földre szegzé szemeit. Oly különös természetlen helyzet volt ez. Egy pár hét előtt épen ő mondá az ifjúnak: „a tudomány elfoglalhatja agyát, de szivét üresen fogja hagyni; büszkévé teheti, de boldoggá soha; keresse az élet örömeit!“ És ime most már ép az ellenkezőt kell mondania.

Az ifjú előtt oly gúnyosan hangzott e szó: tudomány.

— Mit nevez ön tudománynak, — kérdé keserűen, — tán az orvosi tudományt, ezt az örök éjszakát, melyben mindig tapogatózunk és mindig elbukunk. Ne emlékeztessen többé rá, én gyűlölöm e tehetlen tudományt, mint egy hitszegő barátot, mely épen akkor pártolt el, midőn legnagyob szükségem lett volna rá. — Ne szóljon többé róla..... én lehetek e világon minden, de orvos nem leszek többé soha.... Erre esküszöm!

Az öreg könyezett és nem felelt; s az ifjú sokat beszélt még a végzet átkáról, örömeiről, miket a sírok nyeltek el; a két kedves Mariról, kik szemei előtt haltak el; és az orvosi pályáról, melyből a sors és halál örökös gúnyt űznek.

Az öreg csak hallgatott, mert jól tudá, hogy vannak sebek, miket a vigasztalás csak égetőbbekké tesz.

És Béla most is — évek múlva — undorral és gyűlölettel gondol egykori pályájára, melyen hírnév és gazdagság várták, s minden öröme egy kis arckép, mely alá e nevet irá:

„Az én Marim.“

Senki se mondja neki: „jó fiú, nem a tied már ő, hanem a — síré!“

A lomb a szellőhöz.

(Epigramma.)

Hasztalanul suttogsz szerelemmel bús kebelemhez
Sóvárgó szellő, hasztalan ömledezel!
Sorsom emészt engem: egy ághoz kötve maradni
S hervasztó vágytól hajtva, sohajtni feléd. —
Jöjj el mint zivatar... hatalommal tépj kebeledre
S az ág megtörik, és lombod öledbe repül.

TÓTH ENDRE.

A bujdosó.

Homályos erdők, felleges hegyek,
Ködděl borított virágos határ,
Hol sirva várja, sirva keresi
A napsugárt az eltévedt madár.
Hol a vadonnak rémséges csendében
A gnómok e szép repülő szemek
Futó tüzének játékiban, az
Elolvadó táj oly szépen remeg:
Hah! mily rokon lett lelkem veletek,
Ki egy elvesztett napot keresek,
Mely képzetemben felmerül s kihal
És visszaragad, mint a régi dal.....

Azt mondták nekem: e nap ott ragyog,
Hol a madárnak is a szíve fáj,
Hol a hold pásztortüznél andalog
S furulya szónál álmodik a táj —
Hol a délibáb fényes templomában
Növekedik a puszták gyermeke,

Tündér regéket rejt a láp magában,
Szebb a sirályok sötét éneke...
Delelő csordák hosszu gémü kutnál,
Melynek nyikorgó hangja megreked
Midőn parittyát ereget a villám
S boszorkánytáncot jár a förgeteg.
Hol a természet egyszerű fiára
Örömest száll le a csillag sugára,
Mert a kalapja virággal rakott
S jól tudja azt, hogy foltot nem kap ott,
Hol a földből is p á s z t o r d a l f a k a d —
Azt mondták nekem ott ragyog e nap.

Hol a réten a daloló leányok,
A pitvaron a zsémbes agg cseléd
És a „nagyasszony“ egész ház népével
Nyilt barátsággal indulnak feléd,
S a házi tűzhelyt oltárrá emelni
Megnyilik a szív, s oly szépen beszél:
Imává olvad lángján a barátság,
S megadna mindent a mit keresél.
Tornácán fészket rak a vándor fecske,
Szállást talál a nevető galamb,
Fáradt pillangók szállnak az ereszre,
Nyitott ablakán behajol a lomb.
S a bimbóból is b a r á t s á g f a k a d — —
Azt mondták nekem ott ragyog e nap.

S hol a koronás hegyek éjszakáján
Titkos homályban régi csend lakik,
S a bolygó árnyak tépett fátyolával
Csak a bujdosó szellő játszhatik;

De éjfélenként karddal, kelevésszel
A rég elólvadt képek megjelennek,
Felharsognak a riadók, s a hősök
Szép csatarendben áldozatra mennek.
Legelől megy az ősz szakállu főpap,
Arany palástban hófehér lován,
Utána délceg ifju szép leventék,
Gyász lobogóval holló paripán.
Míg elszáll a zaj és a kép eloszlik,
S nem tudni hogy a jelenet mi volt?
Az erdő sóhajt, mintha szíve volna,
S a halálmadár rémesen sikolt.
S az ős regéknek megszentelt nyomából
Fölemelkednek a párázatok
A kidőlt nagyság gránit oszlopához,
És fáj a szív és sebesen dobog —
S minden nyomból uj d i c s ő s é g f a k a d;
Azt mondták nekem ott ragyog e nap.....

S keresztül néztem az egész világot,
Hol a történet nyomokat hagyott
Láttam hatalmat, sötét szolgaságot,
Üres fényt, melyet a hir ragadott;
De nincs, o nincsen az a nap sehol,
Mely lelkem álma, szívem vágya volt:
Véres fellegbe tünt el véresen
S bújában értte a föld meghajolt.
És lelkem hite, lelkem rettegése,
Hogy még beroskad a nagy bú alatt,
Mely a rohanó történt nyomában
Elvesztett árnyékképpen ottmaradt.....

O ha e bú lángtengerré gyuladna,
S elégetné a sötét felleget
Ha az a nap ott ismét felragyogna,
A melyet fájó lelkem emleget,
Ha a hegyekben a pataksírását,
És a madárdalt ismét hallanám
S a csendes hajlék szerény pitvarából
Elémbe jönne kedves jó anyám.....
De nem!..... o félre, félre vakmerő kép
Mit egyik perc hoz, másik elragad:
Leszédülök ez álmodott magasból
S lelkem megőrül, szívem megszakad.....

SZELESTEY LÁSZLÓ.

Isten tudja.

Mit ér a fa, ha rosz fajta,
Ha virág sem nyilik rajta!
Mit ér a mély s hív szerelem,
Ha virága csak gyötrelem!

Voltam zengő vig madárka,
Röpdestem is ágról ágra;
S zöld erdőben lombos ágon
Meguntam a szabadságom.

A szív, ha csendesen dobog;
S a szív, ha vérzik, s ellobog;
Szabad madár, s szerelmi rab:
Isten tudja ki boldogabb.

LÉVAI JÓZSEF.

Bornemisza Anna.

(Történeti rajz.)

Erdély egyik legnagyobb és legszerencsétlenebb nőjének nevét irám le.

E név még azok előtt sem ismeretlen, kik a kis Erdély történetét csak regényekből, vagy drámákból ismerik.

Miután azonban e szép alakunk mindezekben csak epizodszerüleg s néhol csak reája költött tettek és színezet fényében jelen meg: álljon itt e rövid rajz is, melynek egyetlen törekvése életpályáját, ha bár élvonalakban is, de híven és szeretve a közönség szeme elé juttatni.

* * *

Mikola László, Erdély egyik családtörténet-irója Bornemisza Annát petrelini Bornemisza Páltól származtatja; szerinte e régi családu férfiunak két leánya lévén: Anna később Apaffyné és Kata, a gonoszul elveszitett Bánffy Dénes neje.

Anna Apaffyt először II. Rákóczy György udvarában látta, hol az, mint ugynevezett n e m e s u r f i szolgált.

A házasságok még akkor nem égben (?) hanem földön köttettek s pedig nem is az illetők, hanem rendesen a szülők által.

*

A háztűzlátás, jegyváltás megtörtént; az ifju pár egymás ujját érinté *) s attól kezdve bátyámnak és húgomnak szóliták egymást.

Apaffy csínos 21 éves fiatal ember volt. Jámborságáról, szigoru erkölcsösségéről, Rákóczy udvarában növelkedvén, kétkedni sem lehetett.

Annának még nem volt akarata.

Az akkori nevelési szigorról a mostanélő fiatalságnak nem lehet fogalma.

Egy nagy családbóli kronikásunk azt irja, hogy egyik kedves fia atyját annyira tisztelte, miszerint valahányszor keményebben reá nézett, mindig térdre borúlt előtte és lábait csókolta. S még földicsekszik, hogy akkor nem volt szelidebb nevelés Erdélyben.

A gyermek atyja körül, a főnemes fiatalság a fejedelem körül a legaljasabb szolgálatot telyesitette.

Kemény János, az erdélyi fejedelem önéletiratában keservesen kifakad a terhes és lealjasító szolgálat ellen, melyet Bethlen Gábor udvarában teljesitnie kelle, s melynek az ebekről gondoskodás még egyik költőibb oldalát tevé.

De jobban is becsültetett az aggkor s a fiatalság oly szerény volt, hogy nem volt eset reá, melyszerint ifju ember öregek előtt kinálás előtt leülni, vagy kérdés nélkül felelni mert volna.

E viszonyokból megitélhetni, mennyire dönthetett a választásnál egy tizenhat éves leány szava. És mégis, lehet több szív szenvedett, több kebel repedhetett meg a fájdalmak súlya alatt, de botránytól megőrzötték a házaspárt a szigoru nevelés elvei, a minthogy az oly ritka is vala, hogy ha egy-egy eset történt, a krónikások méltónak tarták a följegyzésre.

Apaffy Mihály saját naplójában ezt irja:

„Anno 1653-ban elhagyván az udvart, házasultam meg 10 junii.“

A jó külsejű, szelid és alárendeltséghez szokott ifju tehát nejét

*) Ebből állt a kézfogó.

haza vitte Ebesfalvára, s házasságuk első pár évét ott élték a mezei élet kellemes fáradalmaival elfoglalva, csendes boldogságban.

Történt azonban, hogy II-dik Rákóczy György az atyjától nem mindenkor igaz uton gyüjtött s reá maradt kincset sokkal többnek tartaná, mint mennyit a kis Erdély fejedelmi palástja alá el lehetne rejteni: azért felveré az erdélyi hadakat, hogy legyenek segitségül neki egy nagyobbacska országot szerezni, — és ez volna: Lengyelország.

A moldvai és havasalföldi vajdák elleni szerencsés kisérlet, Báthori István példája[1], ki szintén Erdély trónjáról lett vala lengyel királlyá s végre telhetetlen dicsőségvágya nem hallgattaták meg vele barátai tanácsát; a szultán rosszaló szavát; nem még az idő — és körülmények kedvezőtlenségét sem.

Soha fényesebb sereg Erdélyből ki nem indult. Nem volt nemes, nem bajnok, ki a dicső vállalatban részt venni ne kivánt volna, s gyávának mondták, ki hazulról akarja vala hallgatni a magyar név messzire hangzó dicsőségét.

Apaffy Mihály is elvált Annájától, s kis csapatával, melyet saját jobbágyaiból és tiszteiből állitott ki, csatlakozott a dicsvágyó fejedelemhez.

De a mily szép volt a remény, a sereg; olyan szomoru lőn az eredmény.

A tatárok betörnek Lengyelországba; Rákóczy diadalmi álmai közepette futni kényszerül, s a Kemény vezérlete alatt visszamaradt sereg reá szedetvén, levágatik, vagy rabságra hurcoltatik.... Ez volt Erdély Mohácsa.

Apaffy Mihály a rabságra esettek között vala.

Mint maga irja „30-ik julii (1657) történt Mehemet Keri krimi tatár Chánnak rabságába való esés. Magam pedig Haras Bég nevü murzának, Or nevű városának kapitányának kezébe rabul estem.“

És e kis kitérésért nyájas olvasó haragod ne légyen, miután

nem szólhatok úgy az asszony történetéről, hogy a vele egy test és lélek viszontagságairól meg ne emlékezzem.

De nem is oly csekély dolog ez, hogy Annánk sorsára befolyást ne gyakorolt volna.

Az igaz szívet a szerencsétlenségben lehet megismerni; ez fejti ki a jellemeket is.

Anna csaknem négy éven keresztül egyedül viselé a nagy háztartás terheit; egyedül viselé azon viszontagságokat, melyeknek a szerencsétlen kis ország ki lőn téve.

A porta ugyanis az engedetlenségért II. Rákóczy Györgyre kiengesztelhetetlenül megharagudott.

De a szerencséjében kisszerü Rákóczyt a szerencsétlenség nagygyá teszi, s ő, ki csak kevéssel elébb seregét az utolsó veszély idején cserben hagyá, most hőssé lesz.

Ali budai pasát megveri, a helyébe állitott Barcsait és Rhédeit elnyomja, s midőn Szejdi pasa alatt ujra hatalmas, sereg indíttatnék ellene: Gyalu és Fenes közt ütközetet fogad, s övéit a körülvett ellenség közül kivágni akarván, nagy személyes vitézséggel küzd, míg négy halálos sebbel visszavonulni kényszerülvén, Váradra vitetik, s ott még utolsó óráiban is bátorító leveleket fogalmaztatván, meghal.

Rákóczy helyébe német segélylyel most vezére, a nagyravágyását öröklött Kemény János lép; ki a jámbor Barcsait kivégezteti, s csekély erejével két izben kísért szerencsét mindannyiszor visszavonulván a nagyobb török erő előtt...

Mindezeket röviden csak azért hozám föl, hogy ismertté tegyem előtted olvasóm azon folyvásti hányatást, melynek Erdély e pár év alatt kitéve vala.

Ellenséges seregek jártak le s föl rajta folyvást, melyek ha egymás ellen semmit nem tehettek, tettek a föld népe ellen. Kirablák az udvarokat, fölégették a falvakat. A Rákóczy-féléket megrontá a török; a törökhöz és annak védenceihez szitókat megrontá a segélyül jött német sereg.

És Annának, a hű nőnek, mind e rémületes napokat át kelle élnie; nemcsak, hanem oly időben, midőn az ingóságnak az ellenség lábot adott; a földbirtokért pedig nem adott pénzt senki, 12,000 tallért kellett férje váltságára kiteremtenie.

Nem csupán Annának, de az Apaffy családnak, s a cselédségnek is minden értékes apróságát föl kellett áldoznia, hogy az akkoriban igen nagy öszveg ki legyen teremtve; s még ez sem volt elég.

Annának koldulnia kellett. Kéregetni Rákócytól s unokatestvérétől Teleky Mihálytól, ki akkor nagyváradi kapitány vala.

De épen ezen magárahagyottság, ezek a viszontagságok nagy befolyással voltak jellemére.

Az elébb gyönge, férje pillanataitól függő nő saját belátással, önállósággal kezdett birni; úgy hogy midőn a kiváltás, (1660 év 24-dik octoberében) megtörtént; a még mind fiatal házaspár nem ismert többé egymásra.

Anna emelkedett, Apaffy szállott.

Ez utóbbinak szellemét, mely soha sem vala nagyon fellengő, rabsága szenvedései és egyhangusága telyesen lenyomták. Valami elfásultság, tehetetlenség vett erőt lelkén, melyet életén át soha sem tudott többé levetkezni. Különösen megszokta azt, hogy más tegyen helyette s szerette, ha az ebéd és vacsora elfogyasztásán kivül reá semmi gond nem hárult.

Nem regényt irok, hanem megtörtént dolgokat, s ha valaki leirásomban kétkednék, vizsgálja meg Apaffy saját naplóját, melyben a jó ebéd és vacsora megemlitése fő- az ország eseményei másod rendű szerepet játszanak.

Ez érzéki irány, és aluszékonyság, melyből neje őt többé kiverni nem birá, egy más roszhoz is vezetett: — az iszákossághoz.

Apaffy Mihály naponta sok bort fogyasztott el; bár ittas még most ritkán volt; miután erős testalkata oly bormennyiséget is meggyőzött, mennyit mai világban húsz vendégnek sem tesznek asztalra.

Annának fáradságába került ez átváltozott természetnek tanul-

mányozása s még mielőtt a teljes együvé szokás létrejött volna, oly váratlan esetek állottak be, melyek a család életében forduló pontot képeztek.

Anna lelkében új érdek költ... Anyának kezdé magát érezni!..

Uj világ ez, melynek megpillantása a nőszivre hasonló hatást gyakorol az egykori utazó-éhoz, ki a katakombák örök sötétségű folyosóin eltévelyedve, egyszerre és véletlenül ujra a szabadba ért..

Szélesebb kör, nagyobb világ; új reményekkel, uj érzelmekkel és új kötelességekkel.

Még mielőtt azonban a házaspárt ez elhatározó pillanat érte volna, a politicai világban egészen nem várt esemény fejlett ki számukra.

Ekkor volt ugyanis azon időpont, midőn a töröknek kötéllel kellett fogni a fejedelmeket Erdély trónusára.

Rhédei Ferencz visszavonulása s Barcsai Ákos és Rákóczy halála mindenkit visszarettentének; mig az egykori fejedelmi családok közől egy sem élt olyan, ki föllépni mert, vagy alkalmas lett volna.

Kemény Jánostól és a német segélytől is rettegett mindenki; kivált tudva a török segélynek azon szokását, hogy télire mindig visszavonul s az alatt védencén a port szépen elverik.

Ali a budai pasa, ki a székely földnek Keményhez szitásáért épen akkor adta meg a végső csapást, Maros-Vásárhelynél táborozott s elfogott embereit váltig kinálgatta a fejedelemséggel. Utoljára még egy jó módú porszásznak is kinálgatta.. de az sem vetette reá a fejét.

Ekkor a pasa annyira megharagudott, hogy a szászra reá kiáltott, miszerint ha valakit maga helyett ajánlani nem tud, rögtön erővel is reá vonatja a kaftányt.

Ennek aztán meg lőn hatása. A szász épen azelőtt való nap utazott át Ebesfalván, s eszébe jutott a jámbor uraság, kit ott palotája tornácán, édes semmit-nem-tevéssel szunyokálván, becsülettel fogadta köszöntését.

Rögtön föl is dicsérte hát őt a pasának. Elmondá, hogy mily jámbor ember, most tért haza a tatár rabságból, a fejét is boncsokra nyírja s törökül is bizonyosan tud.

Ali egy csapat tatárt adott a szász mellé, hogy neki Apaffyt, ugy a hogy kapja, rögtön hozza el.

Anna épen a válpercekben volt s Apaffy rémülve látá a tatárokat udvarára nyargalni.

Hasztalan magyarázta a szász, hogy semmi baj nincs, csak fejedelemmé akarják tenni. Anna még jobban megijedt; egyik ájulásból a másikba esék; Apaffy pedig mint áldozatra szánt bárány, végre lóra ült s elvágtatott Vásárhely felé.

Alig ért ki Ebesfalváról, midőn hirül hozák, hogy felesége fiat szült s ez most kétszeresen növelte aggodalmait, bár a vele lévő tatárok ezt jó jelnek tekintvén, erősen biztaták.

Megérkezvén a táborba, pompás sátorba vezették, melynek nyilata elébe tiszteletőrség rendeltetett; de oly utasitással, hogy a leendő erdélyi fejedelmet elszökni ne hagyja.

Sept. 10-én történt a választás s azon napról Apaffy naplója már igy szól.

„1661-dik 10-ik septembris hivattattam Istentől török császár szultán Mehemet chántul, és vezér Ali pasától ez bajos erdélyi Fejedelemségre melyet adjon Isten viselhessek sz. nevének dicséretére, ecclesiájának gyarapitására és lelkem idvességére, utolsó veszedelmében forgó szegény nemzetem javára.“

Az egyetlen ilyszerű ömlengés ez egész naplójában; melyből nyilván megtetszik, hogy az együgyű embert sorsa már ekkor elragadta s a fény, mely esetlegesen, inkább a sors gúnyából esett reá, — nyavalyást megvakitá, mértéktelen uralkodás vágyat gerjesztvén föl szivében, mely később is annyi sok rosszat okozott s mely által mind magát mind országát eltemette, sem esze, sem szive nem felelvén meg az állásnak, melyre föltolatott.

Már 16-án Ali pasa fölöltözteté őt a fejedelmi díszjelvényekbe

s nehány nap mulva egész Erdély hallotta az uj fejedelem hírnevét.

Köznevetséget és gúnyt idézett az elé, Apaffyt mindenki mint jámbor együgyű embert ismeré, ki teritett asztal körül megteszi a magáét; de hogy esze ennél tovább érjen, senki sem föltételezé.

Saját sógora Bánffy Dénes, ki most Kemény János mellett kinn vala, az új fejedelmet rendesen Bacchusnak nevezé s jó előre megigérte, hogy „a zöld mentét kirántja nyakából.“ Oly nagy szerepet játszott emberektől, minők Kemény, Bánffy Dénes valának a jámbor Apaffy mit is várhata egyebet?....

Eléggé érezte ezen állás sulyát a szenvedő egészségű Bornemissza Anna s eleinte esdekelt is a pasánál, hogy férjét a fejedelemség alól mentsék föl: de az hallani sem akart róla.

Botot, kaftányt, kardot, széket és athnámét rendre s nagy ünnepélylyel adatott át neki s a boldogtalan Mihálynak ugy megtetszett a fény, hogy utoljára nagy dühbe jött, ha neje a lemondást emlegeté.

November 21-ére Apaffy országgyülést hirdetett.

Kötéllel kellett arra az embereket fogni.

Cserei szerint az urak közől csak Ozdolai Kún István, Daczó János és Naláczy István voltak jelen; a többiek kik bujdosásban, kik pedig Kemény Jánosnál valának.

Ezek közől is, mint egy másik krónikásunk irja az egyik igen elhizott, magával jó tehetlen; a másik sánta vala, mi az ellenpárti uraknál sok nevetségre adott alkalmat.

Apaffy azonban megesküdött az ország törvényeire s nemsokára azután ellentársának, a különben vitéz Kemény Jánosnak buktát is megérte.

Apaffyról csakugyan elmondhatja a történet, hogy kezdetben nagyobb volt szerencséje mint maga.

Kemény ugyanis bizván abban, hogy a török sereg téli szállásaira vonulván, Apaffy fegyveres erő nélkül maradt, télviz idején

betör, s a fejedelmet csakugyan oly véletlenül éri, hogy az feleségétől, kit betegesen Sz.-Ágotán hagyott elvágva, Segesvárra szorul.

De a győzelem örömeiben előre elmerülteket villámgyorsan meglepi Kucsuk pasa s másnap Kemény és serge java a csatatéren halva feküdt.

Bornemissza csak Kemény János eleste után kezdé hinni, hogy férje megmarad a fejedelemségben; mig Apaffy teljesen belé kezdé magát találni azon kényelmes helyzetbe, hogy más gondolkozzék, más tegyen s mégis ő kegyelmének adassék a legnagyobb tisztesség.

Annál nagyobb gondot adott ez nejének.

Bornemissza Annát egészségtelen testtel, de annál egészségesebb fővel áldotta meg a sors s miután férjét mindenhol követheté, az első havakban sikerült is őt megóvnia a nagyobb félrelépésektől, nevetségességtől.

A szerencse folyvást kedvezett. Kucsuk pasa Kolozsvárt is nemsokára ostrom alá fogá. A német őrség ellentállt; a pasa készületeket tett a lövetéshez s ez által Apaffyt a legnagyob zavarba hozta. Félő volt, hogy ha a várost beveszi, be is fészkeli magát oda örökre s ha be nem veszi ez által bátorságot önt a Kemény János pártiakba, kik most annak neje és fia körül gyülekeztek, a híres aranyos medgyesi várban.

Bornemissza Anna kisegitette őt a hinárból, Ajánlkoznia kellett, hogy a várost fegyver nélkül beveszi, s Kucsuk pasát ez úton kitudnia az országból.

A csel sikerült. A német zsoldosok meg lőnek vesztegetve s tiszteiket a város föladására kényszeriték, sőt végül a fejdelem zsoldjába szegődtek....

Most a várak, városok egymásután hódoltak neki; az urak lassanként visszaszállongtak körébe.

A hatalmas Bánffy Dénes mint a mezei hadak tábornoka, a székelyek híres vezére Béldi, Csáky, Kornizs és a Bethlenek fényes csillag csoportozatot képeztek a gyönge hold körül.

* * *

Csak e perc óta érezheté magát valóban erdélyi fejedelemnek.

De az öröm és vigasságnak nem is volt végehossza.

A félkegyelmű ember most lakodalomról lakodalomra, vadászatról halászatra járt; mindenhol ő vitte a főszerepet — az asztal és kancsó körül.

Egyszer Segesvárt, mint Apor irja, egész német testőrségét leitta a lábáról. Valahányszor ugyanis Apaffy poharat emelt, mindannyiszor tarackok durrogtak s a várterén álló őrségnek is egyről egyig ki kellett üritnie a kancsót.

Azok már mind feküdtek s Apaffy még egyre mosolyogva állt az ablaknál, csak egyszer-egyszer emelve meg zöld bársony süvegét, utat adva a bor gőzének, mely e krónika szerént gőzfelhőként szállt a magasba.

Ilyenkor aztán Annának minden figyelmét elő kellett vennie, hogy ittas férje tekintélye, vagy érdekeivel ellenkezőt ne tegyen.

A szegény beteges és igen sok gyermekkel megáldott asszony érezte, hogy a kormányzat ügyeibe is be kell avatkoznia.

A visszatért urak közől kit sem mert családja titkaiba s férje gyengeségeinek ismeretébe avatni; azért ezeket palástolandó, egészsége föláldozásával is gyakran ujjat húzott, sőt munkálkodott is.

Ilyesmi azonban nem maradhatott titokban. Az asszonyi kormánynyal a magyar nép nehezen tud megbarátkozni s Anna beavatkozása nemsokára közbeszéddé lőn.

Később gúnyiratok is keringtek felőle, melyek egyike igy végződött:

„Kegyelmes asszonyunk, szövőd-fonódhoz lass,
Mert nem illet asszonyt ország gubernálás.“

Anna maga is belátta ezt. Sokkal szerényebben vala nevelve s

sokkal jobban ismeré azon nagy férfiaknak előnyeit férje fölött, kik annak távolabbi vagy közelebbi hivatal körében voltak, hogysem — kivált a lassanként zavartabbá lett országos ügyek vezetésére — egy szilárd és okos férfiú szüksége lelkében föl ne merült volna.

Szemeit unoka-testvérére Teleky Mihályra vetette, ki férje első föllépte előtt II. Rákóczy Györgynek testőr kapitánya vala.

Teleky a fölajánlott kővárvidéki kapitányi hivatalt elfoglalva lángeszének csakhamar oly tanujeleit adta, mely előtt mind Anna, mind az ország meghajoltak.

Az Apaffy fejedelmi tekintélyének foszlányai lassanként reá hárultak át, melyekből ő oly mentét toldott össze, hogy azzal a trónt minden jelvényeivel együtt betakarhatá.

Apaffy eddig sem sokat adott az ország dolgaira; ettől kezdve azonban épen mivel sem gondolt. Az országos tanácsülések valóságos penitentia valának neki.

Volt egy csomó órája ezek között különösen egy kedvenc, kutyaalakú ezüstből; ezek nézegetésével tölté most azon időt, mi a vadászatoktól és lakziktól fennmaradt.

Lethargiájából föl nem rázta semmi; csak ha fejedelemsége veszélyben forgásáról, vagy a teritett asztalról beszéltek; ezekre már nagy lelkesedésbe jöve.

Anna hálája Teleky Mihály iránt határtalan vala.

Valahára talált — gondolá — egy férfiúra, ki észre és szilárdságra kormány élére termett s kinek hűségében teljesen bízhatik.

Ezentúl a közügyektől szerényen családi körébe vonult s férjérei befolyását legfölebb a Teleky megjutalmaztatására, vagy emelésére fordità.

Ezek által Teleky nemsokára nemcsak teljes hatalom, méltóságok — de nagy gazdagság birtokába is jutott.

Azonban épen e hatalom sulyát rövid időn az udvar is érezé; annál inkább a kevély országbárók, kiknek a magyarországi, mint

ők mondák „jött ment“ rokon parancsszava sehogy sem akart füleikbe férni.

A közhangulat, mint általában gyülölt hatalom irányában szokott, a már akkor hatalmas minister ellen fordult; de ez sokkal erősebb alapon érzé magát, mintsem eleséstől félhetett volna....

A dolgok ezen állásában történt a fejedelem testvérének Apaffy Istvánnak tatár fogságból megszabadulása, ki csaknem tizenegy évet töltött ott, mig testvére váltakozását kieszközölheté.

Apaffy István derék, egyszerű és okos úri ember vala; ki testvére körülményeit rögtön belátta s rajta volt, hogy azon változtasson.

Különösen visszatetszett neki azon fitymáló lenézés, mellyel a tanács urak a — különben jobbat alig érdemlő — fejedelem ellenében viseltetének.

Mint testvér legközelebb állván a fejedelem személyéhez és szivéhez, lehet, hogy ha megél, Telekyt kiszoritotta volna onnan: de Teleky minden hatalmában álló eszközt elővett, hogy hatását lehetőleg bénitsa s teremtményei: Naláczy és Vajda által folyvást hinteté az egyenetlenség magvát a testvérek között.

Anna még nem ismerte Telekyt és engedett.

Történt azonban, hogy egy ebéd fölött a jámbor Apaffy István csaknem minden büszke főur szivét maga ellen ingerlé.

A fejedelem t. i. már a serleget forgatá s erősen sarkalta az urakat, hogy hasonlót tegyenek. „Kérem kegyelmetek igyék jobban„ — mond a fejedelem.

Ekkor Apaffy István föláll az asztalnál és azt mondja a fejedelemnek: „Kegyelmes uram! Ne kérjen kegyelmedbennünket, hanem parancsoljon; mert azért nagyságod erdélyi Fejedelem.“

E kihivó szavakat s még kihivóbb tekinteteket nem sokkal azután a jó úr halála követte.

Nagy gyanu volt reá, hogy a gyors kimulás nem természetes uton történt.

Elhárulván az akadály, Teleky ujra visszalépett a térre, honnan kevés időre leszorittatott volt és hogy hasonló eset többé elő ne fordulhasson, szélesebb alapot keresett.

A fejedelem kis öcscsével Apaffy Miklóssal leányát véteté el s midőn igy saját családját már kettős kapocscsal fűzte a fejedelmi házhoz, azon volt, hogy mi a kis ország kormányán elérhető, érvényesitse.

A mit ez irányban tehetett megis tett, ugy hogy már akkor Erdélyben és Magyarországon mindenki tudta, hogy Apaffy a Teleky fejével gondolkozik, a Teleky karjaival tesz.

Történt azonban, hogy a Magyarországon keletkezett Vesselényi-féle összeesküvés, a két támoszlop: Zrinyi Miklós és Vesselényi nádor kidöltével megbukott s annak foszlányai Tökölyi, Vesselényi Pál és mások személyében a vész elől, mely Zrinyi Pétert Frangepánt és társaikat érte, Erdélybe menekültek.

Azonban nem csupán menekülési vágy volt ez; mert hisz a végett a porta uszálya is előttök állott volna, — de hitték, hogy a kis független országba rövid időn oly pártot szerezhetnek, mely a Bethlen Bocskai-féle szerepet még egyszer lejátszani hajlandó leend.

Ez eszme kivitelére egyedül Telekyt látták alkalmasnak, a minthogy a kivitel esetére a nagyravágyó férfiúnak Magyarország nádori székét meg is igérték.

Teleky tehát működését megkezdte. A fejedelemre magára nem is igen pazarlá fáradtságát; de Annát körülvette, megmutatni törekedvén előtte, hogy Apaffyt erkölcsi sülyedéséből csak küzdelem veheti ki. Reá emlékeztette arra is, hogy még Apaffy fejedelemségeért vívott, mi egészen más ember vala. Azt is fölemlité, mily szép volna a fejedelmi családnak a gyermekek számára magyarországi javakról gondoskodni. Lám Kemény Simon maig is hercegileg él atyja magyarországi szerzeményeiből.

A maszlag jól hatott. Anna szabadulási utat látott még pedig nemcsak férje lethorgiája, hanem ezáltal Teleky túlnyomósága elől

is s bár ez utóbbi kártyájába könnyű volt belátni, épen azon remény, hogy a hatalmas embert, ki mindnyájok függetlenségét veszélyezteté, Magyarországra kitolhatja, kétszeres ingert adott férje sarkalására.

Itt tehát Teleky szénája rendén volt; de ez a nagy munkának csak igen kicsiny része vala.

Egy alkotmányos ország igenis erős oszlopait kellett meghajtania, vagy megdönteni; még pedig oly oszlopokat, melyek az őseiktől reájok hagyott sulyt méltósággal, nemes önérzettel viselék s más érvet nem igen ismertek kis hazájuk boldogitásánál. E végből tanácsülést hivatott össze a fejedelem által.

Itt azonban Béldi Pál és Bánffy Dénes hazafiúságán tervei megtörtek, kik örültségnek keresztelték a raj közé nyulni, midőn békességben maradhatnak Erdélyországban s a megkezdendő háborutól semmi jót és üdvöst nem várhatnak.

Bánffy Dénest, kinek felülről, ha a fölkelést nem pártolja birodalmi bárság vala igérve, még vádolhatta valaki érdekeltségről; de Béldi Pál, miután leánya Vesselényi Pál neje volt s igy a magyarországi menekültekkel vérségi összeköttetésben állott, tiszta hazafi érzetből és saját érdekei ellen szavazott; lefestve Erdély siralmas sorsát azon időben, midőn a török és német erő a romboló harcok küzdtéréül választá.

A fölkelés ügye megbukott a tanácsban; elvettetett az országgyülésben s rosszaltatott maga a porta által is: de Teleky nagyravágyását ez nem hogy csappantotta volna, de emelte. Oly férfiú volt ő, kit a föltett cél elérésére a gátak csak sarkalnak.

Érezte hogy tervei az országos haderő és hatalom leghatalmasabb képviselőin: Bánffyn és Béldin buknak át; azért ezekkel kell először végeznie.

Béldit könnyű lett volna veszélybe ejteni. Béldiné kevélységére s a fejedelemnek ittas állapotában mondott egy pár szavára a fejedelemnőt már korábban figyelmeztette volt s valóban a szép és ke-

vély asszony nem sokat munkált azon, hogy Annának a kellő tiszteletet megadja.

Anna pedig azon asszonyi gyöngédségeket, melyek nélkül nemét nem képzelhetni, csakugy osztá mint bárki más: tudniillik hiu és féltékeny vala, bár nem nagy mértékben; de oly két szenvedély ez, melyet mesterségesen fokozni oly lángésznek, mint Teleky, nem sokba kerül.

Ez azonban még nem tartá erre az időt elérkezettnek.

Bánffy és Béldi két egymást tartó oszlop volt ugyan, s igy csak egymás által dönthető: de Bánffy volt az erősb s félő volt, hogy támasza elvettével is, önerején fölállhat, talán boszulhat is.

Hosszas volna lefesteni az ügyesen szőtt háló bogait, melyben Teleky a nagy vadat megfogta:

A fejedelem gyarlósága, Bánffy királyi udvartartása, és szenvedélyes lépései; Csáky haragja kit egykor az erdeibeni vadászatért elfogatott, s végre Béldi fölgerjesztett féltékenysége az ügyes takács kezében oly szövetté váltak, melyből a szerencsétlen nagy úr menekülni nem tudott.

Hogy Bánffy elfogott levelei és a váradi pasávali határvillongásai nyomán miként hiteté el a fejedelmet, hogy az trónját veszélyezve lássa s a főur ellen szövetkezési-rendeletet (ligát) adjon ki; hogy veszté össze Bánffyt és Béldit fölhasználva Béldi gyanuját, mely Bánffynak egy jó kedvében Béldinére ejtet csókján fogant meg s melyet a szerencsétlen asszony hazafisága és épen férje híre és igazságossága iránti féltékenysége erősitett meg, miként tette őt törvény előtt is vétkessé Szentpáliné telkének elfoglalási vádjával s mennyire folyt be mindezekre az áldozat kevélysége, zsarnoksági hajlama és csillogási vágya: — mindezeket mondom, én e rövid életrajz irója csak futólag s annyiban emlithetem meg, menynyiben az a rajzolandó egyén sorsával szoros összefüggésben áll.

Ha azonban a két főur jellemét akarnám meghatarozni, a hon-

árulás vádját, legalább oly könnyen, sem egyikre sem másikra nem szornám.

Hazáját és nemzetét mindenik szerette. De nagyravágyó volt mindenik s e szenvedélynek tulajdonsága, csak a célig s azon túl nem tekinteni. Bánffy büszkébb volt, hogysem kártyáit eltakarni akarja; szenvedélyesebb, hogysem fedni birja. Teleky elég okos vala mindkettőre; de nagyravágyása és a körülmények túl űzték a határon; vétkessé lőn, hogy magát a bukás ellen biztositsa.

E válságos napok alatt szegény fejedelemné ágyához volt szögezve. Csáky és hivei a fejedelmet egy gyenge órájában a sógorához szítás gyanujával annyira ellene ingerlék, hogy ez állati dühbe jövén, a szegény gyönge alkatú nőt nemcsak durva szavakkal, de veréssel is illette.

A fejedelem asszony ágybafekvő beteg lett s több napig nem mert és nem akart férje lakosztályába menni.

Ez időt választották Csákyék a kivitelre.

Az, hogy a fejedelem oly hatalmas embert s épen sógorát kivégeztesse annnyival kevésbbé forgott eszében, mert Teleky, hogy a gyanut kikerülje Kővárra utazott volt s a végrehajtást Csákyra bízta.

Egy hű cselédje azonban mindig férje körében lévén, ez egy estvén berohan a szörnyű hírrel, hogy a fejedelem ittas állapotában Bánffy haláláról beszél, s hogy az udvarban csakugyan híre van, miszerint Csáky elment Bethlenbe Béldi várába a fogoly nagy urat kivégeztetni.

Anna rémülten szökött ki ágyából s öltözetét magára hányva, egyenesen a palotába rohant, hol férjét csakugyan szunyokálva, de már valamivel józanabb állapotban találta.

— Átkozott ember — kiáltja — ne ontsad ki az ártatlan vérét! — S miután a tényt férje sem tagadta; nagy sirásával az egész palotát betölté; mignem Apaffy szíve, mint különben lágy érzésű embernek, rajta megesvén, hirtelen visszavonó rendeletet ír.

Ló halálában röpült ez a bethleni várba. De késő volt: már csak a fekete bársonyra volt szükség, melyet Anna az esetre küldött, ha sógorát már kivégezték volna; hogy legyen a halottat mibe takarni.....

Az első nagy bűn el volt követve, s az első döfés meg volt adva nemcsak az ország alkotmányának, de a fejdelmi pár egymás iránti hidegségének sőt mindkettőjök kedélye meghasonlásának is.

Ez önvádat jól föl tudá használni Teleky s a mit a fejedelem és fejedelemné reá háritottak, ügyesen Béldire játszá át, mert hisz előleges terv szerint Béldi várában Bethlenben történt meg a kivégzés, bár Béldi fővétel alatt megtiltotta volt várnagyának, hogy a rabot be ne fogadja.

Ily gonoszul kigondolt tervvel csak ördögöt nem lehet megcsalni. Anna pedig még angyal sem volt. Csak nő; gyenge, de nemes érzésű nő a szó legigazabb értelmében.

A vád tehát az udvar előtt Béldi Pálra hárult. Mert hisz ő irta alá a ligát; ő volt féltékeny Bánfyra és az ő várában történt a kivégeztetés.

Ezen kivül a cselédek egyre hordák a fejedelem asszonynak, minő vádakat és gúnyos megjegyzéseket teszen reája Béldiné; mily ényt áraszt el maga körül s több effélét.

De bármily biztosan számitott Teleky a női gyöngeségre: ez egyszer csalódott; mert Annának fájt ugyan a lenéző modor, melylyel Béldiné iránta úgy az udvarnál, mint közhelyeken viselteték; de érzelmeit kitörésre menni nem engedé, s midőn Teleky Béldi ügyét is annyira megérlelé, hogy őt a fejedelem előtt elvádoltathatta; a helyett, hogy szenvedélyének utat nyitott volna, igyekezett tisztábban látni és férje mellől egy lépést sem tágitott.

A vallásához erősen ragaszkodó nő mindennap gyalog ment a farkasutcai egyházba, s imájának tárgya az egyetlen volt, hogy Isten őt e bonyolódott körülmények között erőssé és helyesen itélővé tegye.

Teleky ingerlései már visszapattantak, s midőn végre Béldi Pál elfogatása és Fogarasba vitele ki lőn mondva s Béldiné teljesen meg-

alázva előtte megjelent: bár annak korábbi kevélységét, gúnyait szemére vetette, és elfogadása által a szerencsétlen nőnek kevés reményt látszott nyujtani: a jövő percben kocsira ült, Fogarasba hajtatott, s az öreg Cserei Jánosnak az akkori várparancsnoknak, — ki, miután Fogarast a Fejedelem menyasszonyi ajándokul neki adta vala, egyszersmind saját tisztje volt — megparancsolta, hogy bármi rendelet jőjjön az urak kivégzése iránt, addig mig az ő pecsétjét nem látja, végrehajtani ne merje.

Ekkor némileg megnyugodva tért vissza, hogy a férje mellett szőtt ármányoknak elejét vegye.

De a véritéletet Teleky mégis kieszközölte, s Fogarasba nem sokára oly fejdelmi rendelet indult, hogy Béldit és Bethlen Miklóst meg kell öletni, s ha a várparancsnok ellenszegülne, hajtsa végre a porkoláb s ha ez vonogatóznék, a várőrség mind Csereyt, mind a porkolábot, mind pedig a főurakat végezze ki.

Midőn egy hű szolgája a bizomány dolgát besugván, e szörnyü oklevelet a fejedelemnő kezébe juttatá, ez elréműlt a nagy gonoszságon; de méginkább elrémült maga Apaffy, ki e rendeletről, mely öntudatlan állapotában csikartatott ki tőle, semmit sem tudott.

— Mit vétettek az én tiszteim kegyelmednek — mond a fejedelemnő — hogy kegyelmed ártatlanul megakarja öletni?..

Erre Apaffy megnézve a rendeleteket s elbámulván azokon mondá:

—Az Isten áldjon meg tégedet édes feleségem, hogy nem engedted a comissiókat elvitetni; másszor is azt cselekedd; ezek az urak vettek engemet reája.“

Anna használván férjének e jó hangulatát rögtön fölszabaditó levelet irat vele, s miután Hallerék és mind azok, kik Béldinek nem válának ellenei ugyan azt kérék: — Apaffy hajlandó lőn őt egyuttal minden vád és kötelezettség alól fölmenteni.

Teleky megréműlt, s fenyegetőzve beszélt a fejedelem előtt: milyen boszut tesznek majd ezek az urak, ha épen a fejedelem, s az által,

hogy őket ily rögtön és minden kikötés nélkül kibocsátja, ártatlanoknak ismerve, szabad lábra helyezi.

Hogy szaladnak Béldiék a portára; milyen lázadást fognak emelni a székelyek között s több e féle.

Kétségeivel csakugyan reáveszi a tanácsot, reá a fejedelmet, hogy a foglyokat csak erős reversalis mellett bocsátják ki.

Anna ennek is örvendett. Elég volt neki, hogy az urak életét megmentette. Mert helyesen ártatlannak Béldit már csak Bánffy megöléséért sem tartá. És aztán végül is csak Teleky volt még mindig az, kire Bánffy és Apaffy István után támaszkodni mert: lelkében erős hit élvén arról, hogy az, ki emelkedését egészen neki és férjének köszöni, a neki adott hatalmat nem fogja azok ellen fordítani, kiknek azt kezéből vette.

A fogarasi foglyok nagy méltatlankodással fogadták ez uj jogtalan erőszakot s tanácskozni kezdének, miként lehetne e folytonos vádaskodásnak, és jogtalan üldöztetésnek gátot vetni?

Hallerék, Aporék és a Kálnokiak nyilt fölkelést sürgettek a fejedelem ellen s helyébe közakarattal Béldi Pált akarták fejedelemmé tenni: de Béldi ellenszegült s törvényes eljárást javasolt Teleky, Nalácy és Vajda László ellen, mint kik a fejedelem gyarlóságaival visszaélve, a nemzet jogait lábbal tiporják és a kiorzott hatalommal saját szennyes érdekeikben visszaélnek.

De mi előtt a tervek tetté válnának, Apor István, a fölkelést javaslók egyike, eláll a nagylelkü hazafi mellől s Telekyhez szaladván, az ellene készülő vihart hirül viszi.

Jó víz volt ez Teleky malmára, ki most rémületet terjesztve szaladt a hírrel Fogarasba s éjszakának idején az udvart fölvervén lélekszakadva közli a ferdített hírt, hogy Béldi fölkölt a fejedelmi szék elfoglalására.

Apaffy, kit Teleky annyira megrémitett, hogy a városból fáklyákkal vonult be a várba, mindent könnyen elhitt s Annának volt

mit hallania Telekytől ki a „nem megmondtam„-féle nótával férjét egészen ellene bőszité.

Ha Béldi Pálban több a nagyravágyás a hazafiságnál, a székelység élére állva, ekkor csakugyan sikerrel fölléphetett volna: de Teleky jól ismeré őt s nem félt ilyesmitől.

A vak lárma által s a megyei hadak fölöltetésével csak a nagy ember utját akarta elvágni az udvartól. Telyesen hitte, hogy az Magyarországra menekülend s igy neki helyet ad.

Béldi Pál belátta a ravasz kormányférfiu terveit s azt is, hogy ezúttal nincs más menedéke, mint a porta, hol nemzete ügyét megorvosoltatni t a l á n sikerül.

Családját Erdélyben hagyva, csakugyan Konstantinápolyba menekül s most a szoros utakat elzáratott Teleky csakugyan maga is megrémül, miután nagyon is hihetőnek látszott, hogy a jeles férfiu ott pártolásra talál.

Most volt még dühöngés a fejdelmi palotában. „Megmondtam, hogy ez lesz belőle;“ Zólyomi Miklóssal is igy volt; most, ha reám nem hallgattak, tegyenek felőle, s akasszanak oly kölöncöt a fejdelmi palástra, hogy Béldi el ne birja.

A fejdelem szokásszerint töpröngött, de semmi józan tanácshoz nem jutott, Anna ellenben ajándék küldést inditványozott.

— No hiszen küldhetünk oda; akármennyi legyen; Béldi két annyit igérhet s ez is oda vész, azt is a szegény ország fizeti.. ..

De bármily kevés reményt lehetett hozzá kötni utoljára sem volt jobb tanács ennél.

Teleky és az udvar aggodalmát azonban Béldi nagy lelke megszünteté.

A fejedelemség föl lőn ajánlva számára, ha a Teleky által küldött ajándéknál többet igér; a vezérek egyike maga igért kölcsönt, hogy a kivánatot teljesithesse... Béldi visszautalá.. Hazájára hadat vinni s annak a bőrére alkudni nem fért nemes lelkéhez.

A díván tagjai, kik tudták mi vár reá s minő szigoru fogságban

van családja: — könyezve kérték őt; ott esdekeltek előtte véle kivándorlott honfi társai. Hasztalan; a kősziklát előbb meglehetett ingatni az ő szivénél... Az örök fogságot, a börtönhalált választotta...

E Teleky gyanusitásával homlokegyenest ellenkező eredmény az ország és udvar szivét teljesen elforditá a cselszövő személyétől.

Uton utfélen árulónak és gonosznak cimezék, ki a legjelesb honfiakat gonoszul vesztette el. De a vádakat mosolygva hallgathatá a minister, kinek legkisebb cime már: fejedelmi tanácsos országos főtábornok, tordai és máramarosi főispán, Csik Gyergyó és Kászonszékek, Huszt és Kővár várak főkapitánya stb. vala: szóval birta mind azt, mit egykor megoszolva Bánffy és Béldi birtak sőt ennél is többet: az ország telyes és osztatlan főhatalmát oly tanácscsal, mely egy páron kivül saját creaturaiból állott.

Anna maga is elidegenült rokonától s Apaffyt talán sikerült volna reá vennie, hogy a bekövetkező országgyülésen, a kormánynak hűbb kezekre bizásában fáradozzék.

A fejdelem asszony keserü szemrehányásokat tőn, miért idegeniti el úgy a nép szivét s minek csinál annyi áldozatot, kiknek vére csak a trón bíborát mocskolja be.

Teleky azzal felelt, hogy a beállott gyülés első napján fölemlegetve az öreg Apaffy (nem létező) érdemeit, az ifju Apaffy fejdelemmé választását inditványozá....

* * *

Az udvar szíve megnyerve; ellenei elhallgattatva s a hatalom birtokában vala.

Most szabadon hozzá látott Magyarországot illető nagyravágyó terveihez.

Mit oly régen kért, a török udvar is megadá most neki s csakugyan fölülteté a szép erdélyi sereget s ki is ment vele és a fejedelemmel Érsekujvár alá.

Itt kellett tapasztalnia, hogy őt magát is a szó rosszabb értelmében fölültették s csak a sült gesztenyét akarták vele kikapartatni.

Tökölyi, ki már a portától magyar királysággal lőn biztatva, királyi fénynyel jelent meg ott s úgy lőn elfogadva. Seregét különválasztá az erdélyiektől; arra a nehány ezer emberre nem vala szüksége immár. Apaffy és hatalmas ministere lenézésén kivül mitsem nyertek s azon szomorú meggyőződéssel tértek vissza, hogy jobb nekik otthon.

A Teleky aranysarkantyus csizmája, melyet mint vezér Szathmár kapui alatt hagyott, s melyet a német parancsnok gúnyból a kapura szegeztetett, közbeszéd és gúny tárgya leve, s Teleky, ki az egyik létráról lezuhant, most azon volt, hogy másikat támasszon ama magos épülethez, melyre nagyra vágyása *minden áron és uton* üzé ő kegyelmét.

Most hire jött a nagyvezér Kara Musztafa roppant készületeinek s nem sokára jött a parancsolat, hogy miután az erdélyi fejedelem úgy is rég óhajt Magyarországon verekedni, most jöjjön, mert a fővezér Bécsig meg sem áll, most módjában lészen.

De Teleky belátta a nagyvezér léptének merészségét s hogy magát az esetre is biztosítsa, ha a török Bécsnél megbukik, követet indít Bécsbe.

Senki sem tudta e követség igaz célját; egyedül egy maga. Saját teremtményét: Vajda Lászlót küldé s általa igérte hogy ha eddigi léptei ellesznek felejtve,ő a császári családnak Erdély örök birtokát megszerzi.

Mig a követ fenn járt, Bécs ostroma megkezdődött; az erdélyi sereg pedig a győri átjárás védelmét őrizé.

De Kara Musztafa elbizottságának a lengyel király véget vetett. Nyaka szakadtában szaladt le a török, s miután Párkánynál tett kisérlete még roszabbul sikerült, a nagyvezéri fő körül vörös zsinór tekerült...

E kegyetlen eljárás épen úgy nem használt, mint a sanyarú böjt,

melyet a szultán országára szabott. Az ulennák vére, a próféta körül hordott teste, s a jancsárok eget verő orditásai nem tarthaták többé vissza a hanyatló holdat.... A török erő nagy időre megtört s előbbi hatását azóta sem nyerte vissza soha....

Teleky e közben folytatá a mit megkezdett....

De bármily titokban vitte azt, a ki s bejött követek, saját magaviselete elárulák, s bár a fejedelmet a hirtelen fordulat beállásának szükségességéről könnyü volt meggyőzni, — a nép, a százfejű ezernyelvü közvélemény fölkelt ő ellene s ennek nem lehetett fejét elüttetni, mint az egykori nagy hazafiaknak.

Hirtelen fölfordult világ lőn. A megölt Bánffy Dénes fiá-é: Györgyé volt a legnagyobb tisztelet s Teleky magával a fejedelemmel Boncidán meglátogattatta őt.

A kormány változott politikája a társadalmi- és házi életben is nyomot kezde hagyni. A menték rövidültek; eltűnt a nyirott boncsokos hajviselet, s a menték szabása kivágottá ferdült. Leeresztett bundaszerü fürtöket hagytak már XIV.Lajos módjára,s a keményitett fodros inggallér vissza kezde kerülni, mint Báthori Zsigmond korában.

De megszületett a visszahatás is.

Volt különösen a fejedelemnek egy Nagyári nevű udvari papja, különben cynikus, magára nem sokat tartó ember; de azon régi fajból, mely a reformatio elején éles modoru egyenességével oly nagy lelkesedést vala képes támasztani.

Ez a férfiu erősen kikelt Teleky működése ellen s egy beszédjében, melynek igéjeül a sz. irásból e helyet vevé. „Oly pocsétába léptetek, melyből lábaitokat bizony nehezen huzzátok ki“ oly éles beszédet mondott, mely a kolozsvári nép kedélyét teljesen fölháboritá.

A józan okokkal támogatott éles beszéd magát a jelenlevő fejedelmet is megrendíté, s Anna, ki azt nagy lelki hánykódások között hallgatá végig, kijövetelével a lelkészt magához kéreté s titkon hosszasan beszélgetett véle.

Teleky nem volt jelen; de Nagyári uram, vagy egy Nagyári uram-

hoz hasonlitó egyházi férfiu akkoriban Erdélyben oly hatalom vala, mely ellen a hatalmas miniszter is keveset tehetett.

Az éj meghozta Annának a jó tanácsot. Másnap Barcsai Mihályt hivatá; közlé vele mit közlendőnek látott, s miután erejét naponta gyöngülnie érzé, ez önzéstelen, lelkes férfiuban oly oszlopot akart állítani, mely hite szerint megingatott családját, ha ő kidőlt is, támogassa.

Barcsai tanácsossá lőn, jelentés nélkül járhatott ki s be a fejedelemnőhöz; szóval mire Teleky visszatért, oly ellenhatalmat talált, mely őt teljesen ellensulyozni akará.

De csak akará. Csak jó akarat, tűz és lelkesedés valának Barcsai tulajdonai; lángész, erély és ügyesség, melylyel hatalmas ellene ellenében megállhatott volna, hiányzának nála. A fejedelemné sem számitá ki, hogy nem maradt még egyszer annyi befolyása, mennyit a hálátlanra pazarolt s nincs annyi hatalom kezénél többé, melyből egy második Teleky kiteljék.

Sokkal nagyobb köveken bukott már át Teleky, hogy sem e csekély kavicscsal még küzdeni is méltónak tartaná.

Kártyáit most nyiltan leleplezé; s a könnyen bánható tanács nem birt már annyi hatalommal, hogy Barcsay elfogatását, ha akarta is, gátolhatta volna.

A fejedelemnő föllépett; de kegyencének csak életét védheté meg; szabadságát vissza nem adhatá....

És e kétségbeesett küzdelem végkép megtöré erejét. Az utoljára megfeszitett értelem még föltárta előtte az örvényt, melyben családja hullni fog, de érzé, hogy ő e bukás elébe többé gátot nem tehet.

A versenyt többé ki nem álló ész rendezett hálózata bogokká bonyolult, vagy szétszakadt s a régi erélyes Bornemisza Anna szánalomra méltó elmerengéssel vonult le s föl a fejedelmi terem szobáin; aranyos fátylával a legyeket csapkodva...

Megőrült...

S mire Teleky a szebeni kis harci comoediát is lejátszotta, a nagy tragoedia utolsó pontja is be lőn fejezve.

Anna kimult.

Teleky célnál volt; de midőn már az épület homlokkoszoruját akarja föltenni, maga is megborzad a vakolattól, melylyel azt fölra-gasztania kell.

Erdély átvételére Karaffa érkezik.

Hires név; elég hires, hogy egy Telekyt is megreszkettessen.

De félelmébe csalódott. Gazdag ajándék, fényes címek némileg kiengesztelék a sorssal, melyet ő teremtett másnak és magának; de mégis másképp gondolt.

Szegény öreg Apaffy Mihály még iszogatta darabig az ő veder borát, de neje kidőlt mellőle; udvara puszta lőn s egyiket, mint másikat nem pótolá semmi.

Felesége haláláról ezeket jegyzé naplójába:

„Anno 1688 die 5. Aug. Az én szerelmes feleségemet, a ki minden keserves és bajos dolgaimnak társa volt, elfelejthetetlen szomoruságomra szólitá ki Isten estve 10 óra felé Ebesfalván.“

És a szegény öreg búbánata mélabús őrjöngéssé változott s rögeszméje az vala, hogy szegény; hogy meg kell halnia éhen. Volt is ebben valami.

Teleky naponta egy erszény pénzt vitetett át szobáján, mintha az az adóból, sóbányákból, vagy harmincadból jött volna be.

Hasztalan! az öreg urat már az sem tarthatá fenn s egy napon csendesen elszunnyadott.

Teleky is féltevékenységre lőn kárhoztatva. Eligazitottak már nála nélkül is holmit az országban.

Egyszer beteges állapotában tiszteletes Pataky István uramat is elhivatá.

De biz az nem sok vigasztalót mondott neki.

„Non sunt facienda mala, ut eveniant bona“ mond többek közt, az urak megöletéseire célozva.

Isten itéljen miként cselekedtünk; a tettet nem tetté nem tehetjük! — mond nagy sohajjal Teleky.

Még egyszer fölült, hogy a bodzai szoroson betörő Tökölyi visszaverésében részt vegyen.

De az ütközet elveszett s Telekynek a sorsa lőn, mi Keménynek Szőllős alatt.... Összetapodtatott; elveszvén benne Erdély egyik legnagyobb észtehetségü férfia....

Az almakereki templom sírboltjában nyugosznak Bornemisza Anna porai. Jellemét a legnagyobb szeretet fogalma fejti meg; szerette vallását, hazáját, férjét és családját, s hol hibázott, is szeretetből hibázott. Az akkori Erdélyi eseményeket kelle elmondanom, hogy a befolyás mit azokra gyakorolhatott s a harc, melyet — igaz, erős nő, de a legerősebb férfiuval folytatott, élénkül álljon elöttünk, s hogy e valónál sem többet sem kevesebbet nevéhez ne kössünk.

Gondoljunk nagy kegyelettel reá. Nő volt ő, neménck nagy erényeivel és apró hibáival. Annyi jót tett, mennyit gyönge nőtől csak várni lehet s oly kevés roszszat, mennyinél kevesebbel nő nem képzelhető.

És ha az elsők kisebbek lettek volna; vagy az utóbbiak elmaradnak; nem lett volna az, mi így volt:

Valódi magyar nő mintaképe.

Virágos erdőnek...

Virágos erdőnek kellő közepében
Aluszik a rózsám, kis hajlék ölében,
Bepillanték hozzá, s feledém hogy élek,
Egy szerelmi dallá vált bennem a lélek.

Harmatos fák árnya takard el e házat,
Csendesen vonulj át hajnali párázat
Pacsirták, fülmilék hagygyátok a panaszt,
Föl ne verjétek a benn álmodó tavaszt!

SZELESTEY LÁSZLÓ.

A fogoly.

I.

Leáldozott a nap... az alkony sugára
Rásüt szelíden a börtön ablakára,
Holott a fogolynak
Keserű napjai olyan lassan folynak.

Egykor vezérkardott forgatott hős karja:
Fényes hírnevét most éjhomály takarja.
Rég el van felejtve,
Csak az alkony néz be hozzá minden estve.

Földerül ilyenkor a hős ábrázatja,
Minthogy azt derengő fénynyel elárasztja
Mintegy azt jelentvén:
Hogy jutalmát ott fenn keresse az erény. —

Éj borul a földre hosszú sötét árnynyal,
Csendes nyugalom van... csak a bagoly szárnyal
Fenn a levegőben
Olykor az ablaknál sívitva elröppen.

E sivításra a fogoly eleinte
Reménytől sugárzó arccal föltekinte:
„Oh ha nekem szólna
Rém-kiáltozása a halálbagolynak!“

Most azonban arca semmit el nem árul,
Elterülve fekszik... szalmavánkosárul
Meg nem mozdul teste,
Megszokta már... hiszen így van minden este.

Megnyílik az ajtó... jön a börtön őre,
Kémlő tekintetet vet a szenvedőre;
S mindent rendben látva,
A nehéz vasajtót újolag rázárja. —

„Meddig kell még küzdnöm a sorsvégezéssel,
Szabaditó angyal oh halál! mért késel?
Én nem azért néztem
Szemeidbe egykor oly bátran, merészen.

Oh ne félj én tőlem... jöjj ohajtott vendég!
Egykor hős karjaim nézd most minő gyengék,
Harcvilláma helyett
Szememben most néma bánat foglal helyet.

Jöjj... és életemnek végpercét kimérve
Vigy el a szabadság örök mezejére,
Hol én elfelejtett,
Maraton hősével szorithatok kezet.“

Igy repül, így száguld a hős gondolatja,
De a szelíd álom lelkét fölragadja

Arany szekerére
S elvágtat egy szebb kor boldog mezejére.

S itten árnyas bokrok bűvös enyhelyébe
Illatos fuvalmak dala közt letéve
A szegény beteget,
Szenvedő lelkére balzsamot csepegte t.

II.

Az ohajtva várt nap földerült végtére:
Magyarország díszben fénylő koronáját
Ma fogják föltenni Rudolfnak fejére.

Gazdag termében ül a király... elébe
Fényben, deliségben díszes kisérettel
Az országos rendek követsége lép be.

„Felséges királyunk! ma az egész honban
A dús palotától a szegény kunyhóig
Fényes örömünnep, hangos vigalom van.

Minden szív egy forrás, mely örömtől árad;
Csak egy van, mely puszta kuthoz lőn hasonló;
Puszta kuthoz, melyben minden csepp kiszáradt.

Hős D o b ó Egernek bajnok kapitánya
Nem vehet velünk részt a közvigalomban;
A börtön éjében halálát kivánja:

A vitéz kar, melytől az ozman félholdja
Fénye tetőpontján elsötétedett volt —
Kard helyett most nehéz láncok sulyát hordja.

Pedig nem aludt el a dicsőség lángja,
Mely felgyult Egernek megvédett bástyáin
Hajnali fényt vetve az egész világra

Vedd le a rabláncot a hősnek karjáról
Ez a nemzet első ohajtása, mellyel
Esdekelve trónod zsámolyához járúl."

„Legyen — mond a király — a hazának atyja
Multja tévedését nem kutatja többé,
Drága szabadságát s éltét visszaadja.

Vigyétek meg neki: hogy ha bűnös... ott a
Földet megrenditő ostrom viharában
Villogó kardjával bűneit lerótta."

S a kegyelmezési tény gyorsan elterjed —
S mint mikor a tüzet fölszitják... az öröm
Fényes szikrákat vet, nagyobb lángra gerjed.

III.

Az éjnek sötétlő kárpitja föllebben,
Hangok ébrednek a kelő szürkületben.
A szépen zöldellő
Halmokon, mezőkön megindúl a szellő.

A börtön mezőre nyíló ablakánál
Egyszerű fészkéből énekelve fölszáll
A vidám pacsirta...
Ébresztő zenéje oly hangos, oly tiszta.

Behat a börtönbe s lakóját felkölti.
„Oh mi szép ez ének, mely szívem eltölti!
Harsogó szavadban
Vidám dalnok hallszik: hogy szép a szabadban!“

Hogy megvirradott, a börtönőr leánya
Ünnepi ruhában — az ócskát lehányva —
Reggelijét hozza;
Arca az örömtől piros mint a rózsa.

„Sorsom jó nemtője! szép fehér galambom!
Arcodon az öröm mit jelenthet valljon!?
Máskor könytől ázván
Titkos szánalommal léptél be én hozzám!“

„Mint Noé galambja lépek én be mostan;
Nézd, ez olajággal azon reményt hoztam:
Hogy vészhányta bárkád
Kiköt nemsokára — s édes öröm vár rád“

Hogy szabadságának földerült sugára
Gondos gyöngédséggel igy adja tudtára,
Igy sejteti véle;
Lelkét az örömnek rohamától féltve. —

De mi zajlik ott künn? harsány hangon, mélyen
Száz meg száz ajakról megdördül az éljen
S jőnek a leventék,
Hogy az ünnepelt hőst vállokra emeljék.

És kivivén őt a várudvar terére:
„Hirneves hős! ím a nemzet kérelmére

A hazának atyja
Régi szabadságod s élted visszaadja“

Igy üdvözlik őt — s a láncot : szégyen foltját
A hálátlanságnak — kezéről leoldják,
S minden gyürű és szem
A széttördelt láncból szent ereklye lészen.

S ott áll ő nagysága tiszta érzetében
S a mint eltekint az őt üdvözlő népen
Hő keble megrendül
És egy örömkönyen nézi azt keresztül.

S szóba kezd, hogy a mély hálát tolmácsolja,
De az erős érzés kebelét elfojtja
Elakad, nem szólhat . . .
Oh az ily némaság a legszebb szónoklat! —

MENTOVICH FERENC.

Magyar Gazdasszony.

A jó házi asszony
A magyar ház lelke :
Vendégszeretetnek
Fészke egész telke.

Hová beröpülhet
A menekvő madár,
Boldog-boldogtalan,
Rá paradicsom vár.

— De a ház fő szere
A főző gazdasszony :
Tűzpad királynéja,
Hogy uralkodhasson :

Bögrék- s fazekakon,
Sürgő szolgálókon,
A baromfiakon,
S éléstár-fiókon.

Konyha az országa,
Kürtő koronája;
A seprő és kanál
Királyi pálcája.

. . . Az öreg gazdasszony,
Ki már harmad ízig
Szolgál a családnál,
Még egy ízbe bízik.

Tisztes özvegy, — férje
Kántor volt valaha;
Vasárnap is otthon
Ül, nem megy sehova.

Törött pápaszemmel
Bibliát olvasgat;
S töredelmes szívvel
Megnyugszik és hallgat.

Nem fakad ki semmin,
Mindég azt mondja ő:
Minden a világon
A jó istentől jő!

Jól mondta, hitte, kit
Isten nyugasztaljon!
A boldogúlt öreg
Tekintetes asszony....

S alig-alig szerez
Össze valamicskét, —
Tudja: majd kap egy kis
Nyugalompénzecskét . . .

. . . Szemlél, ügyel, sürög,
Kiáll az udvarra;
Egyre zúgolódik,
S kiált erre-arra.

Ajkáról ugy gurúl
Mint golyóbis a szó;
Sürű parancsolat,
Harsogva hallatszó.

Kapunkivül hallik
A nagy szedtevette;
S szintugy csattog a sok
Tüzes teremtette.

„Te B o r i s! te csélcsap,
Fuss, adj a maglónak;
Te K a t i! az apró
Marhának, tinónak.

Te Ö r z s i! P a n n i! menj
A padra mangolni;
S a zsellérleányok
Héhelni, tilolni.

S te I s t ó k! jól forgasd
A nyúlat a nyárson :
Puha szép pecsenye
Legyen mint a bársony.

S a túrós haluskát
Ő maga intézi;
Sűdő-tepertővel
Sűrűn megtetézi.

A páratlan töltött
Káposztát is maga
Kezeli, mondván, ez
Az ebéd csillaga...

S foglalatoskodik
Reggeltől estelig, —
Haja nemsokára
Hóvá fehéredik.

E családtól távol
Megsem élhetne már :
Neki más világ a
Közel szomszédhatár.

Itt óhajt meghalni,
Oly itthonos, oly hív;
Még a porszemhez is
Ragaszkodik a szív.

Hozzá nőtt lelkéhez
Minden tárgy és személy;
Itt még a halállal
Is kibékűlve él.

Míg másutt úgy félne!
Úgy rettegne tőle!
S tréfásan mondja: itt
Nem tér ki előle.

Nincsen egyéb íge
Ajakán áldásnál;
Nagy a becsülete
Egész úri háznál.

A kis úrfik körül-
Örvendik és sírják:
S jámbor tisztességgel
Már — n é n i n e k hívják. —

* * *

Hova hova lettél
Magyar családélet!
A vendégszeretet
Fészke semmivé lett.

Oda szállhatott a
Legfélénkebb madár,
Boldog-boldogtalan,
Rá paradicsom várt.

Ki a vendéget úgy
Hívta „istenmadár:“
Nemhogy háziasszony,
De gazdasszony sincs már!

A tősgyökeres ős
Szokások, érzelmek:
Már csak szép álommá!
Szép mesévé lettek!!

LISZNYAI KÁLMÁN.

A kis lányka.

A kis lánynak szeretője
Agyon lőtte magát...
S csak gyalázza szeretőjét
Előtte a világ.

S e gyalázat ugy fáj, ugy fáj
Annak a kis lánynak...
S csak mosolyog... s e mosolyban
Megöli a bánat.

CSEPELY SÁNDOR.

A kék Hortensia.

(Elbeszélés.)

KÖVÉR LAJOSTÓL.

Pest élénkebb utcáinak egyikében pár év óta egy csinosan rendezett virágos bolt látható.

Sok előzékeny udvarló, gyöngéd jegyes, és figyelmes férj, bizonyságot tehetne e bolt dús-tartalmáról, kik számtalan kedves mosolyt, jelentékeny kézszoritást, és bájló szerelmipillantást, nyertek cserében azon izletes virágcsokrokért, mik majd nyiltan, majd titokban varázsoltattak e boltból az illető szép kezekbe.

A kellemes illatu, és örök tavaszt ábrázoló boltocskának százneműszebbnél szebb virágai közt — a közvélemény szerint — legszebb a szép viola, ki is nem más mint a virágárusnő 18 éves, szende arcu leánya.

Nem egy érdekes külsejü ifju tért már e boltba — virágok megrendelése ürügye alatt — csak azért hogy elmondhassa:

— Viola kisasszony, kegyed ittléte ártalmára van virágainak, mert azok szépségeit elhomályositja. — Vagy:

— Mily kár hogy a virágcsokorba, melyet keblemre tüzött, a bolt legszebb virágát is be nem foglalta. — Vagy:

— Ha kegyedet virágai közt látom, eszembe jut a dal:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösd napján
Hajnalban születtél.

Ily nemü cifrábbnál cifrább bókok mondattak el már számtalanszor a szép Viola tetszésének megnyeréséért, a mikre azonban ő, szokás-szerint, egy kényszeritett mosolylyal válaszol, és ezt is csak mamája kedvéért, ki gyakran inti őt a vendégek iránti nyájas magaviseletre.

A szép Viola rendesen zárkozott kedélyü. Szende-arczának a folytonos elmerengés érdekességet kölcsönöz. Semmi sem képes őt rendes kedélyállapotából felzavarni. A legválogatottabb bókokra is egy sajátságos mosolylyal felel, melyet minden udvarlója ismer, és a mi azt látszik mondani; hasztalan vesztegeted hizelgő szavaidat, pazarlod vallomásidat, ha azok szivből jönnének is, mert Viola szíve zárva örökre.

Ha néha néha rövid időre magára marad boltjában, és igy alkalma nyilik ábrándos lelkének szabadon fűzni gondolatait, átszellemült arca ilyenkor ugy sugárzik elő virágai közül, mint a hold szelid képe valamely rengeteg lombjai közül. És ha ilyenkor meglesné őt valaki, könnyü volna kitalálni hogy Viola nem oly szerencsés, mint szép, és nem oly boldog mint gyöngéd lelke megérdemelné.

Honnan tehát ifju korának e merő ellentétes lelkiállapota? e kérdés jut eszébe mindenkinek, ki az érdekes virágárusnő kebelvilágába bepillantott.

Szép novemberi őszinap van. —

Pest utcái hemzsegnek a jövő- s menőktől.

Majd minden utca sarkon füzéreket, s koszorukat árulnak. A

hervadhatlan szalmavirág, az élénkszinü örökzöld, a tarka immortel a nap divatcikkei. —

A nagy temetőbe vezető kerepesi uton a mozgás legélénkebb.

Minden osztályból és korból lehet látni egyéneket, kik halmozva virágokkal, mindannyian a temetőbe sietnek. —

Küljelek után itélve, ki nem venné észre, hogy halottak napja van. —

De térjünk az emlitett virágboltba, megtekintendők elbeszélésünk hősnőjét.

E percben igen el van foglalva, és gyöngéd foglalatossága százszorta szebbé s kedvesebbé teszi őt. —

Ott működik leszakitott virágokkal megrakott asztalkája mellett, jobb keze majd egyik, majd másik csomagból szemel ki egy-egy szálat, hogy azt a bal kezében levő nagy füzérbe foglalja.

A kis bolt oldalfalai ma itt is, mint mindenütt, rakvák szalmavirág, immortel, és örökzöld koszorukkal. — Ez ma nyereményező árucikk, és Viola édes anyja fel tudja használni az időt, hogy egyetlen leányának hozományi tőkéjét szaporitsa. —

— Hogy e füzér? — kérdi a most belépett középkoru nő, egy örökzöld füzérre mutatva.

— Negyven kr. — válaszolt csengő hangjával Viola.

— Nagyon drága — jegyzé meg amaz.

— Sírra van készitve, és ily árucikkre nem szoktunk alkudni — vága közbe ügyes tapintattal Viola édes anyja, ki a bolt egyik szegletéből most előtünt.

A megjegyzés megtette hatását, az örökzöld koszoruért a vevő nő pirulás közt tette le a 40 krt.

— Ej be szép hortensia! — szólt zavarát rejtve, a bolt egyik szegletébe elrejtett kék hortensiára mutatva — mi az ára?

— A... kék hortensia? — hebegé nem csekély zavarral Viola — az nem eladó.

— Nem eladó!? és miért? — kiváncsiaskodék a nő.

— Mert már el van adva — szóla közbe a kertésznő, hogy leányát a zavarból kisegítse.

Az idegen nő kiváncsian távozott, helyt engedvén egy csinos külsejű ifjunak, ki e percben lépett a boltba.

— Jó napot frau-mám!

— Isten hozta nagysádat! mivel szolgálhatok? — fogadá a belépőt a kertésznő, egész udvariassággal.

— Egy kitünő szép bouquettere volna szükségem.

— A minőt Pesten találni lehet, olyannal én is szolgálhatok.

— Nagyon helyesen, de két feltételt kötök az alkuhoz.

— Hogy piros Camelia legyen benne? — tevé hozzá mosolylyal a nő.

— Oh ez épen nem szükséges, hanem fődolog, hogy egy óra mulva kész legyen.

— Akár egy negyed óra alatt.

— Másodszor, hogy Viola kisasszony saját kezével kösse azt össze, folytatá tréfás mosoly közt a kacérkodó ifju.

— Igen szívesen — felelt az anyai önérzet édes mosolyával a kertésznő.

— De én magától Viola kisasszonytól óhajtanám hallani ezen igéretet. Nos kisasszony remélhetek-e? — faggatódzék az ifju.

— Miért nem, hisz ugy is az én foglalkozásom — felelt erőszakolt mosolylyal Viola.

— Igy jól van. Tehát egy óra mulva elküldök érte..... de nini, minő csoda-szép kék hortensiája van frau-mám! Lám lám! és nem is figyelmeztetne reá ha csak magam észre nem venném. Küldje ezt is el hozzám.

E rendeletre a szép Viola még nagyobb zavarba jött, mint előbb és oly esdő arcot vetett az ifjura, hogy ez ily kérelemre még szivét is oda adná, pedig Viola csak azt akarta mondani: O ne kérd e virágot, mert igen nehéz attól megválnom..... Könyeimmel áztattam és neveltem azt, előtted ugy sem volna annak becse.

— Bocsánat nagysád, a hortensia már el van adva, de néhány nap alatt, épen hasonlóval szolgálhatok.

— Sőt még szebbel — szólla örömmel Viola, hálás tekintetet vetve anyjára.

— Jó, elvárom, a bouqettet pedig egy óra múlva...

Az ifjú alig lépett ki a boltból, és Viola sietve közelite annyira féltett hortensiája felé, hogy azt a vevők fürkésző szemei elől elrejtse, nehogy uj tudakolódzások uj zavarba hozzák őt.

Míg a virágárusnő rejtélyes hortensiáját a boltból, egy mellék szobába viszi, vessünk egy futólagos pillanatot a multba, hogy kis caprice-át megérthessük.

Négy évvel térünk vissza a multba.

Pestről nehány mértföldre, Gróf Rajnai csinos falusi jószágába kérjük az olvasót.

Gróf Rajnai egyike volt azon birtokosoknak, kik öröklött vagyonuknak biztos jövedelmét soha sem képesek meghatározni.

Egyike volt azoknak, kik kiadásukat igényeikhez és nem tehetségükhöz szabják, és miután a gróf nem csak kényelemben, de rangjához illő korszerű fényben is neveltetett, természetes, hogy a fényüzést terjesztő korszellemével az ő igényei is szaporodtak.

Rajnai ujonnan épült kastélya magyar vendégszeretettel, és francia fénynyel volt mindenkép ellátva: termei a legutolsó divat szerint butorozvák, kertje és üvegháza, a legdrágább s legritkább növényekkel ellátva. Istálójában televér lovak. Kocsiszínjében a legelegánsabb járművek...

E mellett a gróf vendégszerető lévén, e magyar tulajdonságnak minden apró részleteiben meg akart felelni:

Gyakran ismételt vendégség, zajos vadászatok, lófuttatás stb. semmi sem hiányzott, mi a grófot a magyar dandi hitelére emelhette volna.

E költséges életrendszernek, mely a gróf jövedelmével nem állott kellő arányban, az lőn következménye, hogy a szép Rajnai uradalomra majd minden harmadik évben uj meg uj adóssági betáblázások történtek, a mi aztán a gróf irigyeinek nehány hétig beszéd tárgya lőn, majd ismét feledésbe ment miután a gróf életrendszerében ezért semmi változás sem történt.

Rajnai pár évet élt egyszerű családból származott, de jellemes és szeretetreméltó nejével; egyetlen örököst nyervén attól, a most már 19 éves, művelt szellemű, és csinos külsejü Aladárt.

Az ifjú gróf zsenge-korában vesztvén el édes anyját, alapnevelését családja-körén kivűl nyerte.

A gondtalanságot kedvelő atya 6 éves korában Pestre küldötte őt, hol 12 évig lakott, pár hétre térve időnként atyja házához, a hol azonban nem a legjobban érzé magát.

A zajos mulatságok szilaj időtöltések ábrándosan nevelt lelkét ki nem elégítették, ő falusi életben inkább a szép természetet, a virágos kertet kedvelé, és inkább a magányban keresett szórakozást.

A lovaglást csak változatosságból gyakorolta, lőfegyverhez pedig inkább azért nyúlt, hogy ábrándos lelke a szabad természetben tért nyerjen.

Legtöbbet időzött azonban virágai közt, üvegházában, melyet hazajötte óta a legválogatottabb külföldi növényekkel gazdagitott. Órákat töltött öreg kertésze társaságában, oktatván azt az ujonnan megérkezett virágokkali bánásmódra, azoknak szaporitására stb.

Az öreg Vendel, ki az ifjú gróf hazajötte előtt a kertnek egyszerű kezelését megszokta, ki eddig inkább rendelkezett mint dolgozott, gyakran bosszankodék ifjú gazdájának rendeleteire, de nem is csuda mert ezek a legtürelmesebb egyént is kifárasztanák.

Reggeltől estig kénytelen most igen gyakran el-eldolgozgatni a kert egyik vagy másik zugában, sőt ha a tűrelmetlenkedő ifjú szeszélye megkívánja, még neje és 14 éves leánykája az elevenkedélyű kis Viola is kénytelen munkához nyúlni.

— Bele kábul az ember ebbe a sok idegen országi paréjba — szólt egy este, türelmét vesztve, nejéhez a jó Vendel.

— Már az igaz, mióta az ifjú gróf hazatért, azóta nincs nyugtunk. De soha sem is láttam én ily férfit, mindig virágokkal babrál, mint egy kisasszony; jobb volna bizony ha más mulatságot keresne — jegyzi meg Krisztina asszony, a kertész neje, élesen vakarintva a kezében lévő sárgarépát.

— Az öreg gróf ma is több ember ennél a tejfeles-szájú fickónál — reflektált ujra Vendel, nagyot szippantva porcellán pipájából.

Csak a fürge Viola nem látszik részt venni e kis medissanceban. Ő e percben is, jóllehet esti 8 óra már, egy virág átültetésével foglalkozik

— Hát te mit babrálsz ott a zugban? — szólítja őt meg Vendel ur.

— A kék hortensiát ültetem át, mit Aladár gróf holnapra megrendelt — felelt élénken a leányka, és háboritlanul folytatá munkáját.

— Majd leteszed, jobb lesz bizony ha ide jösz zöldséget tisztitani, ki tudja lesz-e holnap időnk reá — rendelkezék Krisztina asszony.

— Mindjárt kész vagyok édes anyám... igyni... már meg van — válaszolt Viola rövid szünet után, mi alatt egy kitünőleg szép kék hortensiával ellátott cserepet a szoba egyik ablakába helyezett.

— Hát már megint új virág kell az urfinak? — kérdé némi ürelmetlenséggel az öreg kertész.

— A kék hortensia nagyon megtetszett Aladár grófnak, azt mondá mától fogva mindig ez legyen a virág álvány tetején —

felelt Viola, majd anyja mellett foglalt helyet, hogy ennek a zöldség tisztitásban segitsen.

Következő reggel alig volt hét óra, és a kis Violát, az emlitett kék hortensiával karján, látjuk az ifju gróf lakosztálya felé sietni.

— Ah jó reggelt mamsel Viola! — szóllitá meg a lépcsőkön fölmenő kertész leányt Ferdinand, az ifjú gróf komornyikja.

— Jó reggelt Ferdinand úr! elhoztam a kék hortensiát, mit a gróf tegnap megrendelt... be lehet-e már menni?

— O ja mamsel!... csak tessék — válaszolt gúnymosolyal, a rejtélyest játszó komornyik.

— Felkelt már a gróf? — kérdé tovább, némi tartózkodással a leányka, ki a komornyik célzását nem értette.

— Csak előre mamsel, mitől se tartson. A gróf már 6 órakor fen volt, és többször tudakodózott, a megrendelt virágok iránt.

A minő gondtalanul, s elhatározottsággal indult el Viola hazulról, oly elfogultsággal közeledett most Aladár lakosztályának előszobájához.

Életében most érzi talán először, hogy van érzelem, mely a szivet elfogultá teszi, és hogy ezen érzelem keletkeztéről, az illető önmagának sem tudna számot adni.

„Ah talán nem is illik nekem ily korareggel egy idegen férfi szobájába menni — ez volt az első sugallat, mit a nőiesség érzete szült... Az első harc, mit alig keletkezett szivérzelme ellen vívott.

Két éve már hogy az ifjú gróf véglegesen hazatért, a kis kertész leányka alig lehetett még ekkor 13 éves... igénytelen gyermek, ki a fővárosban nevekedett ifjúnak figyelmét magára nem igen vonhatta, annál is inkább, mert Viola falusias öltözete, alakjának kellemeit inkább eltakarta, mint kiemelte.

Aladár gyermeknek tekinté a kis Violát; és ugyis bánt vele. „Viola tedd ezt, cseleked amazt... tisztitsd meg e kaktus leveleit, vagy... ültesd át e Kameliát, és ha jól végezted munkádat cuk-

ros-mandulát, vagy egy narancsot kapsz tőlem — ily hangon rendelkezett Aladár a kis kertész leánykával, mire ez aztán egész tüzzel és lélekkel végzé a reá bizottakat.

Hogy Viola a csinos ifjú rendeleteit oly hűn, és annyi erélylyel teljesité, kizárólag az igért csemegéknek lehetett-e tulajdonitani? e kérdésre eleinte maga az illető is aligha tudott volna felelni; annyi bizonyos, hogy a fürge leányka napról napra örömestebb teljesité Aladár parancsait, sőt keresve kereste az alkalmat hogy az ifjú gróffal, virágai közt, mennél többet találkozhassék.

Megtörtént néha-néha hogy Viola Aladárral közösen egy vagy más nagyobbszerű növény tisztitásával foglalkoztak, és ilyenkor, ha véletlenül kezeik ugyanazon levelet egyszerre érintették, vagy ha a leányka tekintete véletlenül az érdekes ifjú pillanatával találkozott, ekkor Viola lesüté nagy kék szemét, és gyermeteg gondtalan arcát gyöngéd pir futotta át, maga sem tudta miért.

Aladár jól látta mint iparkodik a kis kertészleányka kedvében járni, mint törekszik eltalálni gondolatait, észrevette a zavart annak arcán, de a szorgalmat inkább cselédi buzgalomnak, a rejtélyes arcpirt pedig tiszteletből eredt zavarnak magyarázta.

Hogy e küljelek azonban mélyebb érzelem tolmácsai voltak, elég világos a leányka azon elfogultságából, melyet most Aladár lakosztálya ajtajánál érzett.

Nehány másod percig nyugtatá a kilincsen kis jobját, és nem volt elég ereje azt felnyitni. Szive hangosan dobogott, és a hortensia melyet szorosan kulcsolt baljával kebléhez, látszólag reszketett.

— Nos miért nem megy ön be szép leányasszony? — riasztá fel őt elfogult állapotából a nyomozó komornyik.

— De... de hát igazán felkelt-e már a gróf? — hebegé alig halhatólag Viola.

— Már mondám, mitől se tartson.... csak szaporán, mert a gróf majd megtalál neheztelni e késedelemért.

A kis kertészleány előtt sohasem volt kivánatosabb a parancs-

szó mint most, mely őt kétes állapotából kisegítse. A parancsnak — gondolá magában — engedelmeskedni kell, és egész elszántsággal nyitá meg az ajtót, bátor léptekkel haladván az előszobán keresztül az első terembe, mely Aladár elfogadó termét képezte.

A nőies csínnal és művelt izléssel butorozott szoba, az ábrándos ifju gyöngéd lelkületének tökéletes jellemét tükrözé vissza.

A több rendü etagere, rakva különféle apró csecsebecsékkel; álványok, melyre fantastikus csoportokban voltak felosztva a virágok; selyemszövettel bevont pamlagok, támlásszékek stb. azt látszottak bizonyítani hogy Aladár lelkülete tökéletes ellentétben van atyja szilajabb szellemével.

Az emlitett szobába belépő Viola első tekintete a nagyajtóval szemben álló tükörre esett, melynek első részét az előtte álló virágos állvány egészen eltakarta.

A viráglevelek hézagai közt pillantá most meg magát a kis kertészleány.

E szokatlan, és nem várt jelenet, egy percre megdöbbenté .... nem ismert önmagára.

Elfogultan, és félve tekintgeté a virágok közt rejtődző szőke női arcot, majd lábujja hegyére állott, jobbra balra tekintgetett, hogy a mindinkáb rejtőzködő alakot kivehesse, de hasztalan! .... képmása hűn követte fejének minden mozzanatait.

Csak a kebléhez szoritott kék hortensia, melyet most fedezett fel rejtekező lényének karján, tudta őt felrezzenteni csalódásából.

Viola arcán a bámészkodást mosoly váltá fel, s bátrabban közeledett a tükör felé, hogy a képzelet e kis játéka felől magát tökéletesen meggyőzze.

A tükör által visszaadott kép valóban festői volt: a különféle szinezetü virágok, koszorúként vették és árnyékolák körül a leányka szende arcát..... Viola soha sem volt szebb ön maga előtt sem mint e percben..... csak most látta be, mily nagy előnyére van fog-

lalkozása, mely őt a virágok közt tartja, csak most győződött meg mily szép dolog kertészleánynak lenni.

— Ah de mi ez!? — kiálta fel meglepetve. — Csak most vette észre hogy jóllehet péntek van, mégis legujabb és csinosabb ruháját ölté fel magára, és e felfedezés uj pírral festé arcát.

— Ha édes anyám megtudja hogy kék ruhámat vettem fel!.... dehogy is történt ez?.... egy kis tévedés.... de anyám ezt nem fogja elhinni.... mit tegyek? — igy töprenkedék magában az ártatlan leányka, különfélekép akarván menteni önmaga előtt kacérságát, miközt kis jobbjával ruhája szalagjának csokrait rendezgeté.

Majd öt percig gyönyörködék igy önmagában, ezer meg ezer egymást váltó gondolatok közt, midőn a mellék szoba ajtaja hirtelen megnyilik.

Aladár lépett be.

Az ifju grófnak hirtelen megjelenése, villanyszerüleg hatott a gondolatokba elmerült leánykára. Élénk sikoltás közt ejté ki baljából a kék hortensiát, majd egész testében remegni kezdett.

— Ah ügyetlen!..... Oda legkedvesebb virágom — szólla kellemetlenül meglepetve Aladár.

E némileg sértő szavak, minőkhöz Viola szoktatva nem voltkönycseppeket csaltak ki a leányka szép kék szeméből.

Kétségbeesett arccal tekinte most a mellette összezuzott virág romjaira, majd tartózkodással emelé ismét szemét, az előtte álló ifju grófra.

Ily terhes bünérzete még soha sem volt. E hortensia megváltásáért, örömest oda adná uj ruháját is, vagy egyetlen ékszerét, kis ezüst függőjét. Ah de hasztalan, a bajt nincs hatalmában orvosolni.

— Dehát hogy lehetsz ily vigyázatlan — folytatá szelidebb hangon Aladár.

— É... én nem tudom. — Hebegé Viola, majd zajos zokogásba tört ki.... és e könyek oly jól illettek szelid arcához.

Szép gyermeki kor! arcodat a könyecseppek, mint virágot a harmatgyöngyek még vonzóbbá s kellemesebbé varázsolják.

És Viola e percben, valóban oly szép volt.... Aladár elbűvölten érzé kezét annak arcához simulni.

— No-no ne sirj, bohó gyermek! hisz már ugy sem lehet a dolgon segíteni, aztán magad sem akartad — vigasztalá a szép kesergőt, mi közt finom kezével nehányszor megsimítá a leányka hófehér homlokát.

Violát e gyöngéd biztató szavak nyugodtabbá tevék, s bátorsága első jeléül, reszkető kézzel vonta a gróf kezét ajkihoz, forró könyecsepjeivel áztatván meg azt, majd uj bocsánat-kérés mellett, lesütött szemmel távozott a szobából.

Aladár, ha csak kevéssé is foglalkozott volna Viola személyével, ha legkevésbé fürkészte volna annak gyakori elfogultságát maga iránt, ugy lehetetlen hogy e könyek forróságáról meg ne győződött volna, miként azok a leányka szive mélyéből jöttek, és hogy az ártatlan kertész leány többet bir Aladár lényében, mint urát, parancsolóját.

De az ifju grófnak, ki zárkózott neveltetésénél fogva romlatlan szivű volt, ki a nőcsábitásban viszonti érzelem nélkül nem talált gyönyört, az egyszerü kertész leányka érzelmeit fürkészni nem volt oka, és igy Viola észrevétlenül, titokban s gyermeteg ábrándjának egész hatalmával szerethette őt.

Szerette pedig ösztönszerüleg minden számitás nélkűl, és ártatlan érzelme, melynek első szikráját fejlődő-korának szelleme lövelte szivébe, az idő éltető hatalmától nyert tápot, szilárd életet.

Egy év múlt el, hogy Viola szerelmének említett kitörő jelét adta, s ez idő óta sok, igen sok esemény történt Rajnai kastélyában.

Mély gyász érte a grófi családot, és az egész urilakot.

Az öreg gróf egy vadászat alkalmával lováról leesvén hirtelen meghalt.

E véletlen baleset, nagyszerü hatással volt Aladár jövőjére.

A számos hitelezők ugyanis, kiket a nyájas öreg ur rábeszéllő szavai által várakozásra és türelemre tudott bírni, most mind elő léptek.

A hitelezők követeléseikből csak hamar kiviláglott, hogy a gróf jövedelme alig elégséges, adósságai kamatjainak fizetésére, és igy, a legkomolyabb intézkedések szükségesek, ha Aladár családi birtokát meg akarja óvni.

Az ifju gróf eddigi rendes igényei oly szerények voltak, miként azoknak fedezésére egypár ezer forint elégséges, és igy majd egész jövedelmét atyja adósságának lerovására szánta.

Találkozott ugyanis egy ügyes tőkepénzes ki a Rajnai uradalmat 50 évre átvette, oly formán, hogy ez idő alatt annak uj kezelés általi jövedelméből, minden adósságait ki fogja fizetni, ezenkivül Aladárnak pesti családi házában állandó lakosztályt és évenként 3000 forint tartást adand.

A szerződés megkötése után a grófilak uj szint ölte magára.

A fényes bútorok kivándoroltak a tágas termekből. A gondosan kezelt francia izlésü kert elparlagosodott. Az egyenruhás cselédséget, béresek s napszámosok, a divatos járműveket teher-szekerek, a vérlovakat igás állatok váltá fel.

E nagyszerű katastrofa, pár hét alatt tökéletesen végbement.

A kastélyból kivándorlottak között legfeltünőbb volt az öreg Vendel és családja.

A hű cseléd 36 évet töltött a Rajnai kastélyban. Mint ifju sihéder jött ő ide, egészen elhagyatva, a legnagyobb inségben, azt mondják katonaság elől szökött meg hazájából, s itt talált menhelyet.

E tájban még a gróf is ifju volt, és ez idő óta sok igen sok változás történt az úri lakban.

A jelenlegi díszes grófi kastély akkor még mint egyszerű alacson,

nehány szobából álló kuria szerénykedett a tágas udvar egyik zugában.

A jelenlegi francia kert nagy részét, lóherés foglalta el, és a 30 öl hosszu üvegház alig volt még ekkor négy öl terjedelmü melegágy.

A jó öreg kertész saját szemével látta, mint emelkedett kövenként a magas urilak. Ő maga segité beültetni a lóherést gyümölcsfákkal és eleven sövényekkel. Az ő jelentésére és inditványára hosszabbíttatott időnként egy egy öllel a mindig nevekedő üvegház stb.

Ő látta az öreg grófot hajdan mint ifju boldog vőlegényt. Nem csak egy virágcsokrot kötött saját kezével össze, leendő úrnője, a szép menyasszony számára.

Jelen volt ő a zajos nászünnepen is. Később tanuja azon boldog perceknek, melyeket grófja szép nejével a kertben elidőzött.

Ő rendezte a hűs lugasokat, melyekben gazdája a mézes hetek édes mámorát átélvezé. Ő diszité ezeket körül körül illatos virágokkal.

Látta a családi örömet, midőn a kis Aladár megszületett. Hányszor ringatta a kis csecsemőt karjai közt, ha néha néha sikerült dajkájának a kertbe lehozni. Hány almát, körtét vagy szilvát nyomott a gyermek kezébe, gyöngéd szeretete jeléül.

Szemeláttára lőn a csecsemő Aladárból játszi gyermek, a gyermekből pedig érdekes ifju.

Ennyi szép emlék kötötte az öreg Vendelt azon helyre, mit most elkell hagynia.

Két hosszu béres szekér négy-négy ökörrel áll az udvarban. Az egyik rakva a jó kertész házi butoraival, mig a másik különféle virággal van terhelve, melyeket az ifju gróf ajándékozott neki, hogy ezzel valamit kezdhessen.

A málhás kocsin a kertésznő ül, mig a virágokat a szép Viola őrzi, kezében jelenleg is egy kék hortensiát tartva, melyet az ifju gróf különös kegyből neki engedett át.

Vendel, Aladár szobájában végbucsuját veszi.

— Isten velűnk öregem! ha jól fognak folyni dolgai el ne feledkezzék rólam — szólt szives részvéttel Aladár, miközt hőn szoritá meg annak kezét.

Nehány percig szótlanul állott az öreg kertész volt ura előtt, majd szemeit egyes könycseppek nedvesíték, mig végre hangos zokogásba tört ki.

— Egy kérelmem volna méltóságodhoz—szólt akadozó hangon.

— És mi volna ez jó öreg?

— Ha megengedni méltóztatnék, hogy Pesten is én lássam el virággal méltóságod szobáit, mivel hogy magam is Pesten szándékozom letelepedni, ott egy kis virágkereskedést akarok nyitni, a melyből aztán majd csak eltengődöm; aztán — tevé hozzá lesütött szemmel — én e csekélységért semmi bért sem kivánok, eléggé megleszek jutalmazva, ha méltóságodat minél gyakrabban láthatom, és tudni fogom, hogy s mint van.

Az öreg Vendelnek ez önzéstelen tiszta szivből elmondott szavai az ifju gróf szemeiből az édes megindulás könyeit csalták ki.

— Igen szivesen elfogadom ajánlatát jó öreg, csakhogy mentől többet találkozzunk — szólt uj kézszoritás közt.

Megnyugodva s könnyebbülten hagyá most el az öreg kertész volt gazdája szobáját.

Aladár a kocsiig kisérte távozó hű emberét, hol mint tudjuk a kertész neje és leánya várakoztak a bucsuzó Vendelre.

Az ifju gróf szeme véletlenül Viola elpirult arcával találkozott. Soha sem volt a kis leányka oly kellemes hatással Aladárra mint e percben.

Viola arcáról lehetett ugyan is látni a mély fájdalmat, melyet neki a távozás okoz.

Zavart tekintete hasztalanul keresett nyugpontot. Görcsösen szoritá balkezével a kék hortensiát kebléhez, mig jobbjával annak levelei közt motozott.

Aladár látta a nő zavart tekintetét, látta a pirt annak arcán,

hallotta ajkiról ellebbenni a búcsuszózatot, érezte a kellemes hatást melyet e küljelek reá gyakoroltak, de azért mélyebb elmélkedésre nem birták őt, nem, mert Aladár becsületes tiszta jelleménél fogva csak szíve szózatát követheti, és Viola iránt ugy sem érezhetne többet egyszerü kegyeletnél.

Nehány hét multával Aladárt Pesten találjuk. Mint tudjuk családi házában egy szerény lakosztályt tartott fel maga számára.

Butorai, virágálványai majd csaknem oly rendben vannak mint hajdan falusi kastélyában.

A kertész mint mondá, hasonlólag Pesten telepedett le, egy jól rendezett virágboltocskát nyitván ott.

Igérete szerint, ő látja el Aladár álványait virágokkal, hetenként váltva fel azokat, melyek többnyire a kedves Viola felügyelete alatt szállittattak az ifju gróf szobájába.

Az egyszerü falusi kertészleánykából a pesti levegő feltünőleg csinos városi nőcskét képezett.

Igénytelen öltözékét, divatos és izletesebb szabatu ruha váltá fel, fejét egyszerű tarka kendő helyett csinos kalap fedi, kezét szines keztyü teszi formássá, lábacskája uj cipőjében feltünőleg kissebb alakot nyert; szóval Viola igen kedves utcai jelenet, és nem egy divaturacs figyelmét költé már fel..... igen sokan beszélnek a kék hortensiás leánykáról.

Meg kell jegyeznünk, hogy valahányszor Viola az ifju gróf szobájába szállittatja virágait, a kék hortensiát, — mely Aladár virágálványa tetején szokott helyet foglalni — rendesen ő maga sajátkezüleg viszi el, és innen, kik őt ilyenkor látták, nevezték el kék hortenziás leánykának.

E melléknévre azonban csak addig volt szüksége a közönségnek, mig az öreg kertész boltja ismeretesebb lőn, ezután sokan, igen sokan tudták már Violának mint nevét mint állását. De ki is nem

lett volna kiváncsi ismerni a kis kedves teremtést, ki még ekkor élénk kedélyével, kedvességével és szolgálati készségével minden vendége figyelmét magára vonta.

Pár hó alatt az eleinte szerény bolt a legkeresettebb lőn.

A bűvös kertészleány csáberővel vonzá magához nemcsak a férfide a nővilágot is.

Ő mindenki iránt szives, megelőző, de azért senkit sem jogosít fel oly merényre, mely nőiességét sérthetné, és igy idővel becsének zománcát elveszthetné.

Van valami Viola szelid arcában, mi a legvakmerőbb divathőst vagy csábitót is az illem korlátai közt tudja tartani. Mindenki gyöngéd iránta, örömest enyeleg vele nehány percet, de reményekre senki sem érzi magát feljogositva, mert meggyőződhetett, hogy mennél több virágot oszt ki a szép kertészleány keze, annál kevesebb érzést pazarolt szive.

Zárva van ez még azon nehány tisztességes állásu, jobb módu polgári egyénekre nézve is, kik Viola kezét komolyan megkérték, és a kiket a szerény leányka, sértés nélkül, vissza tudott utasítani.

Csak egy lény van, ki iránt Viola nem közömbös, a kié minden gondolatja, szivének minden dobbanása.

Aladár ez, az ifju gróf, kit az igénytelen kertész leányka viszont szerelem reménye s minden számitás nélkül, önzéstelenül szeret; és szerelme mely majd csaknem öntudatával egyszerre született, betölté egész szivét, folyondárként futotta ez már be egész lényének belvilágát, idilli életet teremtve abba.

Ő szeret mert szeretnie jól esik, szerelme ösztönné vált, a mi ön magát fejleszti és ön magától nyert tápot.

Viola boldog ha Aladár a hozzá vitt virágokat szépnek találja. Boldog ha az uj kék hortensiát mit sajátkezüleg ápolt, Aladár virág álványára illesztheti.

Hetek telnek el hogy imádott tárgyával szót nem vált, de halja lépteit a mellékszobában, látja őt az utcán, látja arcán a jólét, a meg-

elégedés kinyomatát, és kell-e több az ábrándos leánynak, hogy ő is boldog, megelégedett legyen... hogy szíve világában szerelme tovább fejlődjék?

Pár hó előtt Aladár kézi bouquetteket rendelt meg a kertésznőnél, melyeket a szerelmes leányka szokott minden harmadnap komornyikjának által adni.

A leányka nem kérdi ki számára készittetnek e virágcsokrok, nem teremt magának féltékenységgel kinzó agyrémeket, ő megelégszik azon tudattal hogy Aladárnak e virágcsokrok szükségesek, hogy azok neki örömet szereznek, aztán ő fűzi azokat össze, ezer édes eszmét köthet minden szál virág mellé, és e foglalkozás annyi örömet, annyi boldogságot szerez neki.

Egy szép tavaszi reggel Krisztina asszony leányával, virágos boltjokban foglalkoztak.

A kertből érkezett uj virágokkal cserélték fel a régieket, a nagyobb növények leveleit tisztogatták, cserepeket töltögettek fris földdel. Mind oly munka mit jókor reggel kelle végezniök, hogy napfolytán a bolt uj életet mutathasson fel.

Reggeli 8 óra lehet midőn Aladár a két dolgozó nő közzé lépett.

— Jó reggelt Krisztina asszony — szólitá meg a meglepetett kertésznőt.

— Ah mit látok!..... Méltóságod az én szerény boltomban, aztán ily korareggel!... Minek tulajdonitsam e szerencsét?!.. kiáltott fel némi pathoszszal a meglepetett kertésznő.

— Igen fontos ügyben jöttem önhöz. Izlését és ügyességét akarom próbára tenni — szólt mosolyogva Aladár.

— Reménylem nem lesz okom pirúlni. Mivel szolgálhatok?

— Egy kitünőleg szép virágcsokorra lesz szükségem, de rendkivül szépre.

— Ennyi az egész — szólt tréfás büszkeséggel Krisztina asszony — azt hiszem Méltóságod meggyőződhetett már,...

— Oh igaz de e bouquette jelentősége megkivánja, hogy figyelmeztessem önt.

— Kiváncsi vagyok.

— Arám számára készittetem, és igy láthatja Krisztina asszony, hogy kötelességem lelkére kötni.

Az ara szó villanyszerűleg hatott Krisztina asszonyra, de még inkább a kis Violára, ki Aladár jelenléte óta a bolt egyik szögletében egy terebélyes kaktus mellett vonta össze magát, honnan lopott pillanatokat vetett időnként Aladár felé.

— Ah.. arája!? — szólt meglepetéssel a bámészkodó Krisztina.

— Igen, igen arám számára — válaszolt elmosolyodva Aladár.

— És szabadna tudni?...

— Ej ej Krisztina asszony, ön kiváncsiabbb, mint üzlete megengedi.

— Ah bocsánat! hisz nem is azért kérdem, de oly jólesett hallanom hogy... hogy... méltóságod.

— Vőlegény — egészité ki Aladár.

— De hát valóban?!

— Igen az vagyok, de csak holnapig, holnaptól fogva pedig férj. A bouquettek, melyeket két hó óta készit számomra figyelmessé tehették volna önt.

Aladár végszavait egy véletlen robaj szakitá meg. A kaktus, mely mellett Viola rejtődzék, álványáról a földre zuhant. Mi okozhatta esését, azt sem Krisztina, sem a gróf nem gyanithaták, csak Viola sáppadt alakja tünt elő az uj nyilásból, és keze melylyel az álványhoz támaszkodék feltünőleg reszketett.

— Leány mi lelt?! — kérdé ámulattal Krisztina asszony.

— Ah jó reggelt kisasszony! még nem is láttam kegyedet — szólitá meg őt Aladár, mielőtt annak ideje lett volna anyja kérdésére válaszolni.

A megszólított leányka értetlenül hebegett valamit, mi közt pár lépéssel a gróf felé közeledett.

— De hát hogy esett le az a kaktus — szólla mintegy önmagához Krisztina asszony.

— Ugyan mit faggatódzik? egy kis véletlen... Szót sem érdemel — válaszolt a leányka helyett Aladár.

Krisztina asszony fejnógatás közt emelé fel a leesett kaktust, egy virágkosárba helyezvén azt.

— Beh rég nem láttam kegyedet kisasszony, ide s tova féléve. Mint meg nőtt, s megszépült azóta.

Aladár e szavait válasz nélkül hagyta Viola. Arcát pír futotta át, bádjatt szemeit félve emelvén időnként az előtte álló grófra.

— Ah méltóságod még jobban elkényezteti ezt az elbizakodott leányt, már most sem birok vele — szólt Aladár bókjaira a kertésznő.

— Hogy érti ezt kegyed?

— Igen egyszerűen. Csak képzelje a gróf már öt kérője volt e csunya lánynak, és ő mindegyiket visszautasította, pedig ideje volna már komolyan gondolkozni — folytatá Krisztina félig haraggal, félig anyai önérzettel.

— Vagy ugy? A kisasszony tehát nem csak virágokat hanem üres kosarakat is osztogat? Nagyon helyesen teszi, lesz még ideje szép szabadságától, és e kis paradicsomtól megválni.... Ah de már késő is az idő, pedig még sok végzendőm van. Tehát el ne feledje Krisztina asszony a bouquett....

— Legyen nyugodt méltóságod, hanem egy kérdést, — ha meg nem sérteném...

— Nos — nos?

— Talán nem is illik, de én régi cselédje vagyok méltóságodnak, és igy ne csodálkozzék, hogy sorsa annyira érdekel — szólt vontatott hangon Krisztina.

— Most sem értem.

— A szép menyasszony nevét, ha szabadna....

— Ah! vagy ugy — szólt nevetve a kérdezett — nos mért ne mondanám azt meg, jóllehet tudom, hogy ugy sem ismeri őt..... Bernhauser Fanni.

— A gazdag bankár egyetlen leánya!? Ah hogy ne ismerném, hisz a mult farsangon igen sok virágot készitém számára, gróf Fegyneki megrendeléséből.

Krisztina asszony végszavai egész lényében megdöbbentek Aladárt. — gróf Fegyneki!... ismét ez ember—gondolá magában— és régi gyanuja ujra fellobbant benne.

— Tehát ismeri arámat? szólt zavarát rejtve a féltékeny vőlegény.

— Oh igen jól. Az az csak látásból... igen kedves teremtés, és e mellett — tevé hozzá halkan — igen gazdag.

— Arra nem gondoltam — veté oda egykedvűleg Aladár — hanem most megyek. Tehát holnap 10 órára elvárom a bouquettet. Adieu!... adieu Viola kisasszony.

A gróf távozott.

Viola szótlanul engedé őt kimenni, tekintete folytonosan azon helyre szegezve hol Aladár állott, bal keze köténye zsebébe motozott, mig jobb kezecskéjével, egy a mellette lévő álványra helyezett rózsa nyiladozó bimbaját fejtegeté.

— Nos hát te már nem is felelsz vendégeinknek? ennyire ment közönyösséged az egész világ iránt — riasztá őt fel ábrándjából Krisztina asszony.

A megszólitott leányka minden szó nélkül fordult meg, az asztalhoz közeledék, hol több csomagban hevertek a leszakitott virágok, ezek közül a legszebbeket kiszemelte és gépszerűleg kezdé azokat csokorra kötni... hihető Aladár boldog menyasszonya számára.

— Lám lám! a büszke Rajnai gróf ivadéka nőül veszi az egy-

szerű polgárleányt. Hja! mit nem tesz a pénz! — motyogá magában Krisztina.

De a kertésznőnek nem volt igaza, mert Aladárt nem számitás, nem nyomorult haszonlesés, hanem önzéstelen szerelme határozta e lépésre.

Az egyszerű származásu polgár leány, kiszámitott kacérságával tökéletesen meg tudta nyerni a romlatlan ifjú szerelmét, és Aladár érzelme első felhevülésében megkérte kezét.

A hiu nő nem késedelmezett az „igen"nel, és csakhamar Rajnai gróf arája lőn.

Krisztina asszony tehát tévedett, midőn Aladár leendő házasságát a pénzhatalmának tulajdonitá.

Következő reggel 9 órakor, Aladár elfogadó szobájában találjuk Violát, finom batist kendővel takart virág csokrot tart jobjában.

Egy karszék szélén űlve várja az ifjú grófot, ki — a komornyik jelentése szerént — maga kiván meggyőződni a virágcsokor minőségéről.

A mult 24 óra igen hosszu lehetett Violára nézve, mert sima arcára éves barázdákat rótt az fel... Eleven nagy kék szeme most oly bádjattan mereng el, ajkain a szokásos mosolyt keserű gúny váltá fel, feje keblére hanyatlik, és oly kénytelenül tartja kezében a virágcsokrot, mintha ravatalra készült volna az.

Szegény Viola! fájdalmad emésztő, igen emésztő lehet, mert hisz senkid sincs kivel azt közölhetnéd, és ha találkoznék is résztvevő kebel, mint tudnád előadni bánatod, hogy az nevetségessé ne váljék, képtelen volnál indokolni szerelmed alapját, annak fejlődését, senki sem értheti fájdalmidat, mert hisz a hűtlenség vádjával sem igazolhatod azt.

Ily elmélkedésekkel van tele a szenvedő leány szive, majd ismét kárpótlásul egy uj világot teremt képzete, melyben kénye kedve szerént alkot magának viszonyokat, lényeket, szerető szíveket, kik értik egymást, kik egymás boldogitására teremtvék.

És merész fantáziája magával ragadja öntudatát, messze messze... szenderitő álmat küld szemére hogy annál könnyebben varázsolhassa őt költői világába

Nagy szeme lassanként csukódik össze, homlokán a bú, a fájdalom redői egyenként eltűnedeznek; ajkain a keserű gúny kinyomatát édes mosoly váltja fel, és arcának rózsái mik tegnap óta hűtlenül elhagyák őt lassanként visszajönnek, idilli szépséget kölcsönözve szende képének.

Nehány perce már hogy Viola elaludt, és álma szép igen szép lehetett, mert hajnalként pirult ajka édes mosoly közt rebesgete értetlen szavakat.

E közben Aladár lép ki a mellék szobából, első pillanata az alvó lányt éri, és az idilli kép őt is villanyszerűleg hatja meg.

Halk léptekkel közelg az alvó átszellemült lényfelé, hogy arcának vonásait, melyeknek a boldogitó álom oly bűverőt kölcsönze, közelebbről nézhesse.

Majd széket von Viola karszéke mellé, ezen foglal helyet, tökéletes közelségben akarván élvezni a jelenet szépségét.

A hószin kebel, melyet Viola félrecsuszott nyakkendője egész szépségében engede látni, két gömbölyű karja, mi bármely szobrász vésőjének becsületére vált volna, és piros ajka, mely arcát oly igézővé teszi, a legkiéltebb szibarita szenvenvedélyt is felkölthetnék, csak Aladárt hagyják azok hidegen... Saját szerelme foglalja el egész lényét.

Nyugodtan nézi az alvót, és figyelemmel kiséri annak álmában elmondott szavait, melyek eleinte alig halhatók, később azonban egész érthetők lesznek.....

„Téged csak téged szeretlek én.. rég, igen rég... és örökre.. örökre!“

Ezek az egyes szavak miket Aladár elleshetett.

„Szerencsés leányka! — gondolá magában — boldog szerelme még álmában is hűn követi őt. Mennyivel irigylendőbb ő nálam, kit édenében a féltékenység tövisei nem háborgatnak.

És e gondolat borus felleget idéz Aladár arcára, mert ő is szeret, szeret szervedélylyel, de féltékenyen.

Kocsi zörej zavarja meg Aladár ábrándjait,... halkan emelkedik fel székéről és lábujhegyen távozik a szobából hogy komornyikjának parancsot adjon, miként Violát álmából felköltse, és a csokrot tőle elkérje.

A megérkezett kocsi Aladárt istenházába viendi... esküvőre.

Viola tehát nem láthatja többé őt, mielőtt oltárhoz vezetné boldog aráját.

Elaludta az alkalmat Aladárral még egyszer találkozhatni ... nem adhatja át személyesen a virágcsokrot, mit annak boldog arája számára saját kezüleg kötött össze.... De jól van ez igy, mert e jelenet talán titka árulójává tehette volna Violát.

Két óra mulva Aladár oltár előtt állott menyasszonyával.

Feltűnő pár.... A nők a vig menyasszonyt, a férfiak a méla vőlegényt tarták irigylendőbbnek.

„Ők boldogok lesznek!“ — ez volt a közvélemény.

A közvélemény azonban csalódott, mert Aladárt esküvője után három nap mulva a Zugliget egyik rejtettebb helyén halva találták.... melyét golyó zúzta át, zsebében pedig egy irat találtatott ily tartalommal:

„Öngyilkosságom okát senkinek sem fedezhetem fel.“

Aladárt tehát a közvélemény öngyilkosnak hirdeté, de nem bizalmas barátai, kik hiteles kútfőből tudják hogy gróf Rajnai párbajban esett el.

Gróf Fegyneky volt ellenfele, kivel neje iránti féltékenységből, összetüzött volt.

Némelyek szerint, Aladárnak e fellépéshez helyes oka volt, mások azonban kárhoztatták azt, mert ugymond gróf Rajnai előre láthatá neje leendő hűtlenségét, miután ennek már leánykorában mélyebb viszonya volt gróf Fegynekivel.

De térjünk beszélyünk fő fonalához, kisérjük figyelemmel Violát, kit hortensiája rejtegetése közt hagytunk el

A boltban találjuk őt ismét, csokor készitési, és virágárulási foglalkozási közt.

A sirra készitett koszoruk, és virág kötegek hihetetlen gyorsasággal fogynak ki a boltból. Pest nagy város és igen sokan vannak kik halottaik emlékét azok sirjainak feldiszitésével szokták ünnepelni.

Vessünk most még egy futólagos pillanatot a nagytemetőbe, hol ma az élők, a holtak évi ünnepét szokták megűlni.

Millió mécs és gyertyavilág kisértetes fényt kölcsönöz a sötét sirokra, és a különben örök némaságot, az élők zsibongása zavarja meg.

Alig lehetne találni négyszögölnyi területü földet, mit nehány gyertyafény ne világositana, és alig sirhantot, mit virág s koszorú ne ékitene.

A temető egyik oldalában, a környező árkon kivűl mintegy számkivetve egy magányos sir feltűnő, másfél öl magas diszes érczszobrával.

A szobron melynek tetejét hamvurna képezi ily felirás olvasható :

„A szerencsétlen gróf Rajnai Aladárnak. — Hűn szerető neje.“

A rejtélyes sir mellett, egy éltes pórnőt találunk, kapával kezében ki ép most végzé be a sír ujonnani felhányását, és valaki után várakozni látszik.

Nemsokára nagy kendőbe burkolt női alak közeledik a pórnő felé.

— Fel van-e már hányva a sir? — kérdé az érkezett.

— Ép most végeztem.

— Köszönöm.

Az érkezett leányka, pénzt ada át a pórnőnek.

— Most mehet.

Az éltes nő távozott, mig emez meggyújtván a magával hozott viasztekercset, azt a sír közepére helyezte, majd egy terebélyes kék hortensiát vont elő nagy kendője alól, a sír egyik végére illesztvén azt.

A gyertyavilágánál Violára ismerünk.

Gépszerűleg ereszkedik térdére a sír előtt. Összekulcsolt kezét melléhez szoritja. Könyei nem folynak többé; mert forrásuk régen kiapadt, és ajka mozdulatlan s merev, mert elég lelki ereje van hogy sorsa ellen ne zugolódjék.

Csak egyes fohászok emelkednek kebléből, mi közt tekintete ösztönszerűleg tapad a síremlék betűire, melyek által a női hiúság oly kihivó szerénytelenséggel örökité meg magát.

Majd halkan emelkedik fel helyéről, reszkető léptekkel közelg a kék hortensiához — melyet önzéstelen szerelme helyezett a büszke szobor mellé — szent ihlettséggel hintvén arra bucsúcsókját.

Másnap reggel 7 órakor ismét boltjába találjuk a kis méla kertész leányt, hol a tegnap eladott virágok helyét ujjak töltik be, de Viola halvány arcára nem térnek többé vissza édes ábrándjainak eltünt rózsái.

Meleg szobában.

Hideg szél fúj, hófelleg kavarog, —
Egész a messze látkörig,
Recseg, ropog a fáknak dereka,
Azt hinnéd, hogy ketté törik;
Galyára űl az üldözött madár,
De ott soká meg nem marad,
Mint pelyhet, úgy sodorja a vihar
A legröpülőbb madarat . . .
Gyújts abba a kályhába jó gyerek!
Hadd gondolkozzam a világról,
Mig az idő oda künn kesereg

Hideg szél fúj, hófelleg kavarog,
Kinézni is alig merek;
Csodálnom kell, hogy ily időben is
Vannak künn járó emberek!
Itt egy pártát — süvöltő rohama
A levegőbe fölkapott,
Amott, mint egy elvesztett koronát,
A sárba sújt egy kalapot.....

Gyújts abba a kályhába jó gyerek!
Hadd elmélkedjem a világról,
Mig az idő oda künn kesereg.

Hideg szél fúj, hófelleg kavarog,
S én bár biztos helyen lakom, —
De mint midőn az ágyú menydörög,
Ugy reng belé az ablakom;
Hát a kunyhót, a koldús kunyhaját,
Hogy meg-meg rázza üstökén!
Mikorra majd eláll a zivatar —
Végkép megkopaszúl szegény!
Gyújts abba a kályhába jó gyerek!
Hadd bölcselkedjem a világról,
Mig az idő oda künn kesereg.

Hideg szél fúj, hófelleg kavarog,
Reszket belé a kőkereszt,
Jézus, tán fázol, mint a jászolban,
Hogy senki házba nem ereszt..?
Vagy fájdalmában reszket a szived
Azért a koldusért, amott,
Ki a dúsgazdagoknak ajtaján
Rongyos csuhában megfagyott...?
Gyújts abba a kályhába jó gyerek,
Hadd mélázzak a más világról, —
Mig az idő oda künn kesereg!

PÁJER.

Fülemile siró dala....

Fülemile siró dala,
Illatozó szép viola, —
Vadon bércek lehellete:
Nyári éjnek langy szellete;
Hó kezektől tépett rózsa:
Édes titok elmondója....
Hő sohajtás, dobogó sziv
Hullámzó kebelben:
Csaljátok ki bús sirjából
Hamvadó szerelmem!

Mosolygó szem, mosolygó ajk —
Az nem zokog, ez nem sóhajt;
Gyermetegen csengő szavak:
Ezüst madár — hulló patak...
Két fehér kar ölelése, —
Forróbb mint a napsütése;

Kis fakadó rózsabimbók
Harmatlepte ágon:
Csaljátok ki bús sirjából
Meghalt b o l d o g s á g o m!

Szálló felhők fenn az égen,
Furulyaszó csöndes éjben, —
Őszi tájnak hervadása,
Hősi népnek elhalása....
Sötét romok vad szirtfokon —
Suhogó szél a romokon;
Sirva csengő rabbilincsek,
Remény, mit szétdúltak:
Csaljátok ki dült sirjából
Eltemetett b ú m a t!

De mégis.... ah, maradjatok!
I g y még tán boldogabb vagyok!...
Nem szeretni, nem remélni:
Csak az e l m u l t a k é r t élni!
Fölmenni a golgotára:
Ugy nézni a menyországba....
Óh ugyis az e m l é k e z e t:
B ú t és ü d v ö t, és s z e r e l m e t
Összegyűjt magába:
Mint a holdnak h a l v á n y s á g o t,
F é n y t, s á b r á n d o t egyesítve
Tükröző világa. —

THALI KÁLMÁN.

Magyar bál Berlinben.

— Rajz. —

A közelebbi évek egyik telét Berlinben töltöttem. Valamelyik szombat reggel egy fiatal ember látogatott meg, kinek pödrött bajsza előre sejteté, hogy nem a Spree partján született. Nem csalódtam. Vendégem miskolci születés volt és becsületes szabólegény, ki már nyolc év óta dolgozik Berlinben, szeretne haza menni, műhelyt nyitni, megházasodni, meggazdagodni, szóval, a mint mondá, boldogulni. Ezzel mintegy bemutatva magát ünnepélyes állásba igazodott, a hogy a vőfény szokása, midőn mondókájába kezd, s jegyet nyujtva át nekem, meghivott a berlini magyar társulat nevében egy kis mulatságra.

Mig a magyarul irt meghivó jegyet csudálkozva olvasgattam, vendégem egész ékesszólással kezdé elbeszélni a társulat keletkezését, melynek ő épen jegyzője. Egyszerü kis társulat ez, melyet még ezelőtt tíz évvel alapitottak az itt megtelepedett magyar mesteremberek s az ide vándorló mesterlegények. Célja a betegek és elnyomorodottak fölsegélése, a munka nélküliek és tapasztalatlanok utbaiga-

zitása, alapja bizonyos csekély összeg, melyet havonként fizetnek a tagok s némi gyér adomány, melyet egy-egy itt átutazó uribb rendü magyar nyujt. Van a társulatnak elnöke és jegyzője, kik a pénztárt kezelik, vannak gyülései, hol a közintézkedések történnek. A társulat igen jótékony hatásunak bizonyult be. Nem egy magyar vándorló legény áldja alapitóit, s mindegyik hálával emlékszik reájok, ha nem egyébért, azon egykét bálért, melyeket a társulat évenként adni szokott s hol módjokban volt csárdást járni, magyar nótákon keseregni, sőt még magyar bort is inni, ha erszényök nem drágálta.

Mi vala természetesb, mint megköszönnöm a meghivást, s nehány az egyetemen tanuló hazámfiával együtt, kik szintén hivatalosak voltak, este nyolc órakor pontosan megjelennem a kitüzött helyen, bizonyos Uj-Colosseum nevü épületben. A csarnokban a jegyző fogadott bennünket s vezetett a főterembe, melynek ajtajában az elnök várt reánk. Az elnök, noha szintén szabómester, teljességgel nem hasonlitott a jegyzőhöz. Nyitramegyei születés volt, bajsza hiányzott s ugy beszélt magyarul, mint némely hirlapirónk, ha németből fordít. Azonban a porosz királyné udvari szabója levén, szoros etiquettet tartott, s nagy diplomata-fontossággal fogott bemutatásunkhoz. Egykét fokkal mindegyikünket feljebb cimzett, engem, talán mivel egy grófnak valék utitársa, épen bárónak, mi ellen aztán a midőn tiltakozni kezdék, boszus tekintetet vetett reám, nem annyira azért, mert nem valék báró, mint inkább, hogy ő, ki királynénak varr, a hercegeket, grófokat és bárókat ruhájok szabásáról is megismeri, bennem ennyire csalódhatott.

— Nem Debrecenből valók-e? Áll-e még a nagy templom? Hej ha még egyszer imádkozhatnám benne! Él-e még az öreg superintendens? Soha olyan predikációt! Az isten hozta az urakat. Ugy-e kálomisták? — kérdé egy zömök csizmadia legény, kit borotvált arca, nagy csokru fehér nyakkendője s hosszu frakkja miatt, legalább is pozsonyi vagy budai születésünek képzeltünk.

— Hát Buda? Én oda való vagyok. Él magyar áll Buda még!—

kiáltá németes kiejtéssel egy szőke bádogos legény, ki áttillásan, rojtos nyakkendőjével akár alföldi fiunak is beillett volna.

— Arad, Arad, jó uram! Ugy-e most is jó és olcsó bort mérnek benne. Itt rosz és drága bort is alig ihatunk. Ez a sör megöli az embert! — sohajtá egy éltes kőmives, kit a sör és honvágy nem annyira sorvasztani, mint felfujni látszék.

— Hát Székes-Fehérvár! Az ám! — vágott közbe nagy hangon és nagy hévvel egy magas asztalos legény, aztán hirtelen elhallgatott, mint a ki valami nagyot mondván, mindent elmondott, s csak arcával igyekvék kifejezni, hogy ő az az ember, ki Székes-Fehérvárról való.

— Ugy-e alig hihetni, hogy én Nagy-Váradról szakadtam ide? Hiába! A porosz herceg szijgyártója vagyok, s le kelle vágatnom nem csak nagy szakálomat, hanem szép bajuszomat is. Bizony isten megsirattam.

— No én nem vágtam volna le egész Poroszországért! — csattant föl egy vékony szabólegény, ki, félbe hagyván a táncrendezést, csak imént lépett hozzánk, s erősen sodorta még csak alig serkedő bajszát — ha mégis az a győri leány kivánná, de az ilyet nem kiván. Eszemadta! sehol sem teremnek oly szép leányok, mint Győrben! Éljenek!

— Éljen! harsogá az egész bálterem, azt hivén, hogy nekünk szól a szabólegény éljene, s a férfiak kalapjaikkal, a nők kendőikkel integettek felénk. Kénytelenek voltunk magunkra venni a megtiszteltetést, mely tulajdonkép a győri szépeket illette, s elkezdők magunkat jobbra balra hajtogatni. A tánc félbeszakadt s apraja nagyja üdvözlésünkre sietett.

A társaság meglehetős népes volt. Mintegy tizenöt magyar mesterember van ide telepedve, a vándorló legények száma pedig rend szerint felülmulja a huszat. Mindegyik híven megjelent nem csak családostul, hanem a sógorok, komák s házibarátok egész kiséretével. Nem hiányzott egy pár tiszteletbeli vendég sem, kik közt különösen kitűnt egy rendjeles öreg úr, ki merev nyakkendőjében nagy fenső-

ségi érzettel sétált alá s fel, s leereszkedő mosolyával mintegy azt látszék kifejezni, hogy nem őt tisztelte meg a társaság, hanem ő tiszteli meg a társaságot. Az elnök, a város egyik érdemes tisztviselőjét mutatá be benne, minél fogva legalább is tanácsosnak gondoltuk. Később kisült, hogy csak nyugalmazott városi irnok, ki a társulat keletkezésekor az engedélyt kérő folyamodványt irta meg, s azóta egész pártfogónak képzeli magát. De mi azért folyvást „Herr Gemeinderath"-nak szólitottuk, s az öreg ur nemcsak leereszkedéssel, hanem valóságos kegygyel viseltetett hozzánk. Untalan rendjelén babrált, s nem egyszer igérte meg ünnepélyesen, hogy ezután is gondja lesz a magyarokra, s minden befolyását mérlegbe veti a distingvált nemzet érdekében.

Talán mondanom sem kell, hogy az egyetemi magyar tanulók mindig ily tiszteletbeli vendégei e mulatságoknak. Minket a szokottnál már csak azért is szivesebben fogadtak, mert a közelebbi években hazánkból alig látogatá valaki az egyetemet, s most mintegy tizen jöttünk össze. Hat év alatt megtakaritott szivességgel és kérdezősködéssel árasztottak el. Valóságos ostromot állottunk ki. Mindenki tudni akart valamit szülőföldjéről, rokoniról, barátjairól, kiket fájdalom nem ismertünk s kikről mégis beszélnünk kelle. Midőn magyar atyánkfiai kifáradtak, a német sógorok állottak elő, s dicsekedtek városukkal, a szép Berlinnel, melynek nekünk okvetlen tetszeni kell. Dicsérték a Weissbiert, melyhez fogható sehol, a Crolls-Etablissement, milyen Párisban sincs, a Thiergartent, mely különb a bécsi Praternél, a szökőkutat a régi muzeum előtt, az Unter den Linden-t, Nagy Fridrik szobrát s magát Nagy Fridriket, ki legyőzte volna Napoleont is. A nők szótalanabbak voltak, inkább csak bámultak bennünket, mosolyogtak és csititották a gyermekeket, kik öltönyeinkbe kapaszkodva, torkuk szakadtából kiáltották az „éljen"-t. Szegény kis bőhök ez egyetlen szónál alig tudtak többet magyarul, arcuk sem viselte magán a magyar jelleget; nagy részt szőkék és kék szemüek voltak, s már mutatkozott rajtuk ama hosszú és savanyu

élesség, mely a berlini arcokat oly fetünően jellemzi, s melyet nekem egy tanár e sohajjal fejtett meg: „Es kommt von dem kümmerlichen Studiren!“

A zene megharsant s, a tánc újra elkezdődött. Majd minden harmadik tánc magyar volt. Hogyan kínlódtak a szegény zenészek és hogyan erőlködtek jámbor hazánkfiai! A zene sokban hasonlított Kertbeny forditmányaihoz s a tánc is olyan kiforditott volt. A legtöbb lassanként elfeledte már a mit otthon tudott, a mire pedig még emlékezett, nekünk nem jutott eszünkbe, hogy valaha láttuk volna. A német sógorok és sógornők igyekezték utánozni, a mi elleshettek s hol a walzerbe, hol a polkába tévedve, nagyon dícsérték „tschártászt“-t, melyben azt teszi az ember, a mit tetszik s akár százszor is megölelheti táncosnéját. Járta ifjú és öreg, s olykor felhangzott egy-egy szilaj kurjantás, dévaj rigmus, melyeket ugy látszik soha sem lehet elfeledni. S e magyar-német és német-magyar kedvcsapongás minő különös vegyületbe olvasztá a sok hej, huj, éljen, teremtette, ach, ei, hurrah, hoch, sapperment, kiáltásokat. Mégis ez általános vígság közepett némi elfogultság volt észrevehető. Volt valami a levegőben, mi koronként lenyomta a kedélyt. A zömök csizmadia legény, ha kitáncolta magát s leült, oly furcsa-szomorúan nézett maga elé, mintha azt akarná szavalni: — Hej Debrecen, ha rád emlékezem! A budai fiú, ki legjobban táncolt az egész társaságban, rá-rátámadt a zenészekre, hogy miért nem cigányok. A kőmívesnek eszébe jutott az aradi jó bor, melyet hajdan nótája mellett iddogált. Az asztaloslegény néha mérgesen sohajtá: — Az ám! mi alkalmasint annyit tett, hogy nem igy mulatott ő Székes-Fehérvárott. A szíjgyártó élénkebben látszék sajnálni borotvált arcát, mint valaha, mert tánc közben oda-oda kapott orra alá, mintha bajszát akarná sodorni és negédes keservvel mormolta: — Ej haj, kutyabaj! Még a vékony és fürge szabólegényt is meglepte a melancholia, s a mint nyugalmasabb perceiben végig tekintett a nőkön, nagy hihetőséggel azt gondolta, hogy senki sincs

itt oly szép, mint az ő szeretője Győr városában. A zene mindenkibe felkölté az édes szülőföld és drága haza emlékét: a délibábos pusztákat, a vadregényes bérceket, a négy folyam tündér völgyeit, melyeket talán soha sem láthatnak többé; a templom tornyát, a nádfedelű kis házat, a keritès nélküli udvart, melyek mintha most is előttök állanának; az utszéli csárdákat, vagy a falu korcsmáját, honnan még füleikbe hangzik a hegedű és cimbalomszó s a szép leány mosolygása, s annyi mindent, mit képzelni sem tudnak már csak érezni. Reám is elragadt e hangulat, én is elszomorodtam, és azon tünődtem: vajjon eljön-e valaha az az idő, mikor otthon Magyarországon is igy fogunk mulatni.

A vendégek még mindig szállingóztak, s köztök egy szűcsöt élénken üdvözölt a társaság. Közép termetű, pohos s mintegy ötven és hatvan év közti férfiú volt. Arcra, öltözetre, modorra nagyon hasonlitván a berlini nyárspolgárhoz, alig hihettük magyarnak; Glück neve is oly németesen hangzott, hogy meg nem foghattuk, hogyan beszélhet magyarul. Pedig csakugyan hazánkfia volt s mi több, kecskeméti születésű, kit hajdan Szerencsének hittak. Vonásain annyi jóakarat s oly megelégedés volt kifejezve, minőt ritkán láthatni. S mily nagy volt öröme, midőn megtudta a hazai vendégek jelenlétét. Soha életemben ily örvendő, udvarias és kérdezősködő embert! Sorra járt bennünket, kezet szorított, ölelgetődzött, azután bocsánatot kért vakmerőségeért; szemei ragyogtak, keze-lába mozgott, szája be nem állt; összehadart mindent, kérdezősködött mindenről, kiváltkép Kecskemét városáról. Társaim közől csak én levén, ki Kecskemétet közelebről ismertem, nekem jutott a szerencse Glück-Szerencse ur rokonszenvét leginkább megnyerni. Tüstént bemutatott nejének, egy már élemedett szőke asszonynak, ki igen szelídnek és tartózkodónak látszék; odahozta gyermekeit, egy tiz éves fiút s egy tizennégy éves leánykát, s reájok parancsolt, hogy énekeljék el nekem azt a szép magyar népdalt, melyre őket oly sokszor betanitotta. Az ének oda vonzott

nehány nőt és férfit, mire a leányka elpirult, sirni kezdett; az anya szemrehányón intett férjének, ki aztán szörnyű zavarba jött, s fülembe sugva ezer bocsánatot kért tőlem, hogy leánya sir, neje haragszik, ő pedig szereti a házi békességet.

Nem táncolván, az idő nagy részét új ismerősömmel töltém, ki igen ragaszkodott hozzám. Sokat beszéltem neki Kecskemétről, talán többet, mint a mennyit tudtam. Glück-Szerencse ur bámulatosan emlékezett mindenre. Megtudta nevezni szülővárosa mindegyik utcáját és feltünőbb épületeit. Kérdezősködött a Széktó és Csalános tavakról; emlegette a Lakitelket, a szikrai csárdát, a szent-lőrinci pusztát, a Talfája szép tölgyes erdőt, az Emmaus nevű lóversenyes mulatságot husvét másodnapján, a félegyházi utban eső nagy szilfát, melynek ágai a földig terjeszkednek, s melyet a kis gyerek is gatyásfának hív. S minő büszkén hánytorgatta a város gazdagságát, jó hirét, szép templomait, ref. collegiumát, melynek alapköve letételénél jelen volt, országos hirű baromvásárait, nagy határát, szép tanyáit, a levéltár török leveleit és magyar zászlóit, melyek egyikére ez van felirva: Magyar szív holtig hív. Sajnálta a híres török kaftány elvesztét, melynek történetét igen jól tudta, s nagy megvetéssel szólott Nagy-Kőrös városáról, mely mindig csak falu fog maradni. Csodálkozott, hogy Kecskemétet még nem emelték királyi város rangjára, s nagyon megörült, midőn megtudta tőlem a cegléd-kecskeméti vasutvonal megnyilását, s ünnepélyesen felfogadta, hogy egy pár napra mielébb hazarándul, ha pénze lesz és felesége is beleegyezik.

— Hát azt nem méltóztatnék a jó tekintetes ur megmondani — ezer bocsánat, ha visszaélek kegyességével — hogy mit csinál Ballószegi uram? ott lakik a csongrádi utcában Nagy János malma körül. A leghíresb szűcs Kecskeméten. Hogy ne ismerné?

Kénytelen voltam megvallani, hogy kegyességében ugyan nincs hiány, de Ballószegi uramnak még hirét sem hallottam.

— Lehetetlen, nem hihetem! — kiáltá csodálkozva, aztán

legalább is egy negyed óráig kérte a bocsánatot, hogy bennem kétkedni merészelt, s elszomorodva folytatá : — Nem csoda, azóta huszonöt harminc év tölt el. Meghalhatott szegény. Hogy ne? Hiszen akkor is már hatvan éves volt. Szegény Ballószegi jó uram! Ritka kegyes, ritka regulás ember volt. Inasa voltam, neki köszönhetem mesterségemet, ő kegyelme növelt föl. Hogy megvert egypárszor! Megérdemeltem, mert makacs, csintalan, kóbor gyermek voltam. Nem csoda — méltóztassék elhinni — már öt éves koromban meghalt édes anyám, ki özvegy asszony volt, és cseléd Ballószegi uramnál. Nem is hagyott reám más örökséget, mint egy öreg imádságos könyvet. Most is azon módon meg van; ebből imádkozom a sátoros ünnepeken, vagy nagy bajomban, s mindig vigasztalást merítek belőle.

Kivette zsebéből szépen öszefogott zsebkendőjét, kibontotta s megtörölte vele szemeit. Majd, talán eszébe jutván, hogy társaságban, nem illik érzékenykedni, némi bocsánat kérések mellett felvidult.

— Hát Mezei Pali, a szűrszabó fia? Ugyanott lakik a kis házban a nagy ház mellett. Azt sem méltóztatik ismerni? Lehetlen. Én istenem! Milyen nyalka gyerek volt, de nem tett ki rajtam, Ballószegi uram leánya engem szeretett. Ugy ám! Nem voltam én mindig ilyen frakkos és borotvált képű madárijesztő. Karcsu legény voltam, illett reám a dolmány, hamis kis bajuszom volt, s hogy tudtam mulattatni az asszony népet! De talán unja a tekintetes ur az én sok fecsegésemet. Nem unja, — köszönöm alásan. Jól esik az embernek visszaemlékezni a multra. Egészen megifjulok, visszamagyarosodom, méltóztassék elhinni rég nem beszéltem ily folyvást magyarul. Szegény Zsuzsi! csinos és áldott teremtés volt, ha nem épen a legszebb is. Lakodalmán is ott voltam, Mezei Pali vette feleségül, de fogadni mernék, hogy akkor is engem szeretett.

Gl[illegible]k-Szerencse ur még tovább is folytatta volna vallomásait. azonban már éjfél felé járt az idő s vacsorához kelle ülnünk. Engem épen neje mellé ültettek, s igy ez utóbbival is alkalmam lőn bőveb-

ben megismerkedni. A szelíd és kissé pietista nő most beszédesebb volt, de azért férjét nagy figyelemmel kisérte, s folyvást szemeivel kormányzá. Glück-Szerencse ur nagyon engedelmes férjnek látszék. Félig sem itta ki poharát, ha neje intett, s megszünt hahotázni, ha e jól ismert susogást hallá: aber liebes Kind! A többinek már rég megoldott a nyelve, s a nevetkezés és tréfa javában folyt. Hát még mikor neki fogtak toasztozni, s mindegyre uj okuk volt inni, még pedig magyar vagy legaláb annak keresztelt bort, melyet jó kedvében most az egyszer senki sem drágált.

Először a társulat elnöke, a királyi szabó, emelt poharat, s köszönté reánk, kiket a haza edel és hoffnungsvoll fiainak nevezett. Nem igen tudta magát kifejezni magyarul, minden harmadik szava német volt, s e nyelven néha oly diplomata műszavakat használt, melyeket teljességgel nem érthettünk. Beszédére közölünk egy felsővidéki theologiae candidatus felelt, sok önmérséklettel, nagy ékesszóllással, s annyira a szócsintan szabályai szerint, hogy jámbor hazánkfiai csak bámultak, s a beszédet nem értve nagy megindulással sohajtották: Istenem mennyire mivelődik a magyar nyelv! Toaszt toasztot ért; a rendjeles öreg ur is felállott s egy rövid, de velős beszédben nagy alapossággal fejté ki, részint a maga, részint a magyar nemzet érdemeit, szíves pártfogását továbra is megigérvén. Titkon és neje tudta nélkül Glück-Szerencse ur is készült egy toasztra; a nőkért akart inni, kiket elég udvariatlanul mindeddig mellőztek a szónokok. Azonban a vékony és fürge szabólegény megelőzte. Elmés beszéde, melyet németre is leforditott, nagy hatást tőn, különösen azon rész, melyben felszólította a férfiakat, hogy addig ne igyanak, mig poharaikat a nők is meg nem töltik. Nagy vonakodás, pirulás és sikoltozás támadt; végre a nők is ittak, mit aztán nagy tréfának tartott mindenki.

Pohár pohár után ürült toaszt nélkül is, s a hazafias melancholiát hazafias vita váltá föl. Az aradi kőmives összeveszet egy rhenusmelléki kefekötővel, a magyar bor elsősége miatt. A vitába a

budai fiu is beleszólott, a budai bort állitván legjobbnak. Néha nem épen parlamentaris kifejezéseket is használtak. Mindenik hozatott szülőföldje borából, s kinálta vele a másikat. Kóstolgatták, összevetették, s midőn jó sokat ittak, engedtek egymásnak valamit, s elérzékenyülve csókolóztak össze. Nem igy a székes-fehérvári asztalos legény, ki egy fiatal bádogos mesterrel a magyar huszárért kapott össze. Az asztalos azt mondotta, hogy a porosz huszár nem is huszár, hanem csak vasatlan német, mi a berliniek részéről általános visszatetszéssel fogadtatott. Többen bele szóltak és nagy hévvel. Végre az elnök intervenialt, illő szigorral figyelmeztetvén mindenkit arra, hogy az alapszabályok szerint a társulat kebléből mindennemü politika ki van zárva, mit a rendjeles öreg ur is bizonyitott, mire aztán némi tiltakozások után a törvényes rend helyre lőn állitva.

Glück-Szerencse ur nem vett részt e vitákban. Meghiúsult toasztja kissé lehangolta, aztán kedvetlenité azon körülmény is, hogy neje most már a fél pohárkákat is kezdi tőle eltiltogatni. Akart volna haragunni, de udvariassága nem engedte; a helyett jónak látta elmélázni. Egy vele szemben ülő nő nézésébe merült, ki valaha szép volt, sokkal szebb, mint az ő neje, fiatalabb lehetett, s a legdivatosban volt öltözve az egész társaságban. A nő férje, egy német szücs, észrevette Glück-Szerencse ur kacsingatásait és jó kedvü gunynyal mosolygott, mintha mondani akarná: oh du unglücklicher Glück! Azonban Glück ur glücklich volt; sem látott, sem hallott. — Ach liebes Clärchen! suttogta alig hallhatóan; keze-lába mozgott, kenyérbelet morzsolt s azt sem tudva mit csinál, hirtelen megdobta vele a már Clara néninek is beillő Clärchent. A férj erre még jobb kedvü gunynyal mosolygott; Clärchen félig-meddig elpirult, aztán egész lelkéből nevetett, és tréfásan megfenyitette ifjanvakmerő udvarlóját. Bezzeg Glück-Szerencséné nem vette tréfára a dolgot; megbotránkozni látszék, s elsavanyodott képpel integetett kedves élete párjának, de ez most az egyszer felmondta az engedelmességet, hahotára fakadt s felém fordulva fülembe sugta: — Ugy-e

szép asszony? Hát még ezelőtt huszonöt évvel. Szegény Clärchen! szeretőm volt. Lakodalmán is ott voltam, Hans vette el, de fogadni mernék, hogy akkor is engem szeretett.

Meglepetve tekinték kecskeméti házámfiára, mint oly emberre, ki nem csak Zsuzsit, hanem Clärchent s talán Zerlinét is elcsábította. Ki nézte volna ki belőle a Don Juant? Nem sokára még más meglepetés is várt reám. Midőn felkeltünk az asztaltól, s kevés vártatva a tánc ujra elkezdődött, az én Don Juanom, kit már elveszettnek hittem, hirtelen csak mellém termett, hevesen karon ragadott, miért bocsánatot is kért, noha most nem egy negyed óráig tartót, s egy szélső ablak mélyedésébe vezetett, melyet a függöny meglehetősen eltakart s hol egy kis asztalkán nehány palack bor állott.

— Csapjunk egy jó estét kedves tekintetes ur, — mintha otthon volnánk. Legyen az én vendégem. Semmi szabadkozás. Teremtette, hiszen magyar ember vagyok, nem becsületből, hanem barátságból hivom. Ezer bocsánat, ha alkalmatlan vagyok! Ej ej, de mit ceremoniázunk? Nem igaz? Mintha otthon volnánk. Itt senki sem háboritja az embert; feleségem nagy beszédbe elegyedett az elnök feleségével s azzal az öreg urral — tudja — a kinek rendjele van. Hadd mulassanak, nem veszem rosz néven, mindig jámbor férj voltam. Mulassunk mi is. Igyunk! Egy-két pohár bor nem a világ. Háromszor iszik a magyar, mind annyiszor jót is akar! Ihaja!

Nem akartam rontani jó kedvét, s mindenbe beleegyeztem. Iddogálni kezdettünk. Glück-Szerencse ur nagyra volt vele, hogy nagy vizes poharakból iszszuk a bort, s nem olyan gyüszüfélékből, a hogy Berlinben szokás. Magyarázgatta, hogy itt nem tudnak inni s egészen kiitta poharát. Aztán nagyot nevetett, egy pár tisztességes szitokra fakadt, felhagyott az udvariassággal, nem kért többé semmiért bocsánatot, tekintetes urnak sem cimezett, szóval az én berlini nyárs polgárom mind inkább kezdett átváltozni egy kiforditott kiadásu kecskeméti civissé.

— Jó bor, de még sem az igazi — mondá egy uj poharat iván

ki s letürve vatermörderjét, mely kedélye magyaros metamorphosisát csak akadályozá. — Hej uram nem ilyet ittam én Ballószegi uramnál születése napján, mely mindig egy napra esett az első disznótorral. Az volt a bor, valóságos hegyaljai, Sátoralja-Ujhelyről küldötte valamelyik becsületes atyafia. Ballószegi uram sem maradt ám adós, oly bundát küldött érte, hogy — hogy no! Mindig csak születése vagy neve napján ittunk belőle. Tyű milyen kedvünk kerekedett! A második pohár után maga Ballószegi uram is mindjárt énekelni kezdette: „De mit töröm fejemet?“ pedig regulás, istenfélő ember volt, ki csak a templomban szokott énekelni. És én? Hm, csak akkor táncoltam igazán! Nézett az egész társaság. Mezei Palit ette a méreg, mert Zsuzsi velem táncolt a legszivesebben. Hátha még azt is látta volna, a mi a kamrában történt. Bizony isten magam sem tudom hogy történt. Csak képzelje; Ballószegi uram reám kiált: — Jankó hozz még egy butellát a kamrából! Tegezett a jó lélek, noha már nem voltam inas, hanem legény. Tisztesség volt az nekem, mert ugy nézett, mint fogadott fiát, az isten áldja meg még haló porában is. Elég az hozzája hogy ugrottam és szaladtam a kamrába. Képzelje el kit találok ott! Zsuzsit, ki épen egy tál kocsonyát akart kihozni. Oly szép volt, de oly szép, hogy — hogy — no. Soha sem nézett reám oly tüzes szemekkel, rövid ingujjas fehér karja, selyem mellényes karcsu dereka, ráncos rokolyájának suhogása egészen megbolonditottak. Oda rohantam, megöleltem, megcsókoltam. Szegény elejtette a kocsonyás tálat sirni kezdett és azt mondotta, hogy menjek a pusztijába, ne akarjam az ő roszát. Majd elsülyedtem szégyenemben, bánatomban, dadogtam valamit, most már nem tudom, hogy mit, talán akkor sem tudtam. Megsajnált az áldott teremtés, mosolygott és azt susogta: — Azért maga ne búsuljon, van még itt más kocsonyás tál is. Erre felvidultam, mosolyogtam én is; ujra megöleltem, megcsókoltam s nagy magam biztában igy kiálték föl: — Zsuzsi én szeretem magát, s addig nem nyugszom, mig feleségül nem veszem! — Jaj istenem! — sikoltá az ártatlan lélek; nyakamba borult és sirt

— örömében. E pillanat óta szerettük egymást, ugy szerettük, hogy — hogy — no!

— Talán Ballószegi uram ellenezte a dolgot? kérdém, hogy mondjak én is valamit.

— Dehogy, dehogy — kiáltá Glück-Szerencse ur egy uj poharat üritve ki, és szilajodó kedvében lehányva nyakkendőjét, mintha Ballószegi uram születésnapján vigadoznék — ritka jó ember volt ő kegyelme. Midőn észrevette a dolgot, igy kiáltott reám: Jankó, az ördög szántsa meg a hátadat, hogy mersz a leányom után ólálkodni. Mit tehettem, megvallottam mindent, s el voltam rá készülve, hogy jól elpáhol s elkerget a háztól. Azt hiszi hogy tette? Roszul hiszi uram. Soh se higyje. Nem ám! Megsodorintá bajszát s elbeszélte nekem, hogy ő is épen oly szegény és jó dolgu legény volt, mint én — életében ekkor dicsért meg először — s én is mehetek még annyira, mint ő. Aztán reám parancsolt, hogy induljak vándorolni, lássak világot, tanuljak, ő csak Bécsig volt, de én menjek tovább s ha jól viselem magamat, ha hazajöttömkor is szeretni fogom Zsuzsit, vegyem feleségül, s legyek helyette a leghiresb szücs Keeskeméten. Volt öröm a háznál és pletyka a városban. Egész Kecskemét csak erről beszélt. Mezei Palit ette a méreg. Megsajnáltam, mondtam is neki: — Te Pali, ne légy bolond, ne haragudjál; hát tehetek én róla hogy Zsuzsi engem szeret s nem téged. Nem felelt rá, nagy gorombán ott hagyott a piac szegletén, én pedig befordultam a görög házhoz, s vettem Zsuzsinak kendőt, szalagot, gyűrüt — mindent. Ő is vett nekem egy vég gyolcsot, s fehérneműt varrt belőle hosszu vándor utamra. Sokáig varrta, hogy későn indulhassak. De utoljára mégis csak el kellett válnunk. Elkisért egész a város végéig. Ott össze ölelkeztünk s megesküdtünk, hogy örökké fogjuk szeretni egymást. Nem tudtam tőle elválni, s haza kisértem a kapuig, ott meg ő nem válhatott meg tőlem, s ujra elkisért a város végéig. E búbánatos bohóskodást még tovább is folytattuk volna, ha a nap fölkelte reánk nem pirít — és nyakamban vettem a világot.

— Az örök szerelemre, az örök hűségre! mondám tréfásan fölemelve poharamat.

— Az angyalát! Ne csufolkodjék öcsém uram! — csattant föl Glück-Szerencse ur, fölgerjedésében levetve frakkját, s hűtőszerül egy uj palackot kezdvén meg — isten ugyse, nem én voltam az oka. Az ember változik, maga sem tudja miképp. Az idő, a körülmények, a levegő, az étel, a társaság s tudja az ördög még mi, talán épen az ördög. Hej pedig mily nehezen szoktam meg mindent! Hányszor emlékeztem Zsuzsira! Hogy tudta ő készíteni a pörkölt hust, juhcombot, tarhonyás rétest, foszlós kalácsot, omlós pogácsát, melyeknek itt hirét sem hallhatni. Ballószegi uram borát és szivességét sem találtam fel én se Bécsben, se Drezdában, se Lipcsében. S hányszor jutottak eszembe szülővárosom szőllőskertjei, pusztái, mulatságai. Álmomban néha megjártam mindegyik utcáját, s reggel azt hittem, hogy kürtölés ébreszt, ugy zsongott fülembe valami; a ragya üsse meg! a legtöbbször csakugyan nem volt álom, mert az ostoba inas a „Walddeibel"-lel mulatta magát, tudja, azzal a morgó szerszámmal, melyet Kranzler előtt szoktak árulni az utcagyermekek egy pár fillérért. A társaság sem igen izlett. Ha az embernek egy kis kedve kerekedett, mindjárt neveletlennek, barbarnak nevezték el. No hiszen a ki nekem mondotta megjárta. Ugy megdöngettem, hogy — hogy — no! Ménkü gyerek voltam, kitettem a nemzeti becsületért. Féltek is tőlem a férfiak, szerettek az asszonyok — teremtette, nem volt oly délceg szűcslegény Berlinben. Egy özvegy szűcsnének voltam első legénye a Friedrichstrassén. Hans volt a második; engem kedveltek legjobban. Jó dolgom volt, csak azért boszankodtam néha, hogy nevemet nem tudták kimondani s leforditva Glücknek kereszteltek, mi aztán rajtam is maradt. Gazdánémnak fiatal, tizenhat éves leánya volt, Clärchen, tudja, a ki szembe ült velem az asztalnál. Szőkében sosem láttam szebbet, s midőn anyjával nálunk a boltban varrogatott vagy kötött, nem győztem eléggé nézni. Sokkal szebb volt, mint Zsuzsi. Aztán ugy öltözködött, hogy —

hogy — no! Kicsiny lábai voltak s ha lecsusztak a zsámolyról s kilátszott fehér harisnyája, mindig eszembe jutott az a német nóta, melyet Hans ugy szeretett dalolni:

Das kleine Füsschen tritt und tritt;
Da denk' ich mir das Wädchen,
Das Strumpfband denk' ich auch wohl mit,
Ich schenkt's dem lieben Mädchen.

Egyszer el is mormoltam fogaim közt, csak ugy lassan, alig hallhatón. Clärchen mégis meghallotta, elpirult és mosolygott. Tudja az isten, értettük egymást. Az anya és leány nagyon szerettek velem mulatni és tréfálni. Vasárnaponként én kisérgettem őket a Thiergartenbe, a Crolls Etablissementba, a fridrik-vilmosi szinházba, Charlottenburgba, Finkenkrugba. Hansot ette a méreg, én pedig pödörtem egyet hamis kis bajuszomon, a mi neki nem volt, s belé kezdék az ő nótájába, a mit már ő nem énekelt, s a miért fejemhez akarta vágni a sörös kancsót, ha tudniillik merte volna. A hosszu téli estéket mindig velök töltém; énekeltem nekik magyar dalokat, és sokat meséltem hazámról, a hires Magyarországról. Clärchen egészen szemfül volt. — Ach, beh szeretnék ott lakni! — mondá néha, mire anyja mosolyogva jegyzé meg: — Ugyan már miért? Hiszen Johann is — már mint én — itt marad, nem megy többé vissza; jól teszi, itt is boldog és szerencsés ember lehet! Sokkal több volt már ekkor a fineszem, mintsem az ilyesmit el ne értettem volna. Láttam, hogy csak szólanom kell, s enyém a leány, a műhely, és Hans meg fog pukkadni mérgében. De a lelkiismeret, az az! mert lássa öcsém uram, a szám csacsog, mint a szarkaé, szivem gyönge és hajlik — különösen a szép asszonyok felé — mint a nád, de a lelkiismeretem erős, mint a bika. Összevissza is öklelt ez a bika, s mind azt orditotta fülembe: Csalfa Jankó, hálátlan Jankó! Valóban az voltam; rég nem irtam sem Zsuzsinak, sem Ballószegi uramnak. Már egy év óta azt sem tudtam rólok, hogy élnek-e vagy meghaltak. De isten ugyse gyakran emlékeztem reájok. Az ingek, melyeket Zsuzsi varrt volt, rég elszakadtak,

szebbet varrattam helyökbe, az itteni divat szerint, de a zsebkendő még meg volt, s valahányszor megtörűltem izzadt homlokom s megláttam rajta a Sz. J. betüket, felsohajték: Szegény Zsuzsi! — aztán homlokom helyett szemeimet törűltem meg. Sokat szenvedtem. Nem hiszi? Sülyedjek el, ha nem igaz. Kitetszik abból is, hogy utoljára elhatároztam magamban haza vándorolni, és megtartani igéretemet. Gazdánémnak azt hazudtam, hogy apám beteg, talán meg is hal, át kell vennem az örökséget s több e félét, de visszajövök, mihelyt lehet. Volt nagy búbánat! Csak Hans nem sajnált, s ujra énekelgetni kezdé nótáját. Clärchen beteg lett, tudja, ezek a német leányok nagyon érzékenyek; azt hittem, hogy föl sem kel egy esztendeig, de biz ő csakugyan fölkelt s mikor jó reggel utnak indultam, kijött a pitvarba. Minthogy beteg volt, támogattam karjaimmal; egyszer hirtelen megsikamlik s a nyakamba borul. Ölelgetőztünk, s megesküdtünk, hogy soha sem fogjuk feledni egymást. Tudja az isten hogy történt. Nem kellett volna tennem. A bika eleget öklelőzött, de a szám csacsog, mint a szarka, a szivem gyönge, hajlik, mint a nád. Mit tegyen az ember? Clärchen aztán kivett kebeléből egy szép kis medaillont, melybe nehány hajfürtje volt befoglalva, s átnyujtotta nekem emlékül. — Ach Jott, ick sterbe — sohajtá több izben s majd elájult karjaim közt. — Och ick! — mondám, mit is mondhattam egyebet. Nagyon megsajnáltam szegényt, s biz én még másnap is ott maradtam. Ugy illett, hogy viszonozzam a medaillont. Tudja, a német leányok sokat csinálnak az efféléből. Nagy nehezen tudtam elválni, nagy nehezen érhettem haza. Akkor még nem volt vasut, sok idő kellett, mig ujra megláthattam Kecskemétet, s végig ballaghattam a csongrádi utcán. Már az utcavégről megismertem Ballószegi uram házát; nagy muzsika és vigasság hangzott ki belőle; jól kivehettem a majszter uram dörmögő hangját: — De mit töröm fejemet? — meg a Mezei Pali hejehujjáit is. Ittak, ettek, táncoltak, mit gondol, mi történt?

— Hát Zsuzsi férjhez ment s talán épen Mezei Palihoz — feleltem mosolyogva.

Glück-Szerencse urnak roszul esett, hogy titkát kitaláltam s azt annyira természetesnek tartom. Mérges szemeket vetett reám, feltürkőzött mind a két karjára, mintha birkózni akarna velem vagy Mezei Palival, hanem ezért csak a poharainkat töltötte teli, és csak azt látszék kifejezni, hogy igyunk mi is, mint a lakodalmas nép.

— Az igaz, ugy volt — folytatá resignalt hangon, mintegy kibékülve mindnyájunkkal — de azt hidd meg öcsém — édes kis öcsém — neked mondom — eszem a szívedet — hogy Zsuzsi csak engem szeretett; egyedűl engemet, senki mást a világon. Hanem az ember változik, maga sem tudja mikép. Az idő, a körülmények, a távollét, az eltévedt levelek, holt hírem, s tudja az ördög még mi, talán épen maga az ördög. Pirult, sápadt az áldott teremtés és azt sikoltá: — Jaj istenem! Sokat tesz ez öcsém, nagyon sokat. Igy sikoltott akkor is, midőn a kamarában megöleltem. Sokat tesz ez. Fogadni mernék, hogy csak engem szeretett és ugy szeretett — hogy — hogy — no! Ballószegi uram majd hogy meg nem vert, szidott mint a bokrot, szörnyen sajnálta, hogy veje csak szürszabó s nincs a ki folytassa mesterségét. A vendégek nevettek, össze-vissza szorongattak, az az akasztófára való Mezei Pali pedig a fülembe sugta: — Te Jankó, ne légy bolond, ne haragudjál, mit tehetek én róla, hogy Zsuzsi engem szeret s nem téged! Azt gondolta, hogy haragszom — a bolond — ha ha ha! dehogy haragudtam, csak tettettem magamat az illendőség kedveért; jobban örültem, mint ő. A bika nem öklelt többé, szivem szabad volt. Épen jól történt. Zsuzsi azóta megvénült, s összehasonlitva Clärchennel sehogy sem állotta ki a próbát. Clärchen grófnénak illett be, s ő csak szolgálónak. Aztán lásd öcsém Kecskemét sem tetszett nekem már ugy, mint régen. Most is szebb volt ugyan, mint Nagy-Kőrös, de csak falunak néztem Berlinhez képest. Szűk volt nekem a piac, ki-

csinyek a házak, s csak amolyan közönséges ember a városbiró s még fiskális uram is. Tyüh teremtette! Berlinben bárónak, grófoknak, hercegeknek, királyoknak dolgoztam, s milyen bundát — olyant, hogy — hogy — no! Megvolt bennem a nagyravágyás; örültem, hogy visszamehetek Berlinbe, elvehetem Clärchent, boltot nyithatok a Friedrich-strassén! Örömömben nagyokat ittam a jó hegyaljaiból. Tudod öcsém nekem nem árt a bor, a sok bor sem. Látod mennyit ittam, többet mint te, te nem is tudsz inni — s meg sem látszik rajtam, csak egy kis melegem van. Sokat birok, rettentő sokat — igazi magyar ember vagyok. Hanem akkor a soknál is többet, a többnél is többet ittam; szüntelen táncolva talán meg is hűlhettem; elég az hozzá, hogy másnap levert lábamról a betegség. Csak képzeld, egy álló esztendeig feküdtem; az alatt Zsuzsinak gyermeke is született, tiszteletemre Jankónak keresztelték. Szegény Clärchen! Egy álló esztendeig nem tudtam róla semmit; csak a hatodik hónapban irathattam neki levelet a tiszteletes ur által; nem tudom mit irt belé, talán azt, hogy halálán vagyok vagy mi, azt sem tudom megkapták-e, hanem válasz reá a tizenhatodik hónapban sem jött. Mihelyt felgyógyultam, siettem vissza Berlinbe. Az isten áldja meg! Ballószegi uram adott utiköltséget, mert minden pénzemből kifogytam. Hogyan siettem. Beh hosszú volt nekem ez a különben is hosszú Friedrichstrasse! Benyitok, senki sincs otthon, még a szolgáló se. Mind a templomban voltak. Mit gondolsz, mi történt.

— Clärchen bujában meghalt, talán épen temették, s oda ment még a szolgáló is — mondám nagy szánakozással.

— Azt hiszed öcsém? Látszik, hogy még ifjú vagy, nagyon, ifjú. Nincs tapasztalásod az asszonyok körül. Hej furcsa szerszám, csalfa jószág az asszony! Tizenhat éves korában csak azért szeret, hogy szeressen, azután csak azért, hogy szeressék, azután meg csak azért, hogy férjhez mehessen. Ezt tanuld meg öcsém s csak

tizenhat éves leányt végy feleségül, s mihelyt megszeret mindjárt, mindjárt — mindjárt — ez a fődolog.

E bölcs, de kissé mysanthrop megjegyzés után, Glück-Szerencse ur elkeseredésében két poharat ivott ki, s dühösen az asztalra ütve, igy kiáltott föl: Csak képzeld — férjhez ment Hanshoz, épen akkor eskették őket a templomban, hallani is borzasztó — épen akkor, a midőn én haza érkeztem.

— Valóban borzasztó! — mondám a lehetőségig borzadozva.

— Hanem azért Clärchen nem volt hibás; — folytatá a szerencsétlen, de nemes lelkű Glück-Szerencse, kissé szomorúan ugyan, de a kiüritett poharakhoz képest még elég egyenes magatartással — az ember változik, maga sem tudja mikép. Az idő, a körülmények, a távollét, holt hirem, tudja az ördög még mi, talán épen maga az ördög. Hanem azért Clärchen mégis csak engem szeretett, egyedül engemet, senki mást a világon. Majd elájult szegény, midőn meglátott, persze nem ájulhatott el oly nagy és fényes társaságban, de ezt sohajtá: — Ach Jott ick sterbe. Fogadni mernék, hogy most is kebelén viseli a medaillont. Az anyja szörnyen sajnálta a dolgot, a vendégek nevettek, az az akasztófára való Hans pedig ezt sugta a fülembe:

Das kleine Füsschen tritt und tritt;
Da denk' ich mir das Wädchen.

Ez nem elég. Csak képzeld, távollétem alatt bajuszt nevelt magának, hamis kis bajuszt, hasonlót az enyémhez. Ebből is kitetszik, hogy Clärchen csak engem szeretett. De akkor én nem igen gondoltam arra. Ett a méreg, dúltam-fúltam. Szerettem volna Hansot megdöngetni, megbicskázni, megfojtani, különösen pedig megborotválni. Nem tehettem. Illendőség kedveért vignak mutattam magamat, s elkeseredésemben nagyokat ittam. Clärchen és anyja mindegyre kináltak; megsajnáltam szegényeket s ittam, ittam ugy, hogy — hogy — no! Nekem nem árt a bor, a sör épen nem, de a puncs, az a puncs, az veszedelmes. Azóta nem iszom puncsot. Csak képzeld

öcsém — és ezt suttogva mondá Glück-Szerencse ur; hogy fülemhez hajolhasson, felállott, azonban egy mozdulatra nem tudván egyenesen megállani, viszszaesett székére — csak képzeld — megrészegedtem; persze azért megállottam a lábamon, épen mint most. Senki sem vette észre, de én éreztem, hogy csakugyan részeg vagyok. Furcsa érzés az öcsém, midőn az ember elég józan, hogy tudja, hogy részeg és részegebb, mintsem józanon beszéljen és cselekedjék. Igy jártam én is. A mint haza indultam egyik jó pajtásommal, ki magához hivott hálni, találkoztunk valami studentekkel. Soha sem állhattam ki őket; mindig boszantott nagy pipájok, nagy hajok, hosszu, cifra pántlikájok s az a kis paszomántos sipka a fejök búbján. Nappal be-bebotlanak a műhelybe, de nem vesznek semmit, csak kritizálnak, éjjel pedig megháboritják a békeszerető polgárembert. Ekkor is nagy lármával mentek végig a Friedrichstrassén. Rájok kiáltottam: Still! Schwere Noth! hja németül csak igy lehet szitkozódni. Egyik elémbe áll, patvarkodik; kis sipkája épen a feje bubján lábatlankodott, kedvem kerekedett leütni. Meglehet, hogy kezem a fejét is érte — már nem emlékszem, nagyon sötét éjszaka volt. Hát rám támadnak mindnyájan! Pajtásom retirált, csak én állottam ki a sarat, nagyon vitézül küzdöttem, nagyon jól megdöngettek, elvertek s belöktek a pocsolyába. Már rég történt, az éjszaka is nagyon sötét volt, nem emlékszem, hogy hánynak törtem be a fejét, hányat ütöttem le a lábáról s több efféle — nem is tanácsos, az effélét beszélni. Elég az hozzája, hogy másnap nagyon roszul éreztem magamat, nagyon beteg lettem, s egy egész álló esztendeig feküdtem. Nem panaszlok, jól ápoltak. Pajtásom nagy kópé volt, egy rettentő vén asszonynál lakott, kinek egy Lieschen nevü leánya volt; azt mondotta nekik, hogy én egy gazdag magyar szűcs fia vagyok s felgyógyulásom után bizonyosan jól meg fogok mindent fizetni, azért gondosan ápoljanak. Nagy kópé volt az az én pajtásom, két-három nap mulva kiköltözött, barátságból egészen nekem engedte át szobáját a félévi házbérrel együtt — mindig rosz fizető volt, sokszor

be is zárták, taval halt meg, vizkórságban, borkórságban, pénzkórságban — ott voltam a temetésén. Hanem azért nem panaszlok, jól ápoltak, bekötözték sebeimet, orvost hivattak, orvosságot adtak, levest, limonádét — mindent. Különösen Lieschen nagyon járt utánam, nagyon, de ugy, hogy — hogy — no! Virrasztott is mellettem, mert csak képzeld, meg is akartam halni, az az nem akartam biz én, hanem... hanem, hanem... ejnye hogy megakad az ember nyelve. Tudja az ördög! Hol is hagytam csak el. Ahá! Lieschen derék leány volt, nem volt nagyon szép — a világért sem olyan, mint Clärchen, olyan sem, mint Zsuzsi, hanem jó, jámbor, életrevaló volt a lelkem; fiatal sem volt, hanem azért a legjobb korában... a legjobb korában. He! he! he! teremtette! a legjobb korában, jámbor volt — különösen a karcsuságát szerettem. Teremtette!

— Hát megint uj kaland? — kérdém csodálkozva.

— Galant — öcsém, galant — mindig az voltam — dadogta kecskeméti hazámfia, a kaland szót kissé más, de azért synonym értelemben vevén. Kissé furcsa történet, — furcsa biz a — hogy a ragya üsse meg! Egészen meggyógyultam már. Azért az ágyba tartottak. Én bizony egy reggel fölkeltem. Lieschen összecsapta kezeit, mikor a szobámba lépett. Maga beteg — fekügyék le — igy s amugy. Mindjárt én neki lefekszem — épen én. Dehogy tettem. A helyett megszorongattam ő kemét. Megakartam mutatni neki, hogy már egészséges vagyok. Ugy megszorongattam, hogy — hogy — no! Azt hiszed, hogy türte, mint Zsuzsi vagy Clärchen? Dehogy — dehogy — dehogy! Harapott, karmolt, felpofozott. Ez még nem elég. Nem ám! Ram rontott az anyja is — az a vén satrantyu — soha sem állhattam ki — tyűh milyen csatarát ütött; én az ő leányát elcsábitom, rosz hirbe hozom, háládatlan, szemtelen gazember vagyok — ha már igy van a dolog, ha szeretem Lieschent, vegyem feleségül s több efféle. Aztán odanyujtott nekem egy ménkű nagy kontót, nagyot, de oly nagyot, hogy —

hogy — no! Én istenem hát miből fizettem volna? Egy esztendő óta semmit sem kerestem. Vakartam a fejemet, tudakozódtam: vajjon van-e annak a vén satrantyunak anyija, a miből mühelyt nyithatnék. Hát csakugyan volt egy kis tőkepénze. Próbáltam kiengesztelni, könnyen békült; Lieschen még mind haragudott — féltem is egy kicsinyt tőle — tudod férfitől nem félek, de asszonynyal nem verekedhetik az ember — aztán ha harap — ki látta? — én bizony nem fizettem ki adósságomat, neki bátorodtam s feleségül vettem Lieschent. Isten ugycse! Ismered feleségemet, az a Lieschen — kegyes — istenfélő, még most is karcsu — de most már nem harap. Oh nem! azt nem teszi.

— A Lieschen egészségére! Sokáig éljen! — mondám fölemelve a poharat.

— Éljen! derék asszony, megérdemli — kiálta a jó férj örülve, hogy uj poharat ürithet ki — kegyes, istenfélő — de azért haragudni is tud ám. Nem hiszed? Tud biz ő, de ugy, hogy — hogy — no, de én mindig engedek, tudod, az okosabb enged. Csak bánni kell tudni vele. Alig esküdtünk meg, már összezördültünk. Én a nagy fekete táblára azt akartam feliratni: Johann Szerencse, ő azt mondta: Johann Glück. De hát hogyan tagadjam meg az én becsületes nevemet, hires magyar nemzetemet? mondtam kétszer, háromszor.

— Jól, igen jól volt mondva! — szólék közbe bátoritásul.

— Könnyű az igy. Hanem beszélj vele. Tizszer, huszszor rám kiáltott, — huj az volt ám a kiáltás! — magyar nevemet senki sem tudja kiolvasni, kimondani — még ő sem — senki sem fog a boltunkba jőni. Tudod, az okosabb enged, aztán volt is a dologban valami, aztán azt is meg kell adni, hogy betegségemben nagyon gondosan ápolt — virrasztott — azt még nem is mondtam — imádkozott is értem. Nagyon istenfélő és jámbor, csak izlése nincs annyi, mint Clärchennek. Csak képzeld a bajuszomat, az én hamis kis bajuszomat nem állhatta ki — a szakálamat sem. Vágd le, vágd le!

*

rebellisnek, wühlernek gondolnak, az urak nem fognak vásárolni tőlünk — vágd le — vágd le! — kiáltá tizszer, huszszor. De hát hogy tagadjam meg az én férfiúi méltóságomat, az én huszár nemzetemet? — kérdém kétszer, háromszor is.

— Ez is jól volt mondva! bátoritám ujra már-már csűggedező hazámfiát.

— Jól van jól, hanem elébb próbáld meg, vedd el feleségül, tudom, hogy nem lesz bajuszod. Hiszen ha kibeszélhetné az ember vele magát! De az a természete, hogy nem engedi az emberrt beszélni. Kiált — kiált — de ugy — hogy — no! Tudod öcsém, az okosabb enged — aztán volt a dologban valami; feleségem eszes, életrevaló asszony, gebildet, mint a német mondja. Ezért is sok bajom volt vele. Igy meg igy kell mosolyogni, igy meg amugy conversalni, ekép meg akép alkalmazkodni, csak igy meg ugy mehetsz sokra az életben s több efféle. De hát csúszó-mászó állat vagyok én? — mondám kétszer, háromszor is. Hijába, nem lehet vele beszélni. Tudod öcsém, az okosabb enged; aztán volt valami a dologban. Hej, Lieschen eszes asszony. Mentünk is valamire, elég jól megy a mesterségem, s a mióta az a vén satrantyu meghalt, a házi békesség is jobb lábon áll. Az sok bajt okozott, szüntelen rám uszitotta Lieschent. De nem panaszolok, a világért sem, ámbár feleségemnek most is van egy hibája.

— Nem is gondolná az ember! — jegyeztem meg szörnyűködve.

— Persze, hogy nem gondolná! Hja, ember nincs hiba nélkül, kivált az asszony. Az a bolond ideája van, hogy nekem hamar megárt a bor. Csak képzelj ilyen bolondságot! Nekem csak a puncs árt, eleget mondom — hijába! soh' sem enged bort innom; haragszik, ha földieimmel magyarosan mulatok, elszoktatta őket a háztól — csak egy kis sört szabad innom. Rettenetes. Egyszer azért nagyon összevesztünk, — kicsibe mult, hogy meg nem vertem. Hanem az okosabb enged. Rám ütött vagy kétszer. Azt gondolja, hogy fáj az ő

ütése. Szunyogcsipés oroszlánnak. Nemcsak testi, hanem lelki erővel is kell bírni, meg aztán philosophiával. Ezt csak Berlinben lehet megtanulni. Hej, nagy akadémia az a házasság Berlinben. Kár volt bele akadnom. De nem panaszolok, nagyon meg vagyok elégedve. Lieschen derék asszony. Hanem az az ő bolond ideája mégis boszszant. Csak képzeld az elébb is félre húzott és megdorgált, hogy az asztalnál sokat ittam. Azért is haragudott, hogy Clärchennel tréfálkoztam — hát tréfálkozzék ő is az öreg urral — bánom is én — nem vagyok féltékeny — igyék ő is, a mennyit tetszik, bánom is én, liberalis ember vagyok. — Igaz-e?

Itt elhallgatott Glück-Szerencse ur s teljességgel nem volt kiváncsi: vajjon igazat adok-e neki vagy sem. Mintegy kifáradva hátradült, székén s csendesen iddogált. Minő kéjjel ivott, mily megelégedéssel nézett maga elé! Ugy látszék, hogy e szokatlan szabadság, s a talán évek óta nem ízlelt bor egészen boldoggá tevék. Feje lekonyult, de azért ismét fölemelkedett, szeme bezárult, de azért mindig ott játszott egy hamis mosoly. Valami nagyon mulattatni látszék. A mosoly mind hamisodott, s elébb tisztességes hehevé, majd goromba hahotává vált. Ugy kacagott, hogy könnyei omlottak s inggallér gombja leszakadt. Sajnálta a gombot, de azért folyvást kacagott. Végre kisült, hogy nején kacag, kit soha sem szedett ugy rá, mint ma.

— Feleségem — fogadni mernék — eddig tizszer, huszszor keresett az ivószobába. Ha ha ha! Nem gondolja, hogy itt vagyok s iszom. Nem gondolja, hogy másutt is lehet inni. Nekem is van fineszem. Ha ha ha! Haragudni fog — ugy, hogy — hogy — no! Ha ha ha! Igyunk! Igyál fiam! Igyál, mikor mondom, teremtette, mindjárt rád öntöm a bort.

Az udvarias Glück-Szerencse ur immár kezdett gorombává válni, s percről percre kellemetlenebb lőn helyzetem, melybe unalmam és kiváncsiságom sodrott. Lieschennek igaza volt, hogy férjének hamar megárt a bor. Eddig még mérséklé magát; most

figyelme a beszéd által nem levén lekötve, házsártoskodni kezdett. Tartottam tőle, hogy elébb utóbb sem a szélső ablakmélyedék, sem a leeresztett függöny nem fogja megmenteni a társaságot valami botránytól.

A társaság egyébiránt még mindig vigan mulatta magát. Zajos csárdást kezdettek huzni, s épen jókor; ez legalább el fogja nyomni Glück-Szerencse ur liberalisabb kurjantásait. Csalódtam. A kurjantások nem hallszottakugyan, de annál roszabb történt. Glück-Szerencse ur nagy kedvet kapott a tánchoz. Meg akarta mutatni nekem, hogyan táncolt ő ezelőtt harminc évvel Ballószegi uram születésnapján. Fészkelődött, készült, egyengette magát és feldöntötte az asztalt. Ez intermezzo hozzánk csődített nehány vendéget, kik előtt csöndes rejtekünk mind eddig titok volt, s kik nagyon mulatták magokat Glück-Szerencse ur szerencsétlenségén.

Köztök volt Lieschen is, az egyetlen mérges arc annyi vidám közepett. A férjnek csakugyan igaza volt, jámbor és istenfélő felesége valóban haragunni is tudott. Nem tett volna fel az embe róla ennyi erélyt és bőbeszédüséget. Volt drága dolga Glück-Szerencse urnak. Hanem legyünk igazságosak. Glück-Szerencse ur abban sem hazudott, hogy Berlinben jól megtanulta a philosophiát. Szokratesz sem hallgatta végig Xantippét több béketüréssel, sőt Glück-Szerencse urnak derültebb philosophiája volt a Szokratesénél is. Szüntelen mosolygott. Minő mosoly volt ez! A boldogság és megelégedés tökéletes kifejezése: mintha e perc minden nemű méltatlanságot feledtetne, a mit valaha a nöktül, kivált nejétől, szenvedett. E vidám közöny egészen kihozta sodrából Lieschent, különösen az boszantotta, hogy férje teljességgel nem akart vele németül beszélni s minden kérdésére magyarul felelt. Soha mulatságosabb párbeszédet! — noha igazat kelle adnunk az elnök tiszteletre méltó neje e megjegyzésének: Minő kár, hogy nem értik egymást!

A megalázott Lieschen magán kivül volt haragjában, szégyenében. Felhagyott szándokával, hogy férjét megszelidítse, könnyekre

fakadt s barátnőihez fordult elpanaszolni e hallatlan botrányt. E dia-dal Glück-Szerencse urat még jobb kedvüvé tette. Szörnyen kurjongatott s rettenetesen üritgette a kezébe levő üres poharat, s tréfásabbnál tréfásabb toasztokat mondott. Beh kár, hogy a legderültebb philosophus is csak ember. Glück-Szerencse ur is, midőn meghallá neje panaszai közt azon vádat, hogy ő jó férj, áldott ember, csak akkor garázda, ha iszik, mert hamar megárt neki a bor — egészen elkomolyodott, s elég gyönge lőn boszankodni.

— Az nem igaz — ne higyjék — kiáltá nagy fölgerjedések közt — nekem csak a punes árt, csak az. Nekem nem árt a bor. — magyar embernek soh se árt. Hogy nekem ártana a bor! Ilyen bolond idea — Ne beszélj! Hallgass! Ne haragíts meg.

Feleségem hallgass,
Nem vagyok én ittas,
Nem jöttem én a korcsmából,
Feleségem ki a házból!

E dal nagy hatást tőn a társaságra, mely mind sűrübben csoportosult Glück-Szerencse ur körül. Nehány táncos is felhagyott a tánccal, hogy e ritkább élvezetben részesülhessen. Glück-Szerencse az est hősévé vált. Mindenki üdvözölte, biztatta, éljenezte. A többség örvendeni látszék, hogy valaki elég bátor, egy kis szilajabb mulatságba is kezdeni. Glück-Szerencse urat fölbátorítá a siker. Félre csapta kalapját, énekelni kezdett, megparancsolta nejének, hogy bort hozzon s ezt most az egyszer német nyelven.

— Ezután én leszek ur a háznál — folytatá nagy fennen — a cimertáblát megváltoztatom — semmi Glück, Johann Szerencse lesz reá irva. A bajuszomat meghagyom — a szakálomat is — bort iszom mindennap — disznótort csapunk, a feleségem oldalast süt — omlós pogácsát is — töltött káposztát főz — mindent — meg kell neki tanulni. Iszunk, táncolunk ugy, hogy — hogy — no! — Tudtok is ti táncolni. Mit tudtok ti? Korcsmagyarok vagytok. Rigmust sem tudtok, énekelni sem tudtok, semmit sem tudtok.

Félre gondok. félre bú,
Hejje hujja, ujjujú!
Összetöröm magamat,
Kitöröm a nyakamat,
Még se hagyom magamat.
Ujjujú!

Ezzel a terem közepére tántorgott s elkezdett táncolni. A táncosok félre állottak, a zene is megakart szűnni, de Glück-Szerencse ur rá parancsolt, hogy huzzák a nótáját. Nem bizonyos: vajjon az ő nótáját hurták-e, de az utolsó betűig igaz, hogy még elég ereje volt valahogy eljárni a három a táncot. Táncosnét is szerzett, magához ragadta egy pár percre Clärchent, ki aztán férje alig tudott kiszabadítani karjai közől. Azért egyedül is járta, s folyvást dicsekedett, hogy neki három szeretője volt, legjobban szerette Clärchent, azután Zsuzsit, azután a feleségét.

Ez sok volt a jámbor és istenfélő nőnek, tovább már nem állhatá ki s kezdett ájuldozni. Leánya együtt sírt vele, hanem a fiu atyja pártját látszék fogni, s torka szakadtából kiáltotta az éljent, mint a többi gyermek. Meg kell vallani, hogy a társaságot sokkal inkább mulattatta a férj vigsága, mint a nő szomorusága. Leginkább csak a rendjeles öreg ur vigasztalta a szerencsétlen Glücknét; megigérte neki, hogy mindjárt megszünteti a botrányt s valahogy haza szállíttatja Glück urat. Legelőször meghuzta a kis fiu haját, hogy sirjon ő is, mint a testvére. A kezdet sokat igért. Valóban a fiu sirni kezdett. Hallgatást parancsolt a zenészeknek. Mély csend lőn. Mindenki nagy várakozással nézett a rendjeles öreg ur elé, ki illő méltósággal, nádpálcásan, sőt nagyobb tekintély kedveért, föltett kalappal közeledett Glück-Szerencse urhoz. Erélyes és alapos beszédet tartott; a többek közt szemére hányta bűneit, megparancsolta, hogy vegye föl a frakkját, ne tántorogjon s kövesse őt.

— Hát ennek mi a baja? — kérdé a frakk nélküli bünös minden megilletődés nélkül s a társaság tetszés-nyilvánitásai közt. —

Nincs baja? Hát legyen — folytatá s nem respektálva sem a rendjelt, sem a nádpálcát, beütötte az öreg ur kalapját.

E kalapot alkalmasint a zsibvásáron vehette a tulajdonos, kissé bő lehetett, az ütésre egész a vállig süppedt be. Alig tudták belőle kiszabadítani az érdemes öreg urat, ki iszonyu dühbe jött s csak az elnök azon nyilatkozatára csendesült le, hogy eligazitja ő mindjárt Glück-Szerencse ur dolgát. Diplomata levén, tapintattal fogott a dologhoz, barátságosan kérte föl az ő régi jó barátját, hogy engedjen a jó szónak s menjen haza. Glück-Szerencse ur igen udvariatlanul viszonozta a barátságot, s csodálkozott rajta, hogy mer kikötni egy kecskeméti emberrel egy nyitramegyei. Ekkor az elnök erélyesebb rendszabályokhoz nyult és parancsolni kezdett.

— Neked sincs bajod? No hát legyen — mondá a fellázadt kecskeméti s minthogy az elnöknek nem volt kalapja, mesterséges csokorra kötött fehér nyakkendőjébe kapaszkodott s olyat rántott rajta, hogy nem csak a nyakkendő maradt kezébe, hanem ő is a földre esett, s ott mosolygott nagy megelégedéssel a boltozatra.

Az elnök mihelyt bocsánatot kérhetett a dámáktól s felköthette nyakkendőjét, rendőrök után küldött. Törvényes erővel akarta elvitetni a lázadót. Azonban ez erélyes rendszabály nagy ellenzésre talált, kivált a porosz herceg szijgyártója részéről, ki, a mint kivehetém, vágyott az elnöki székre, s a fontosabb kérdésekben mindig az ellenzékkel szavazott.

— Igy meggyalázni a társulatot, a vendégeket, a magyar becsületet! — kiáltá az elnök.

— Igy regulázni a magyar mulatságot, a vendégeket, igy bánni a társulat egyik érdemes tagjával! — viszonzá a szijgyártó.

— Zsarnokság! kiálta az asztalos, a bádogos, a csizmadia, szóval mindenki, ki történetből nem volt szabó.

— Éljen az elnök! — csattant föl a fürge szabólegény, mig a jegyző, ki titokban szintén az elnököt pártolta, hallgatott, s mint eszélyes államférfiu fait accomplira várt.

— Le vele! dörgé az aradi kőmives.

Heves és érdekes vita fejlett ki, mialatt a frakk nélküli bünös, ki mindennek oka volt, szépen elaludt s neje gondos ápolásai közt egy droschkén haza szállittatott. A társaság oszolni kezdett, nő már alig volt látható. A férfiak, kivált hazánkfiai sokkal hevesebben küzdöttek, mintsem odahagyhatták volna a csatatért. Egyébiránt a többség az elnök ellen volt hangolva; csak a szabók nyilatkoztak mellette.

Került-e ütlegre a dolog? nem tudom, mert magam is a távozók közé tartoztam; annyi bizonyos, hogy emberhalál nem történt. Legalább nehány nap mulva találkoztam az utcán a rendjeles öreg urral; ép, egészséges volt, sőt méltóságából sem vesztett semmit. Elnevettem magam, midőn kalapjára tekinték, aztán Guten Morgen Herr Gemeinderath! — felkiáltással kárpótlám udvariatlanságomért. Később a jegyzővel is beszéltem; ez elmondá, hogy az elnök elnöknek maradt — másnap mindnyájan kijózanodtak — a szijgyártó megbukott, aztán a királyné szabójának lenni nagyobb méltóság, mint a porosz hercegének — ezt is tekintetbe kell venni; aztán itt is a szabók legtöbb manirral és intelligentiával birnak. Glück-Szererencse urról csak annyit tudott mondani, hogy beteg, de rosz fejsze nem vesz el, miben én is megnyugodtam.

Csakugyan nem veszett el. Egy tavaszi vasárnap délután találkoztam vele a Thiergartenben. Weissbiert ivott, vajas kenyérszeleteket nyujtott gyermekeinek s kutyájával csókolódzott. Mellette ült neje is s nem egyszer kiálta rá: Aber liebes Kind! Glück-Szerencse ur egészen a régi engedelmes férj lett, sem bajuszt, sem szakálat nem növesztett, bort sem ivott. Philosophusi lélekkel türt és megelégedéssel mosolygott. Alig lehetett megkülönböztetni a többi berlini nyárspolgártól. Sokáig néztem — ő ugy látszék, a felesége kedveért nem akart észrevenni — elgondoltam; én istenem ha még a kecskeméti hazafi is igy elmivelődhetik, ugyan mi lesz belőlünk.

GYULAI PÁL.

Fekete László.

Befagyott a Tisza,
Felszedték a kompot . . .
Itt van az ideje
Tegyük fel fejedre
Galambom a kontyot.

Olyan régen vártam
Erre az órára . . .
Menyegzőnk napjára —
Galamb a párjára.

Végre midőn aztán
Szent András nap után
Leesett volt a hó :
Fekete Lászlónak
Kietlen a puszta,
Hol magát meghuzza
Nincs fedeles kunyhó.

A lovam sörénye
Hóharmattól ázik . . .
Melegij csókoddal,
Két orcám ugy fázik.
A fagyott föld háta
Ugy recseg, ugy ropog,
De nyomot vesztettem,
Nem ütnek ma, lelkem!
Rajtam a hadnagyok.

Megkötöm lovamat
Fűzfa derekához . . .
Galamb a párjához,
Magam a rózsámhoz.

Omolj göndör hajam,
Omolj a vállára,
Hogy mikor csókolom,
Egy lélek se lássa
Omolj két arcára!

Fekete Lászlónak
Két szeme két csillag:
Hogy itt vagyok, el ne árulj
Hóka lovam „Csillag!“

„Csillag“ ezt nem hallja,
Lászlót elárulja
Ugy tombol, ugy trüszszög . . .
„Amoda a betyár,
No fiaim hajrá,
A lova farkához kössük.“

Üthetitek a hűlt helyét...
Okos állat a ló,
Szakitja a kötőfékét —
A nyeregben ül már László,
Üthetitek a hűlt helyét.

II.

Ablakomon
Ki kopogat?
Szél csap reá
Fehér havat.

Nem vagyok én
Fehér hó...
Galamb vagyok
Jó hirt mondó.

Jere hát be
Hozzám gyorsan:
Szeretőmről
Mi híred van?

Szegény László
Hol bujdosik...
Hideg veri
Tüskék tépik.

Forró könye
Arcára fagy...
Paripája
El-el lankad,
A hű állat,
A jó „csillag.“

Ha egy kicsit
Melegedtél,
Jó madaram
Repűlj, mint szél.

Repülj, vissza
A rózsámhoz:
Ide várom
Ma magamhoz.

Megkérleltem
A hadnagyot,
Kérésemre
Békét hagyott.

Fekete Lászlót
Sohse bántja...
Ő lesz a földön
Legjobb barátja.
„Igaz lelkemre fogadom"
Ezt fogadta...
Oly igazán, mint lelkemet
Isten látja!

„Megkérlelted
A hadnagyot,
Kérésedre
Békét hagyott."

Galamb vagyok
Jó hirt mondó,
Kit meg tud
Fekete László

Szőke haju lányka
Itt van egy szál tollam . . .
Ird ezeket szép levelbe,
S mig eljövök menyegzőre,
Ne felejtkezz rólam!

Megkérleltem
A hadnagyot,
Kérésemre
Békét hagyott

Bár ne tettem volna,
A világ nem szólna,
Szivem könnyebben volna,
Fekete Lászlónak is
Hajh! jobb dolga volna.

III.

Megjöttem galambom
Az izenetedre,
Egy nap alatt hét mértföldet
Futott a ló . ., elhullott a körme,
Ugy tajtékzott szegény pára,
S lerogyott lihegve.

Rövid a téli nap,
Hosszú volt az utam,
Én istenem! ki hitte ezt
Mikor bujdokoltam?
Ne csókolj még most meg,
A mig a pap meg nem áldott,
Igaz szeretőknek
Igaz frigye, legyen áldott!

Megkérlelted szépen
Hadnagy uram ő kegyelmét
Nosza, a lakodalmunkban
Hadd vegyen részt.
Ott legyen az egész falu
Édes szüléd, bátyád,
Tudom, örül mikor ilyen
Szép egy párt lát.

Kicsiny a házatok,
De széles a Tisza jege,
Oda megyünk majd táncolni
Hadnagy uram, nemde?
— Tán elment az eszed
Jó Fekete László?
Hadnagy uram de hiába
Vesztegeti a szót.

Mikor majd az esküvőről
Haza jön a násznép,
Megállunk a Tisza jegén,
No csak ugy tréfakép.
S járunk egyet, egy kufercest,
Hadnagy uram nemde?
Egész falu eltáncolhat
Lesz ott elég helye.

IV.

Állj meg dadé a Tisza parton,
Húzd a nótát, hogy ide halljon,
Hadnagy urammal a menyasszony
Járja már a táncot a fagyon.

Csak ide hozzám, a közelembe,
A kibe vér van, járja lihegve,
Ki pirul az arc tüze jobban —
Lábom alatt jó síma palló van.

No még egy friset, no dadé hajrá!
Ugy se sokáig tart a tréfa már,
Recseg, ropog a jég allattunk,
Mindjárt a halakkal mulassunk!

Ne remegj szép csalfa galambom,
Te vagy a legjobbik menyasszony,
Megkérlelted hadnagy uramat,
De el is szeretted magadnak.

Huzdd rá dadé a Tisza parton,
Huzdd a nótát, hogy ide halljon,
Lehalljon a Tisza árjába,
Hova zuhan itt most mindnyája!

SZÉKELY JÓZSEF.

A szerzetes.

(Legenda.)

Téritve járt a jámbor szerzetes,
Az úr igéjét szólván ajkai...
És előtte megnyiltak egyiránt,
Paloták és kunyhóknak ajtai.
És tőle a szegények s szenvedők,
Hallák a hit vigasztaló szavát:
„Ne légy kevély! — légy jó, alázatos“
A gazdagnak igy szólt a szent barát.

„Borúlj le, és imádd az alkotót,
Égen földön az ő hatalma nagy;
Övé minden, övé egész világ —
S te a világnak csak paránya vagy.
Meglásd azért, gazdag bár vagy szegény!
Hallván az úr igéjét — meg ne vessd,
S fő kincseid, a hitet és reményt
Ne a világban, szivedben keresd.“

S a mint igy járna, hallgatván a nép
Térítő és vigasztaló szavát:
Történt egykor, hogy elfáradt nagyon,
S megszomjazott a buzgó, szent barát.
Nem messze tőle hűs vizű patak
Folyt a mezőn, az útnak mentiben,
Szomját enyhiti ott — ezt gondolá —
El is fáradt; hát kissé megpihen.

S leült a parton; a zöld pázsiton
Elnyugtatá megfáradt tagjait:
Lábainál ott zúgott a patak,
És fürdeté a part virágait.
Meleg szellő jött aztán dél felől,
Mely a virág illatát megszedé,
S elhinté a fáradt nyugvó felett,
Hogy azt álomba szenderitené.

Újitó volt az álom és szelíd,
Mit az illatos lágy szellő hozott,
S midőn felébredt a jó szerzetes,
Megfélemlett, de majd imádkozott.
Sivatag pusztában lelé magát,
Eltűnt a vidám, csevegő patak;
S a meddig lát, a merre eltekint,
Egész vidék szomorú, hallgatag.

Útat keres, de nem talál sehol,
Bolyongva jár a pusztában maga:
S addig bolyong, hogy az est is leszáll,
S ott lepi a félelmes éjszaka.

Um segíts! — sohajt, fohászkodik,
Hatalmad vélem csodákat tehet!...“
És íme, lát leszállni hirtelen
Kelet felől egy fényes felleget.

Bámulva nézi, mint ereszkedik
Alább, alább, míg végre földet ér,
S ki lép belőle egy fényes alak
Arca, ruhája, mint a hó fehér,
Szó nincsen ajkán, csak kezével int,
Hívván, hogy menjen és kövesse őt,
S éjfél tájon, sok utazás után,
Találtak egy kerített temetőt.

És a szent ember elbűvölten áll,
Álom-e ez, avagy csodás való?
Elszállt mellőle a fényes alak,
Lassú nyögés volt aztán hallható.
Halvány árnyak jöttek mindenfelől...
Majd a nyögés sírássá változott...
S panaszkodó és jajgató szavuk
A temetőn ekképen hangozott:

„Itt porladunk, itt hamvadunk
És a sirban sincs nyugalmunk,
Apáink s a magunk vétke,
Még ide is elkisére.
S a kik élnek
Régóta elfeledének....
S eltemetve
Elfeledve

Szabadulást várva várunk,
S nem találunk.....
És lelkünknek élve, halva
Nincs nyugalma!....“

Igy szóltak a temető árnyai,
Majd többször is megújult a panasz.
De mint előbb, jött a fényes alak,
S felhőben újra földre szálla az.
S a szerzetest vivén ismét tovább,
Egy magas dombnál állott meg vele.
„Im itt e hely — szólt, már most hangosan —
Elvérzett hősök temető helye;“

„Véres csatában elhúllt bajnokok
Porló csontjait rejti e halom,
És lelkeik följárva bolyganak.
Itt tartja őket a mély fájdalom,
Hallod-e a sírámot és nyögést?
Mint szenvednek, mily boldogtalanok!
A hóltakért, hogy megnyugodjanak,
Élők kik vagytok, imádkozzatok!“

Imádkozzatok! — viszhangzott a lég.
S eltünt minden, eltünt az éjszaka,
És a szent ember, meg nem foghatá
Oly messze földről miként ért haza?...
Mert hogy otthon volt, nem kételkedett,
Midőn látá a klastrom tornyait:
Meghúzat hát minden harangokat,
És egyenesen a templomba nyit.

Ott a szószékből, az oltár körül
Összegyűlt néphez, ekképen beszél:
„Égen, földön, az úr hatalma nagy,
Ő az ki volt, van és örökkön él.....
Nagy dolgokat és csodákat mivel,
Hogy intsen és tanítson általok,
Urnak szolgái, s kik vagytok élők!
A megholtakért imádkozzatok!“ *)

NYILAS SAMU.

---

*) Forrás egy régi könyv — „Szentek élete.“

Ny. S.

Budapesthez.

Nem vagy már többé szíve a hazának,
Mely szent nevére büszkén földobog?
Mind eltünének a ragyogó álmak,
Mik oly pirosra festék hajnalod?
Mily szépnek, nagynak láttunk a jövőben,
Melynek sugarát itták szemeink!
Közelgett a nap... s eljött — de felhőben!...
Oh hajnalálom, ringass el megint!

Azt hittük: a nap aranyos palástba
Takar be téged, hogyha ide ér,
S megáll fölötted, mint hajdan megálla,
Mig csak fejeden nem leng a babér;
S megkoszorúzott győztes homlokodból
Uj nap pattan ki, és fényt fényre hint,
S megvál földünk a sötét csillagoktól..
Oh hajnalálom, ringass el megint!

Azt hittük: a hon fényed tengerében
Önnön szép arcát büszkén nézi majd,
S minden táj indul hogy nyomodba lépjen,
Minden város csak fényedért sohajt;
Szalad a róna folyamod partjára,
Feléd hajol a Kárpát, ide int,
Az egész ország mind öledbe szállna...
Oh hajnalálom, ringass el megint!

Azt hittük: titkos mélységű Dunádnak
Tündérei fenjárnak a habon,
S arany hajokból lobogót csinálnak,
Hogy lengessék a szellők szabadon,
S az árbocerdők tetején himbálva
Mind téged bámul s mosolygva ing...
S az idegen szól: tündérek világa!
Oh hajnalálom ringass el megint!

Mosolygó hajnal! illatos szellődnek
Legyintését még mintha érzeném...
Vagy e fuvalmak uj hajnaltól jőnek,
Mely még nem látszik, csak ugy sejtem én?
Ismét erőt vesz rajtam az az álom,
Min az egekbe szálltak lelkeink...
Talán az eltűnt napot ujra látom...
Oh hajnalálom, ringass el megint!

ZALÁR

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK